

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь

Установа адукацыі
“Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт
імя Францыска Скарыны”

В. С. НОВАК

ФАЛЬКЛАРЫСТЫКА

ПРАКТЫЧНЫ ДАПАМОЖНІК
для студэнтаў спецыяльнасці
1-21 05 01 “Беларуская філалогія

У 4 частках

Частка 2

Гомель
УА “ГДУ імя Ф. Скарыны”
2010

УДК 398.3 (= 161.3) : 378.147.88 (075.8)
ББК 82.3 (4 БЕІ = 411.3) - 4 : 63.52 (= 411.3) – 731 я73
Н 723

Рэцэнзент:

кафедра беларускай культуры і фалькларыстыкі установы
адукацыі “Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт
імя Францыска Скарыны”

Рэкамендаваны да выдання навукова-метадычным саветам
установы адукацыі “Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт
імя Францыска Скарыны”

Новак, В.С.

Н 723 Фалькларыстыка : практычны дапаможнік для студэнтаў
спецыяльнасці 1- 21 05 01 “Беларуская філалогія”. У 4 частках.
Ч.2 / В. С. Новак; М-ва адукацыі РБ, Гомельскі дзяржаўны
універсітэт імя Ф. Скарыны. – Гомель: ГДУ імя Ф. Скарыны,
2010. – 123 с.

Комплекс вучэбных матэрыялаў уключае тэкст лекцыі на тэму
«Рэгіянальныя асаблівасці вясельных традыцый», чатыры часткі
практычнага дапаможніка і адрасаваны студэнтам спецыяль-
насці 1- 21 05 01 «Беларуская філалогія».

У другой частцы практычнага дапаможніка, мэтай якога з’яўляецца
аказанне дапамогі студэнтам у засваенні шматстайнасці вясельных
дзеянняў і іх выкарыстанні пры авалоданні матэрыялам дысцыпліны
“Фалькларыстыка” і апрацоўка запісанага матэрыялу ў час
фальклорнай практыкі, прадстаўлены рэгіянальныя асаблівасці
вясельных традыцый і апрацоўкі запісанага матэрыяла ў час
фальклорнай практыкі, прадстаўлены рэгіянальныя асаблівасці
вясельных традыцый Жлобінскага і Жыткавіцкага раёнаў Гомельскай
вобласці.

УДК 398.3 (= 161.3) : 378.147.88 (075.8)
ББК 82.3 (4 БЕІ = 411.3) - 4 : 63.52 (=411.3) – 731 я73

© Новак В.С., 2010

© УА “Гомельскі дзяржаўны
універсітэт імя Ф. Скарыны”, 2010

Змест

Уводзіны	4
Жлобінскі раён	5
Жыткавіцкі раён	39

РЕПОЗИТОРИЙ ГТУ ИМЕНИ Ф.СКОРИНЫ

Уводзіны

Вясельная традыцыя на Гомельшчыне адрозніваецца яркімі самабытнымі рысамі і надзвычай устойліва захоўваецца ў жывым бытаванні. Зробленыя запісы вясельнага абраду і паэзіі ў розных раёнах Гомельскай вобласці дазваляюць зрабіць вывад аб тыповым агульнапалескім характары вясельнага сцэнарыя і песеннага рэпертуару, а таксама аб спецыфічных лакальных праявах бытавання вясельнай традыцыі. Хоць агульная структура палескага вяселля не разыходзіцца з агульнабеларускім вяселлем, аднак карціна багатай яго варыянтнасці не толькі ў межах асобных раёнаў, але і вёсак. Пярэсты характар бытавання вясельнай традыцыі, напоўненай у кожным канкрэтным выпадку непаўторным зместам, дазваляюць сцвярджаць факт самабытнасці вясельнага жанру ў дачыненні да пэўнага геаграфічнага раёна.

У другой частцы практычнага дапаможніка, мэтай якога з'яўляецца аказанне дапамогі студэнтам у засваенні шматстайнасці вясельных дзеянняў і іх выкарыстанні пры авалоданні матэрыялам дысцыпліны “Фалькларыстыка” і апрацоўка запісанага матэрыяла ў час фальклорнай практыкі, прадстаўлены рэгіянальныя асаблівасці вясельных традыцый і апрацоўкі запісанага матэрыяла ў час фальклорнай практыкі, прадстаўлены рэгіянальныя асаблівасці вясельных традыцый Жлобінскага і Жыткавіцкага раёнаў Гомельскай вобласці. Практычны дапаможнік адрасаваны студэнтам спецыяльнасці 1- 21 05 01 “Беларуская філалогія”.

Жлобінскі раён

Мы ў суботу не гулялі як цяпер, а пачыналі з нядзелі. Парэзвы вадзілі, колькі чалавек участвовала ў свадзьбе, у кожнага стараліся пабыць у хаце. Дык свадзьба была доўгая.

У сваты ішло тры-чатыры чалавека: хросны бацька, брат жаніхоў, друг жаніхоў і жаніх, еслі жаніх дагаварыўся з маладой. Сваты прыходзяць з бутылкай і ставяць на стол, прыносяць пірог ці лусту хлеба. Завуць маладых к сталу, яны падходзяць і выпіваюць па чарцы гарэлкі, значыць згодны. Сваты потым сабіраюць на стол, дагаварываюцца на дзень свадзьбы.

Калі жаніх не дагаварыўся з нявестай, дык сваты ідуць у хату без жаніха. Калі нявеста не сагласна, падыдзе да стала, псіхане і пашла. Дык бацькі то ўгаворваюць, то ругаюцца. Тут баба мо раз пяць к сталу падходзіла, псіхане і пашла, але жыве і цяпер з тым мужыком.

На зборную суботу сабіраюць нявесціна прыданае, гатовяць падаркі. Дарылі звычайна кусок палатна, яшчэ што сабіралі. Як сагласна дзеўка, дык ідзе замуж, але і сілом аддавалі. Было, што сваты дзевяць раз бутылку прыносілі, а дзеўка ўсё ўрэмя назад адносіла ў суседнюю дзярэўню, а бацька ўсё раўно аддаў. У яго былі адзін сын і чатыры дзеўкі, дык быў рад, што каб узялі. Дык гэта дзеўка яму кажа, што не стане пад вянец, а на дзяжу яе ўжо сілком садзілі, касу распляталі. Бацька сказаў, калі не станеш, дык едзь на масток, ды і ў канаву, а дамоў не едзь. Вось прышлося выйсці замуж, але жыла ж.

Вянок у нас называўся хвата, кісея, і быў на ўсю дзярэўню адзін. Абработаны мо марляй якой, цвяты, адзяваўся трошкі на вочы.

Бедныя тады былі, караваяў не пяклі. Ладак сухіх напячэш, хрушчы называліся, возьмеш той хрушчычак для закону. Жаніхова матка свой хрушч пячэ, а нявесціна матка – свой.

Калі маладая ў сваёй хаце сядзіць, то ёй трэба было плакаць, прашчацца з маткай. Яна песні пела:

Сядзіць голуб на пераплёце, боб клюе,

А галубка – пшанічку.

Сядзіць Грышка за столікам, мядок п'е,

А яго Мар'ечка слёзкі л'е:

– Лучшэй табе, мой галубок, чым мне.

А калі яна не плача, дык падсміхне хто:

Сядзіць Мар'ечка, да за столікам,

Дайце Мар'ечцы цыбулькі намазаць пад вочкамі,

Каб слёзкі капалі.

Перад гэтым нявесту вялі на пасад падружкі, старэйшая сястра. Жаніх прыходзіў толькі выкупляць нявесту, браў бутылку, нёс “паперадам”, так называліся тыя, што перагарожывалі дарогу да маладой.

Пасля вяччання вязуць да маладой, а увечары вязуць да маладога.
Павяжуць пасцель, вязуць на конях.

*Садзісь, Ганначка, на вазы,
Пакідай таткавы наравы
Доўга спаць, позна ўставаць.*

Калі ў дзеўкі быў хлопец, а яе аддавалі за другога, дык хлопец падгаворыць другіх хлопцаў, стануць на вароты і не выпускаюць маладых к жаніху, яшчэ і бой паднімуць. А калі ўсё мірна, то стануць свае на вароты і трэбуюць магарыч за маладую, па-харошаму, ды адпускаюць.

Калі мая адна сястра замуж выходзіла, дык помню, у бацькі два акна выбілі, як маладую сталі сабіраць. У другой сястры быў жаніх, ды бацька яго не ўзлюбіў. Прыехалі яны ў сваты, а бацька адказаў, аддаў за другога. Дык гэты падгаварыў хлопцаў, ды ўсталі на вароты і ні ў якую. Маладыя ўжо на вазы паселі, а ён не пускае. У жаніха айчыным быў росту метра два, вылез як-та за вароты на вуліцу, як упёрся ў вароты, дык і паваліў, а етых усіх ад каліткі адваліў, на конях і паехалі.

У двары жаніха пелі песню:
*Выйдзі, яка мамачка, паглядзі,
Што табе баяры прывезлі:
Прыгожую скрыню, пярыну,
Маладую дзевачку-княгіню.*

Ужо ў жаніховай хаце ставяць стол, абсыпаюць жытам, каб дабрабыт быў. Наліваюць ім віно, маладыя цераз сябе л'юць і ў душы чаго жадаюць, ці гавораць.

Калі нявеста прашчалася з маці ў сваім двары, дык пела:
*Спасіба, яка мамачка, за хлеб,
Цяпер я ўжо не пайду за твой стол,
А калі прыйду, дык прынясу
Хлеба лусцінец – гасцінец.
Сюды, сюды, верабейкі, на таткавы канпелькі,
На свекарковы не пайду, а я ў яго жыць буду.*

Каравай дзялілі, як маладыя сядуць вячэраць, пасля вячэры ўсім спявалі:

*Дзе былі, не былі,
Штоб на каравай прыбылі.
Ад нашых маладых
Штоб хлеб-соль прынімалі,
І штоб ласку маладым даравалі.*

Прыглашаюць усю радню на каравай, спяваюць песні.

У жаніха канчалася вяселле, як у нядзелю ўязджалі ў яго хату. Назаўтрага прыгласалі ўсю нявесціну радню ў хату маладога, працягвалася вяселле. Пасля застолля нявеста заставалася жыць ужо ў гэтай хаце, работаць на яго нада.

Калі выходзіла замуж сірата, спявалі:
Не стой, Госпадзі, пад вакном,
Сядзь, Госпадзі, на куце,
Блаславі долечку сіраце.

*Запісана ў в. Верхняя Алба Жлобінскага р-на
ад Валчанковай Марыі Фёдараўны, 1919 г.н.,
студэнткай Глушаковай В.*

Пад вянец

Пад вянец
З'езджала Валечка са двара,
Вяршок бярозы зламала.
Стой, мая бяроза, без вярху,
Жыві, мая мамачка, без мяне,
Без русы касы без мае,
Без ціхіх маіх паходаў,
Без нізкіх маіх паклонаў.
Ціхія паходы па двары,
Нізкія паклоны ў цэркаўцы.

Пажаданні на вяселлі

Дару каробачку жукоў,
Каб не любіла чужых мужыкоў.
Дару серабро,
Каб жылі дабро.
Дару каробачку медзі,
Каб дзеці былі, як мядзведзі.

Вясельная песня

Ой, добры дзень, добрыя людзі,
І мы к вам.
Ці не заляцела наша чырачка
Сюды к вам?
Хоць заляцела, ці не заляцела,
То не скажам вам.
В нашай чырочке
Позолочены крылушкі.

*Запісана ў в. Майскае Жлобінскага р-на
ад Фаліянавай Марыі Мікалаеўны, 1908 г.н.,
студэнткай Нікалаенка Н.*

Былі ў нас заручыны. Ну, значыць, прыходзіць жаніх з бацькам сваім хросным. І пытаюцца ўжо: “Ці ёсць у вас цялушка, у нас бычок вырас”.

Усе так саромеюцца. Ну, ужо дагаворваюцца, калі то свадзьба, калі што. Бацькі вась усе тое гавораць. А нявеста і жаніх маўчаць, нічога не робяць. Ну, вот ўжо дагаварыліся, устаюць, прашчаюцца. Падаркі маглі шчэ прыносіць. Ну, прыносілі гарэлку, ці то яшчэ што.

Вот ўжо ў дзень свадзьбы нявеста ўстае і ўжо гатовіцца пачынае. Толькі сама нічога не робіць. У яе падружкі ёсць. Ну, значыць, дзеўкі, з каторымі яна дзюжыць. Вот яны прыходзяць, яе і нараджаюць, і плацце ёй гладзяць, і косы ёй плятуць. Вочы красяць, губы ды шчокі. Прыгожая яна ўжо такая жаніха ждзець. Жаніх той ужо прыязджае з дзюжыямі і з бацькам сваім хросным. Ну, ужо ж нявесту так не аддаюць. Пачынаюць гаварыць: “Нявеста ў нас самая прыгожая, самая харошая, мы яе так не аддадзім. Давайце выкуп за нашу красуню!” Гэта ўсё падружкі робяць, а нявеста ціхонечка яшчэ ў комнаце сваёй сядзіць. Яе яшчэ ніхто не бачыць. Ну, вась, значыць, таргуюцца яны, таргуюцца. Дае ўжо жаніх выкуп. Ці то грошы, ці то канфеты. Ці то можа яго папросяць што зрабіць, дык ён усё і робіць. Ну, от ён ужо ўсё когдa зделаў і ўсе ўжэ давольныя, дык тут і нявеста выходзіць. Яны там ужо ці цалуюцца, ці абнімаюцца. І ўжо ўмесце, значыць, едуць у царкву вянчацца.

Сразу ўжо з царквы разам жаніх з нявестаю да бацькоў едуць. Спачатка едуць абавязкова да радзіцелей нявесты. Тут ужо іх сустракаюць. Матка з бацькаю выходзяць. Выносяць маладым румачку з гарэлкай і мёду, каб салодка ім жылося. Матка хлеб у руках дзержыць, і яны ўжо, значыцца, кусяюць. Хто болей адкусіць, той будзе ўжо і ў доме галоўны.

Потым яны ў дом заходзяць. Тут ужо і стол накрыты. Усе садзяцца, п’юць, ядзяць. Матка і бацька нявесты жалаюць ім добрага жыцця, каб ўсё ў іх было і адзін аднаго штоб не абіжалі. Вась пасядзелі, значыць, у бацькоў нявесты і едуць да жаніха. Тут таксама бацькі іх каля хаты ўжо ждуць, выносяць чарку, хлеб, соль. Маладыя ўжо і ўсе госці ў дом заходзяць, садзяцца за сталы. І ўжо вяселле ўсё пачынаецца. Хлопцы, дзеўкі танцуюць, маладых паздраўляюць. Розныя гульні гуляюць. Дзюжыя жаніха хочучь нявесту ўкрасці, а падружкі нявесціны ўжо глядзяць за імі, штоб нічога не здзелалі. Але ж яны могуць ці то нявесту ўкрасці, ці то што-небудзь з яе вяшчэй. І тады ўжо падружкі далжны выкупаць. І ўжо робяць, што ім скажуць. Можа грошы ім гавораць сабраць, можа так што: сплясаць ці спець, ці гарэлкі выпіць чарку вялікую. Потым ужо ноччу пасля дванаццаці часоў падружкі нявесту і садзяць і косу ёй расплятаюць, знімаюць фату з галавы і надзяваюць хустку. Ці то, можа, матка нявесты што робіць, калі як то было. Ну, вась, хустку адзелі, гэта значыцца яна ўжо не дзеўка, нявеста. Пяюць песні дзеўкі, харавод водзяць. Потым яшчэ гуляюць амаль да ўтра, танцуюць і разыходзяцца. Нявеста ў хату к жаніху ідзе.

Потым ужо, на ўтра, другі дзень свадзьбы. Дзюжыя жаніха хочучь папуціць. Ды, значыць, адзяваюцца: хлопец плацце нявесты адзявае, а дзеўка касцюм жаніха цапляе і ідуць да бацькоў нявесты. “Вась, – кажуць, – мат-

ка, нас сустракай”. Матка кажа: – “Гэта не мая дачка, мая красівейшая была”. Тыя кажуць: – “Мы таксама думалі, што ў цябе дачка красівая, а ты каго падсунула”. Ну, то ўжо так пажартуюць, ды разыходзяцца. На другі дзень таксама ў хаце жаніха гуляюць. Матка нявесты прыходзіць, пытаецца, а ці не крыўдзяць яе дачку, калі не, дык бласлаўляе маладых.

Потым з гасцей грошы сабіраюць хлопцы да дзеўкі. Хлопцы збіраюць, каб у маладых сын нарадзіўся, а дзеўкі, каб дачка была. А калі роўна сабраць, дык і двойня будзе. Ну, падаркі, канешне, госці ўжо дараць, ды жалаюць маладым, штоб шчаслівыя ды здаровыя былі і дзяцей многа наражалі.

*Запісана ў в. Марусенька Жлобінскага р-на
ад Асташкевіч Ганны Адамаўны,
студэнткай Прыбышэнай Ж.*

Сваты

Раней у сваты ішло пяць і менш чалавек. Калі нявеста сірата, то шло менш чалавек. Аб сватах з бацькамі нявесты калі дагаворваліся, а калі і не. Бывала, што маладыя самі гаварылі сваім бацькам. Ішлі звычайна толькі мужчыны, жанчыны ў сваты не хадзілі. Шоў жаніх, бацька, бацька хросны і яшчэ хто. Хадзілі ў сваты вечарам.

Калі прыходзілі да бацькоў нявесты, заходзілі ўсе ў хату. Гаварылі такія словы: “Добры вечар! Казалі, у вас прадаецца цяліца, а мой сын хоча жаніцца.” Ставілі на стол гарэлку, хлеб, соль.

– Будзем дагаварвацца. Сагласны вы аддаць сваю дачку за нашага сына, ці не?

Калі былі згодны, то накрывалі стол, прыгласалі гасцей. Звычайна род-ственнікаў, суседзяў, бабак шутлівых. Садзяцца ўсе за стол. Спярва наліваюць жаніху і нявесце. Выпіваюць, патом усе ядуць, гуляюць, тан-цуюць.

Адразу выбіраюць галоўнага свата, таго, хто ўмее гаварыць, абвязвалі яго ручніком чэраз плячо. Затым матка нявесты вынімае вышываны ручнік. Добра пацягаюць сватоў палаценцамі. Спяваюць:

*А не пеняйце, сваточки,
За кароткія платочки,
А Бог не ўгадзіў –
У нас лён не ўрадзіў
І платочкам укараціў.*

Дагаварываліся, на які дзень зазываць гасцей, ды свадзьбу спраўляць.

А было і так, што прыйшоўшы ў сваты, заставалі там другіх сватоў. Тады дзяўчына плакала, прасіла бацьку, каб не аддаваў за нялюбага, а аддаў

за таго, каго любіць. Бацька згаджаўся і выправажваў нежаданых сватоў. Дамаўляўся з тымі, што толькі прыйшлі.

Заручыны праходзілі разам са сватамі. Невеста аддавала падарунак сватам, каб тыя перадалі яго маці жаніха. Падарунак дарыла толькі ёй, астатнім – не.

Потым ужо перад свадзьбай у нявесты “вечар”. Да нявесты прыходзяць падружкі, пяюць песні, размаўляюць аб тым жыцці, якое зараз у дзяўчыны, і аб тым, якое будзіць пасля замужжа, мечтаюць. Крыху пазней прыязжае жаніх са сваімі дружкамі. Калі з другога сяла, то знаёміць сваіх друзей з дзяўчатамі, назначаюць шафераў і шафярыц. Потым гуляюць, танцуюць, пяюць усю ноч.

Каравай да свадзьбы пяклі блізкія нявесты. Пеклі на круглай бальшой скаварадзе ілі на процьвіні. Каравай быў ці круглы, ці квадратны. Эта як захоча пекарка. Абычна ўпрыгожвалі шышкамі, рознымі зорачкамі, ёлачкамі з цеста. Быў і такі абычай: калі ўжэ спекся каравай, яго ўпрыгожылі, яго трэба было абязацельна перавязаць лентай. Перад гэтым дзяўчына даўжна была прызнацца – “чэсная” ілі не. Еслі “чэсная”, то каравай абвязвалі краснай лентай. А калі дзяўчына ідзець “нячэснай” за хлопца, то каравай абвязвалі чорнай лентай. Усім блізкім нявесты абмазывалі дзёгцем дзверы і вокны, каб усе ведалі. Былі і такія, якія ўтойвалі. Тады дзяўчыну пугалі, што дзіця, якое яна родзіць, будзе калекам. Тады ўсім гэтым прыбаўткам верылі. У дзень свадзьбы, з раніцы, трэба было ехаць за нявестай. Упрыгожваюць коней лентачкамі, на дугі вешаюць званкі. У кожнага свой конь. Едуць к нявесце. Но за нявестай ідзе не жаніх, а яго брат родны. Содзіць нявесту да сябе і вязе ў царкву. Нявесту да гэтага збірала шафярыца з падружкамі. Абавязкова запляталі ёй касу, вяночак, фату. Па дарозе ў цэркаў кожны хлопец вёз у сябе на вазу па дзяўчыне, заязжалі ў магазін. Там хлопцы куплялі дзяўчатам канфеты. Бывала, хлопцы, якія жалеюць грошай, куплялі карамелькі ці ледзянцы, а другія куплялі харошыя канфеты. І тады смяліся, што пажалеў грошы.

Калі прыязжалі ў цэркаў, бацюшка вянчаў маладых, а шаферы дзяржалі над галавой маладых нейкія кароны. Так дзяржалі да самага канца вянчанья. Цяжка, рукі пазамлеюць.

Нявеста і жаніх яшчэ дома адзяваюць кожны сабе кальцо, якія купіў жаніх. А ўжэ ў цэркві бацюшка, калі гаворыць, што яны ўжо муж і жана, мяняе ім кольцы. Да таго, як бацюшка памяняў ім кольцы, яны ў левай руцэ дзяржалі свечку, а правай хрысціліся.

Пасля вянчанья нявесту жаніх садзіць на свае калёсы і ўсе едуць к жаніху. У жаніха дома маладых сустракае маці жаніха з абразом. Яны цалуюць ікону, а потым ідуць у хату, там ужо прыгатаваны сталы з ежай. Гатуюць многа рознай яды. Жаніх і нявеста садзяцца дзе-небудзь усярэдзіне, на самым добрым месцы. П’юць, ядуць, гуляюць. Танцуюць пад гармонік, пяюць розныя народныя песні, вясёлыя і сумныя:

*Па Дону гуляе, па Дону гуляе,
Па Дону гуляе казак маладой,
А дзева там плачет
Над быстрой рэкой...*

Потым едуць к нявесце. Там тое ж самое. Гуляюць. Тады хросная маці нявесты дзеліць каравай, адразае па маленькаму кусочку, штоб усім хваціла, заве к сабе ўсіх гасцей. Каб яны паздравілі маладых і што-небудзь падарылі.

Гавораць: “Бацька есць? Маці есць? Дазвольце ж каравай паднесць? Мы хочам, каб яны ласкавы былі, на каравай прыбылі, ды нашым маладым што-небудзь падарылі”.

Пасля гуляюць да позняй ночы. Усе госці гуляюць, а нявеста ідзе з падружкамі ў які-небудзь пусты пакой. Там падружкі нявесты снімаюць ёй фату, вяночак, расплятаюць касу і пяюць:

*Расчэшам касу з чоткамі,
Памочам касу слёзкамі,
Павесім уплёт на прыплот.
Будзе матка ў клець ідці, пабача,
А з клеці будзе ідці – заплача:
– Гэта ж маёй дочачкі ўборы,
Усе дзявоцкія прыборы.*

Расплёўшы касу, нявесце з валос рабілі абручык, адзявалі чапец, які шылі загадзя, а наверх платок. Гэта азначала, што дзяўчына цяпер стала дамай і не мае права больш насіць касу. Гэта лічылася грэхом. У сукенку дзяўчына перапрадалася не белага колеру, а якога-небудзь іншага. Гэта таксама было знакам таго, што дзяўчына становіцца жанчынай.

Патом маці нявесты звязвае пасцель нявесты ў вузел і ложкаць на калёсы к жаніху. Дае нявесце ў рукі ікону і садзіць яе на воз. Плачуцца, прашчаюцца дачка з маці, з роднымі.

А назаўтра ўсе блізкія нявесціны вязуць яе сундук, прыданае к жаніху, машынку шыйную, калі партніха. Едуць з краснымі флагамі. Калі пад’язжаюць, пяюць:

*Выйдзі, мамачка, паглядзі,
Што мы табе прывязлі.
Прывязлі скрыну-пярыну,
Шчэ й маладую княгіну.
Пярыну будзеш падсцілаць,
Княгіну на работу адпраўляць.*

Бывалі такія выпадкі, што па дарозе ім перагароджвалі дарогу. Тады яны страляліся бульбай, шуцілі.

Калі прывязжалі, родныя жаніха маглі не пусціць іх, патрабавалі выкупа. Бацькі нявесты адкупаліся гарэлкай, грошамі. Тады іх пускалі ў двор.

Пачыналі печь і плясаць ва двары. Патом ішлі ў дом і там ужо весяліліся да вечара.

Цераз нядзелю бацькі нявесты едуць к нявесце “раскідваць галавешкі”. Водзяць пярэзвы. Дзядзька вядзе спачатку ўсіх к сабе дадому, там гуляюць, угашчаюцца, выпіваюць.

Потым цётка – к сабе. І так маглі абайці ўсю дзярэўню.

Так свадзьба і завяршалася.

*Запісана ў в. Пірэвічы Жлобінскага р-на
ад Сасна Елізаветы Карпаўны, 1912 г.н.,
студэнткай Марусавай Д.*

Вяселле пачынаецца ў суботу, а ў пятніцу вечарам збіраюцца дзяўчаты, плятуць вянок для маладой, а потым уюць в’ельца (ёлку), калі украшаюць ёлку, пяюць:

*Ой, хвоя, хвоя зелена,
Ты ў бару расла, шумела.
Ты ў бару расла, шумела,
На стале стала, заззяла.
Ты ў бару расла, шумела,
З кораня ўпала, завяла.*

З гэтай ёлкай ідуць у баяры і бяруць яе з сабою. У маладога тожа ў’юць такую ёлку, і яго баяры ідуць з ёй да маладой і закідваюць яе на крышу хаты для дабрабыта.

У пятніцу збіраюцца жанкі ў маладой і маладога, пякуць каравай і пампушкі. Пампушкі раздаюць дзецям, якія стаяць пад вокнамі і ждуць, пака ім іх вынясуць.

У першы дзень вяселля, калі малады ідзе да маладой, ён должен везці цёшчы боты і пірагі. Жанчыны спяваюць:

*Дзеравенскія варогі,
Не пераходзьце дарогі,
Не пераходзьце дарогі,
Вязе зяць цёшчы пірагі,
Вязе зяць цёшчы пірагі,
І чырвоныя чобаты.*

На вяселлі зяць абязацельна доўжан абуць цёшчу. Перад етым цёшчу ў шутку абуваюць у пасталы, зяць знімае пасталы і абувае боты. Цёшчу садзяць на стула, а кругом яе водзяць харавод і пяюць:

*А то ж тыя чобаты,
Што зяць даў.
Ён за тыя чобаты
Дачку ўзяў.
Павешу я чобаты
На кручку,*

Няхай робяць дзелачка за дачку.

Чобаты, чобаты вы мае,

Нарабілі клопату да вы мне.

А то тыя чаботы з бугая

Не баяцца холаду нічарта.

На вяселлі нявеста даўжна абдзяліць падаркамі ўсіх родных і дваюрад-ных жаніха. Малады доўжан адкупіцца грашыма ад радні маладой.

На другі дзень вяселля дзеляць каравай. Калі выносяць каравай, то спяваюць:

Ой, па рэчцы, па Дняпры

Там плавалі два бабры.

Рана, раненька, ранюсенька

Там плавалі два бабры.

Яны плылі, выплывалі,

Між сабою размаўлялі.

Рана раненька, ранюсенька

Між сабою размаўлялі.

З чаго спечаны каравай?

З сямі бочак мучыца,

З сямі рэчак вадзіца,

З сямі курак-шчабятурак яйца.

Каму ж дзяліць каравай?

Брату! Ён у горадзі не бываў,

Залатыя нажы не купаваў.

Хросны! Гэты ў горадзі бываў,

Залатыя нажы купаваў.

Яму дзяліць каравай.

Хроснага перавязваюць рушніком, і ён пачынае дзяліць каравай і гаворыць: “За кім пілі, гулялі, усім дабра жадалі. У нашых маладых ёсць хросныя бацька і маці, каб яны ласкавы былі, ды на каравай прыбылі і каравай адарылі”.

Так перазывалі ўсіх прыглашаных, яны дараць маладым падаркі і гавораць розныя шутлівыя пажаданні:

Дарую каробачку гліны,

Каб чэраз год пазвалі на хрэсіны.

Дарую вянок цыбулі,

Каб не сувалі адзін адному дулі.

Дарую прыпал буракоў,

Каб нявеста не любіла чужых мужыкоў.

Пасля каравая маладую завіваюць, свякруха дае маладой сваю хустку. Падбіраюць мамак з благапалучных сем’яў, каб былі ў пары. Дзве жанчыны ад маладой. Дзве – ад маладога. Яны знімаюць фату з маладой і вешаюць на ікону. Яе расчосваюць і плятуць касу. Завівальнай хусткай ма-

хаюць тры разы, потым тры разы стукаюць галавой маладых, абсыпаюць іх жытам. Два разы маладыя не саглашаюцца развязаваць хустку, а на трэці раз саглашаюцца. Жанкі спяваюць:

Што ж мы нарабілі,

Што ж мы нарабілі,

З хлеба – паляніцу,

З дзеўкі – маладзіцу.

Дзяўчаты пяюць для яе прашчальныя песні:

Ці ж не будзеш ты, Маруся, жалкаваці,

Як мы будам па вуліцы пахажаці?

Ой, не буду я, дзевачкі, ой, не буду,

Пагляжу я ў акеначка – да й забуду.

Ці ж не будзеш ты, Маруся, жалкаваці,

Як мы будам пад вакеначкам гуляці?

Ой, не буду я, дзевачкі, ой, не буду,

Будзе малое дзіцятка, глядзець буду.

Як вядуць маладую да маладога, выходзячы з хаты, спяваюць:

Закідай, мамка, дрова,

Да бувай жа здарова.

А перад хатай маладога пяюць:

Закідай, мамка, трэскі,

Дажыдайся нявесткі.

Маладая астаецца ў маладога. І ёй на другі дзень яе радня прыносіць есці. Трэці дзень вяселля. У маладога збіраецца свая радня. У маладой – свая радня і гуяюць у “Плятухі”. У еты дзень наражаюцца ў цыган і ходзяць па тых хатах, хто гуляў на вяселлі. Уперадзі ў іх ідзе запражаны пятух. Кожна хата далжна падарыць куру або пятуха. Людзі даюць, а як няма – плацяць грошы за яго. В еты дзень гарэлку людзі прыносяць самі. А пішча – етыя петухі. Іх скубуць, вараць, жараць. Тут уже падстаўляюць другіх маладых з жанатых пар і прадаўжаецца такое вяселле.

***Запісана ў в. Чырвоны Бераг Жлобінскага р-на
ад Саханчук Ганны Андрэеўны, 1936 г.н.,
студэнткай Казачэнка А.***

Вяселле пачынаецца з перапытаў. Па просьбе хлопца, жаніха, маці жаніха, хросная маці і яго сястра, абавязкова замужняя, ідуць у хату нявесты, каб перапытаць яе, ці згодна яна выйсці замуж. У нас гавораць: “пайшлі на перапыты”. Маладыя ўжо дамовіліся аб свадзьбе, радзіцелі далі згоду, але маці жаніха ідзе аглядзець сваю будучую нявестку, перапытаць, ці згодна яна выйсці замуж за яе сына. Трэба, каб сама дзяўчына сказала аб гэтым. Маці жаніха пячэ хлеб і нясе яго, калі ідзе на перапыты. Пры згодзе дзяўчыны маці жаніха і нявесты абменьваюцца хлябамі. Потым маці нявесты збірае на стол. Гэта называецца “абмяць хлеб”.

Выбар сватоў абсуждаюць жаніх, яго радзіцелі і таварышы. У сваты звычайна ідуць вечарам у суботу і толькі мужчыны – сват, жаніх, бацька жаніха, хросны бацька, брат яго або другія сваякі (лік толькі няцотны). Сваты павінны быць жартаўлівыя, паказаць жаніха з лучшага бока. Сваты адразу не кажуць, чаго яны прыйшлі, а гавораць: “Мы – людзі з далёкага краю, прытаміліся. Ці пусціце пераначаваць?” Бацька маладой адказвае: “Заходзьце, госці дарагія”. Тады сват гаворыць: “Мы чулі, у вас дачка ёсць. Ваш тавар, наш купец”. Пры гэтай размове дзяўчыне няльзя прысутнічаць. Потым сваты просяць паказаць ім дзяўчыну. Яе адразу не паказваюць, а прыводзяць другіх дзяўчат. Сваты кажуць: “Гэта не тая, нам не гэта патрэбна”. Тады выходзіць сапраўдная нявеста. Сваты хваляць яе. Калі дзяўчына згодна выйсці замуж, то дарыць радзіцелям жаніха ручнік, а маці – хустку.

*Прыехалі сваты на двор,
Пусцілі стралу ў акно.
– Страла мая, страла,
Па што ты прыйшла?
Ці па мёд, ці па гарэлку,
Ці па нашу дзеўку?
Будзе чужой мамачцы гадзіці,
Ад зары да зары рабіці.
Татулька і матулька журацца:
– Гадавалі дачушку на долю,
А цяпер аддалі ў няволю.*

Зручыны

Праз некаторы час пасля сватання прыходзяць заручыны ў дом нявесты. Пасля заручын яна не можа ўжо адказаць жаніху. Адбываюцца заручыны вечарам у суботу ці ў нядзелю. Жаніх, яго радзіцелі, бліжэйшыя сваякі ідуць да нявесты ў хату. Калі бачаць, што жаніх са сваякамі заходзіць на двор, то нявеста хаваецца. Потым выходзіць да гасцей і кожнаму падае руку – гаворыць гэта аб тым, што яна сагласна парадніцца з імі. У хаце прыгатаваны сталы, але ніхто не садзіцца. Нявеста і жаніх завуць сваякоў нявесты. Калі ўсе прыйшлі, сядваюць за сталы. За сталом пяюць песню:

*Ой, цвіціце, каліначкі, рабіначкі,
Мне пад вамі не хадзіць,
Мне з вас вяночка не віць.
Добра было, мая матухна,
Да заручыны мець,
Ой, пазналі, пазналі,
Як без мяне жыць.*

Калі ўсе разыходзяцца, то нявеста дае зерне маці жаніха, гэта значыць, аддае сябе ім.

Вяночки

Нявеста заве да сябе ў хату падружак, каб шыць фату. Жаніх, разам з сябрамі ідзе да нявесты з падружжамі. Дзяўчыны, калі зрабяць фату, ставяць на стол талерку з зернем, а наверх кладуць фату. Жаніх выкуляе фату. Пасля выкупу ўсе садзяцца за сталы.

Выкуп каравая

Пякуць два караваі: адзін у хаце нявесты, другі – у жаніха. Робяць на ім тры кветкі. Каравай, калі пёкся, мог так падняцца, што выпцягнуць яго з печы нельзя. Тады разбіралі печ, а каравай нельзя бурыць. Стол пасцілаюць белым абрусам, пасыпаюць жытам і ставяць каравай. Прыходзіць брат жаніха выкупляць каравай. Ён кладзе на стол грошы, бярэ каравай і нясе, прыгаворваючы:

*Караваю, раю, раю,
Я з табою пагуляю.*

Першы дзень вяселля

Гасцей запрашаюць бацькі. Гасці сабіраюцца і ў жаніха, і ў нявесты. Жаніх збіраецца са сватамі ехаць да нявесты. Яму пяюць:

*Федзечка збіраецца,
Баценьку пытаецца:
– Мой жа татчка,
Мой жа родненькі,
Што мне там гаварыць?
– Не гавары, сынку, нічога,
Ёсць у цябе дружок для таго,
Што маць будзе,
Гаворыць будзе
За цябе.*

Хросны бацька бярэ хлеб на ручніку, абводзіць жаніха вакол стала тры разы і выходзіць на вуліцу, каб ехаць. Усе павінны ўступаць ім дарогу, нікуды не зварочваць, а ехаць прама да нявесты. Калі пад'язджаюць да хаты, выходзіць бацька нявесты, ён запрашае іх у хату. Адразу садзяцца за сталы. Праз некаторы час прыводзяць нявесту. Яна нясе падарунак жаніху. Адбываецца абмен падарункамі паміж імі. Пасля нявеста ідзе перадзявацца. Хросная маці нявесты абвязвае сватоў ручнікамі, падружкі нявесты

жаніху і сябрам прыколвалі папяровыя кветкі. У жаніха кветка самая бальшая. Калі нявеста адзенецца, то сядзе на стул, накрыты падушкай (каб яна была багатая). Хлопчык распятал ёй касу, адзьявал вянок і фату. Ад жаніха ідуць дружкі і адводзяць нявесту дамоў. Яна садзіцца за стол. Потым едуць вянчацца ў царкву. Калі яны едуць дамоў, ім перагароджваюць дарогу і патрабуюць выкуп.

Другі дзень вяселля

У хаце жаніха з раніцы збіраюцца госці. Калі прыходзіць нявеста, яе абсыпаюць зернем. Пачынаецца дзяльба каравая. Хросны бацька кажа: “Жылі-былі і на каравай прыбылі (імя)“. Кожны бярэ кавалак каравая і кладзе грошы. Пры гэтым кажа: “Каравай прымаю і вас вітаю. Каб жылося і каб вялося”. Усе садзяцца за сталы. Госці гавораць розныя зычанні жаніху і нявесце: Дару жаніха міскай, каб не сядзеў з чужымі блізка. Дару цябе талеркамі, каб не хадзіў за другімі дзеўкамі. “Дару пятаком, каб каля жонкі хадзіў пятухам. Жадаю маладым дзевяць сыноў, а дзесятую дачку – швачку. Колькі ў сцяне сучочкаў, каб столькі было сыночкаў, а колькі шчэлачак – каб столькі дзевачак”. Заканчваецца вяселле “цыганамі“. Жадаючыя з гасцей ідуць у хату жаніха і перадзяваюцца ў старую адзежу, трапкі. Цыган – пераадзетая жанчына, цыганка – мужчына. Ходзяць разам, танцуюць, пяюць. Таксама ёсць людзі, пераадзетыя ў жаніха і нявесту. Яны патрабуюць, каб іх пасадзілі за стол і пачаставалі. Усе веселяцца і танцуюць.

Але вяселле яшчэ не заканчваецца. На другі дзень у госці да бацькоў нявесты ідуць у адведкі сваякі жаніха з маладымі. На наступны дзень ужо бацькі нявесты ідуць у адведкі ў хату маладога.

*Запісана ў в. Чырвоны Бераг Жлобінскага р-на
ад Савіцкай Тацяны Сцяпанавы,
студэнткамі Казятнікавай С., Цікавец Д.*

Вясельныя песні

Не аддай мяне, мамачка

Не аддай, не аддай

Мяне, мамачка, ў чужы край.

Што я ў чужыне

Нічагусенькі не знаю.

Пашлюць мяне рана

Па вадку к Дунаю.

Там будзе стаяць

Ды старых людзей грамада.

Ты, донечка, усім пакорненька

Укланяйся.
Скажух людзі,
Што разумнае мамачкі.
Скажух людзі,
Што багатага татачкі.

Пара, маці

Пара, маці, да вячэраці.
Павячэраўшы, дзяліціся.
Табе маці – што ў хаце,
А мне маці – што ў клеці.
Табе, маці – кубел і каробка,
А мне, маці – сундук да кароўка.

Вышайце пеньковыя

Вышайце пеньковыя,
Да вышайце шаўковыя.
Пяньковыя навесіся,
Шаўковыя наляжаліся.

Пусці, сватачка

Пусці, сватачка, у хатачку,
Будзеш сядзец у запечку.
Не будзеш лучыну паліці,
Толькі будзеш вачамі свяціці.

*Запісана ў в. Чырвоны Бераг Жлобінскага р-на
ад Калупаха Праскоўі Афанасьеўны, 1918 г.н.,
студэнткай Некрашэвіч А.*

Воля любым дзеўчынам,
Як лазоравы цвет.
Ой, красуйце, дзеўчыны,
Пакуль воля ёсць.
У ацца і мацеры
Жыла ў незе і дабрэ,
Пойце вы, птушкі пеўчыя,
У садзе і вадзе.
А нам прыйдзе суджаны,
Трэба расплятаць
Маладу нашу дзеўчыну,
Маладу нашу дзеўчыну
Трэба замуж выдаваць.

Запісана ў в. Чырвоны Бераг Жлобінскага р-на

*ад Савіцкай Марыі Сцяпананайны
студэнткай Казлятнікавай С.*

*Гаварыла Танечка замуж не пайду,
Насеяла чарнабрыўцаў цэлую граду.
Ой, хто тыя чарнабрыўцы паліваць будзе?
Ой, хто мяне, маладую, шанаваць будзе?
Адазваўся Колечка ў вішнёвым садзе:
Ой, я твае чарнабрыўцы паліваць буду,
Ой, я цябе, маладую, шанаваць буду.*

*Не праўдзівая каліна,
Не праўдзівая каліна,
Не праўдзівая Галіна,
Не праўдзівая Галіна,
Казала, цвесці не буду,
Казала, цвесці не буду.
Казала, замуж не пайду,
Казала, замуж не пайду.
Як прыйшла пара, расцвіла,
Як прыйшла пара, расцвіла.
Як прыйшла пара, дык пайшла,
Як прыйшла пара, дык пайшла.*

*Запісана ў в. Чырвоны Бераг Жлобінскага р-на
ад Зінчанка Лідзіі Трафімаўны, 1932 г.н.,
студэнткай Драздовай Л.*

Абрад “Петухі”

“Петухі” рабіліся на трэці дзень вяселля. Госці: жанчыны і мужчыны прыбіраюцца ў цыган. Убіраюць маладых: маладога – у дзеўку, маладую – у хлопца і ходзяць па дварах. І гаспадар, к якому завітаюць госці, павінен даць куру ці петуха. Можна даваць мяса ці сала, але пажаданей петуха. Гасцей частуюць, спяваюць розныя песні. Прыносяць куру дамоў, і гэтымі курамі работаюць: скубуць, гатовяць. А цыганы ходзяць і збіраюць пачастункі.

У доме маладых сталы ўбіраюць, як на вяселле. Куры вараць з юшкай, гэта абавязковы пачастунак, разліваюць юшку ў міскі і частуюць гасцей.

Тады госці дараць падарункі маладым: “Я дару сваім маладым кірпічыну, штоб яны пастроілі вялікую даміну.

На другой дзень, калі молодая ўжо переехала жыць к свекрові, яна абязпальна павінна была рано ўтрам встать, напечы блины і угостіць гасцей блинамі, а калі праспіт молодая, то за стол сядуць падставныя маладыя.

Каравай делили на первый день свадьбы. И делал это крестный отец. К невесте он обращался со словами:

*Госценькі дарагія,
Сярэбраныя, залатыя.
Наша маладая – кветачка палявая,
Зорачка яснавокая,
Крынічка глыбокая,
Ночкі не дасыпала,
Каравай рыхтавала,
Сама яна сеяла,
Сама яна веяла,
Сама выпякала,
Сама ж і гасцей склікала,
Дазвольце нам каравая.*

Коровайницы несли коровай с песнями:

*А паднімем каравай
Высока, высокая,
А паднясём яго далёка-далёка,
А паставім на жыцце,
Каб добра жыць,
Дай, Бог, маладым
Добра жыццё пражыць.*

После этого крестный отец должен был каравай выкупить. И все пели:

*Прыйшоў на вяселле наш сваток,
Калі сват чырвонца (або гарэлкі) не дасі,
Каравай трасцы з'ясі.*

Сват должен был заплатить за каравай. Когда привозили молодую к молодому, то на ширму от занавески вывешивали приданое невесты.

*Запісана ў г. Светлагорск
ад Андрэйчыкавай Ларысы Паўлаўны, 1949 г.н.
(раней пражывала ў в. Антонаўка Жлобінскага р-на),
студэнткай Мельнікавай Л.*

Сваты

Спачатку былі сваты. Хросны бацька і матка прыходзілі на дагавор, таксама брацьця і сёстры. Дагаворваліся на свадьбу. Нічога не пелі. Прыходзілі і гаварылі: “Мы чулі, што прадаецца цёлачка”. Сватаў перавязвалі ручніком. Галоўны быў карэнны сват, ён потым вёў свадьбу. Сваты павінны былі прынесці бутылку і хлеб, перавязаныя краснай лентай. Пярэсцёнкі маладыя не абменьваліся. Потым была свадьба.

Прыходзяць у сваты з дагаворанасцю. Прывозяць графін водкі і булку хлеба. З хлебам прыходзяць абязацельна і шуцяць: “Мы прыйшлі пакупаць цёлку”. Таргуюцца. Торг вядуць, шуцяць. Ідзе, збірае сваіх падружак маладая. І ўжэ гуляюць усю ноч. А ён – свайго дружка.

Свадзьбу назначаюць. Еслі свадзьба ў адной дзярэўні, то збіраюцца ў маладога і гуляюць у маладое.

З вельцам ідуць да маладое, і гэтая ёлачка ў куту стаіць ля маладых. Яе закідвалі на крышу. Ёлка была ўбрана бумажкамі, як навагодняя ёлачка.

*Дзеўка Насця пасадзіла
Чарнабрыўцаў граду,
А хто ж тыя чарнабрыўцы
Паліваць будзе?*

*Запісана ў в. Кірава Жлобінскага р-на
ад Талкачовай Марыі Сцяпанавы, 1925 г.н.,
студэнткай Емяльянавай В.*

Перад святам ішлі спачатку ў сватанне. Бацькі маладога бралі з сабою свата. Свата выбіралі гаваркога, вясёлага чалавека, і яго вельмі паважалі і шанілі. З сабою сваты бралі гарэлку.

Сям’я маладой таксама рыхтавалася, бо хлопец з дзяўчынай дагаворваліся аб усім зараней.

У час сватання дамаўляліся пра пасаг нявесты і аглядвалі гаспадарку жаніха. Нярэдка, калі бацькі не маглі дамовіцца ў час сватання, вяселле магло і не адбыцца. Бывала, што не падабалася гаспадарка жаніха, або пасаг нявесты.

Пра тое, калі праводзіць свадзьбу, які пасаг дасць маладой, дамаўляліся ў час запоін. На запоіны збіраліся сваты, сяброўкі маладой, хрышчоная бацька і матка маладых. Маладая прыгожа апраналася, сядзела прыбраная, прыгожая.

Перад святам у адзін з вечароў да маладой прыязджаў малады з сябрамі, а да нявесты прыходзілі сяброўкі. Жаніх дарыў маладой абутак і ткань на плацце. Усе спявалі песні, танцавалі, весяліліся.

Ужо перад самым святам хрышчоная маці разам са сталымі жанчынамі пекла каравай. Яны стараліся, каб каравай быў вялікім, пышным, удаўся, бо каравай абазначаў далейшае жыццё маладых. Калі ён будзе добры, то і жыццё ў іх будзе добрае, а калі ападзе ці ўзнімецца, то нешчаслівае. Пры выпечцы, а пеклі ў хаце хрышчоной маці, звычайна спявалі песню:

*Ой, каравай, наш каравай,
Ты вялікі вырастай,
Як зярняткі ўзрастай,
Сокам жытнім налівай,
Памагай ты маладым,
Каб жылося добра,*

*Каб вялося добра,
І ў хаце, і ў хляве, і ў чрэве...*

У той дзень, калі адбывалася свадзьба, да нявесты прыходзілі сяброўкі наражаць яе. Потым нявесту благаслаўлялі бацькі. Першым благаслаўляў бацька, а маці з маладой галосілі. Маці, бо было шкода вольнага жыцця дачкі, а маладая баялася невядомага. Потым бацькі налівалі чарку суседкам, якія дапамагалі гатаваць ежу, а таксама сяброўкам маладой. Малады прыязджаў дзесьці ў абед ці крыху раней. Сяброўкі наражалі коней і павозкі кветкамі, гірляндамі, і маладыя ехалі вянчацца. Малады ехаў разам з сябрамі, маладая з дружкаю следам за ім у наступнай павозцы. Бывала, і часта, што па дарозе пачыналі абганяць адзін аднаго. Пасля царквы звычайна ехалі да маладой, дзе яе бацькі сустракалі з караваем. Малады з маладой выпівалі па чарцы, адкусвалі каравай і садзіліся за стол.

Спачатку да свайго месца ішоў малады, потым маладая, сяброўкі і сябры і, нарэшце, усе астатнія госці. Асобна ставіўся стол для старых і пажылых людзей. Дзеля свадзьбы нанімаўся чалавек з гармонікам, які за жыта ці за што іншае граў на вяселлі. Першую чарку надносілі да маладых, потым усе астатнія віншавалі іх.

Ужо ноччу сват пачынаў дзяліць каравай. Каравай першым павінны былі браць бацькі маладых, потым хрышчоныя бацькі, блізкія родзічы і ўсе астатнія госці. За стол садзіліся тры разы. На першы стол падавалі халодную закуску, на другі – усё мясное, а на трэці – салодкае. Дзесьці каля трох гадзін усе адпраўляліся па дамам.

Назаўтра свадзьба спраўлялася ў маладога. Над галовамі маладых увесь час павінна была вісець ікона.

На трэці дзень у хаце маладой спраўляліся крошкі. Лічылася, што гэта ўжо маладая хазяйка частуе гасцей.

*Запісана ў г. Гомеле
ад Грышкевіч Надзеі Сцяпанавы, 1921 г.н.
(перасяленка з в. Малевічы Жлобінскага р-на)*

Найшоўшы сабе дзяўчыну, хлопец ідзе да бацькі і кажа, што ён хоча жаніцца.

Каб паглядзець на будучую жонку сына, бацька разам з кумам і сватам ішлі ў сваты.

У сваты ішлі ў суботу вечарам. Заходзілі ў хату яны з такімі словамі: “Добры вечар вам у хату!” Бацькі дзяўчыны адказвалі: “Добры вечар добрым людзям”. “Кажуць, у вас тавар есць, а ў нас жа есць купец!” – кажуць сваты. “Дык прахоцця, мо згаворымся”, – адказваюць хазяева.

Пакуль маці дзеўчыны накрывае на стол угашчаць сватоў, тыя глядзяць на чысціню ў хаце. Калі ім спадабалася, як вядзе хазяйка хазяйства, то яны садзяцца за стол, частуюцца і абгаварваюць дзень, месца і колькасць людзей на свацьбе.

После сватання хлопец купляў кольца, а нявеста шыла белае плацце. У гэты час у бацькоў свае заботы. Яны думаюць, чым угашчаць гасцей на свацьбе. Хто б'е парася, хто цяля, збіраюць яйкі, гоняць гарэлку і г.д.

Першы дзень

З самага утра гатовіліся. У суботу едуць к маладой. Ноч яны ўгашчаюць. Калі гульня канчалася, дагаворваліся, ва сколькі прыдзе малады.

Другі дзень

У васкрасенне гулялі ў маладога, ад маладога едуць на роспісь. Бралі гарэлку і падарункі. Па дарозе заязджалі ў лес. Пасля роспісі малады з маладой прыходзілі дамоў. Там стаіць стол з іконай і хлебам-соллю. Матка благаслаўляе іконай, яны цалуюць ікону, ядуць хлеб і соль. Потым заходзяць, садзяцца на кут, кажух. На кажух садзіліся для таго, каб дзеці былі кучаравыя і багатыя.

Пры ўстрачанні маладой пелі песні:

Гаварыла Танечка: “Замуж не пайду”.

Насеяла чарнабрыўцаў цэлюю граду.

– А хто ж гэтыя чарнабрыўцы ды паліваць будзе?

А хто ж мяне, маладую, жалаваць будзе?

Каравай

Каравай дзеляць бацька хросны з мужыковай рукі і жэнскай рукі. Хтосьці стаіць з падносам і чаркай. Жалалі, хто што.

Калі каравай яшчэ толькі выпякалі, пелі песні, маліліся Богу. Удовы не пяклі каравай, толькі тыя, хто з мужыком жыве. Лічылі гэта дрэннай прыкметай.

Як даруеш, няхай Бог пасе,

А як не даруеш, няхай воўк нясе.

Пасля таго, як падзеляць каравай, з нявесты знімалі вянок. На дзяху маладую не садзілі. Меншы брат заводзіў маладую ўздоўж сцяны на кут. Сабіраліся жанчыны-закасянкі і распляталі косу. Спявалі песні. Потым малады адзяваў цёшчы лапці ці чобаты і спявалі песню “Чобаты”:

Чобаты, чобаты вы мае,

Нарабілі клопату вы мене.

Заканчвалася вяселле “петухамі”.

На трэці дзень сабіраліся цыгане. Мужчыну перадзявалі ў нявесту, а жанчыну – мужыком. Потым хадзілі па хатах. Там давалі курэй або індзюкоў.

Ва ўторнік прыходзілі яшчэ за стол. А ў суботу цёшча гатовілася ждаць зяця з дачкой і сватоў і ўгашчаць іх.

*Запісана ў в. Машава Чарнобыльскага р-на Кіеўскай вобласці
ад Снітко Ніны Вікенцьеўны, 1939 г.н.*

*(перасяленка з в. Казіміраўская Слабодка Жлобінскага р-на),
студэнткай Снітко М.*

Свадзьбы ў наш час спраўляліся ў каго як. Калі сям'я маладой мела добры пасаг, ці ў маладога была заможнай, то на свята запрашалася амаль уся вёска. Але і калі сям'я была беднай, то звычайна стараліся саблюдаць. У наш час у маладой не было белага плацця, толькі зрэдку, а большасць шыла плацце з лёгкага краму. Свята праводзілася звычайна ўвосень, калі маглi накрыць стол з таго, што паспелі зжаць, сабраць у полі, лесе.

Зборная субота

У суботу перад свацьбай у жаніха і нявесты была зборная субота. Жаніх сабіраўся ў сваёй хаце, а нявеста – у сваёй. Хлопцы гатовіліся да свацьбы: наражалі коней ці машыну прыбіралі. Садзіліся за стол, елі, выпівалі. Так хлопец прашчаўся са сваёй халасцяцкай жыццям.

У хаце дзеўкі сабіраліся сёстры, падругі. Яны гатовілі нарад нявесты. Дзелалі цвяточкі для жаніха і нявесты, гатовілі галаўны ўбор і распляталі ёй касу. Пры етым яны пелі сумныя песні, у якіх прашчаліся са сваёй падругай, што выходзіла замуж.

У назначаны дзень жаніх са сваімі роднымі і друз'ямі едуць па нявесту. Жаніх выбірае сабе старшага друга – шафера, які і выкупае нявесту ў старшай падругі нявесты.

После выкупа ехалі ў сельсавет і рэгіструравалі брак.

После сельсавету іх ждалі с хлебам і соллю дома бацькі нявесты. Каля хаты яны расціралі тканую дарожку, на якую станавіліся маладыя. Перад уваходам у хату яны цалавалі ікону, частаваліся хлебам і соллю, мёдам. А яшчэ мёдам угашчалі ўсіх маладых, якія былі на свацьбе.

После таго, як бацькі маладых абсыпалі пшаніцай (для ўдачы ў жыцці), усе йшлі за сталы. Первую чарку выпівалі за бацькоў маладых і для іх пелі песні, а патам йшлі танцаваць пад гармонік.

Калі садзяцца за трэці стол, трое незамужніх дзяўчын, падняўшы каравай уверх, нясуць яго да маладых. Яны ідуць, кружацца і гавораць тры разы: “Ацец і маць, благаславі каравай несці”. Бацькі адказваюць: “Благаслаўляем”. Тады каравай, які спекла замужняя жанчына, ставяць перад жаніхом і нявестай, але яго дзеляць не маладыя, а хросныя.

Першыя паздраўляюць і бяруць каравай бацькі, а патам усе госці. Нявеста адорвае ўсіх блізкіх родных жаніха падаркамі. После таго, як падзялілі каравай, усе выходзяць з-за стала пець і плясаць. Песні пелі разныя, напрымер, пра ружу кветку.

Ой, сарву я ружу кветку

Дай пушчу на воду.

– Плыві, плыві, ружа кветка,

Дай да самога броду.

(2 р.)

Плыла, плыла ружа кветка

Дай стала кружыцца.

Выйшла маці воду браці

Дай стала дзівіцца. (2 р.)

– Ой, ні, маці, ту вадзіцу,

Што я нанасіла,

Любі, маці, таго зяця,

Што я, што я палюбіла. (2 р.)

– Ой, не буду вады піці,

Буду разліваці,

Не буду зяця любіці,

Буду, буду забываці. (2 р.)

Маці жаніха завязвае платок нявестцы, а сват гавора, каб нявестка сабіралася ў дом жаніха. Пры выхадзе з хаты радзіцелей і пры захадзе ў дом жаніха нявеста даўжна пакланіцца перад парогам тры разы.

На следуючы дзень да іх прыязджаюць бацькі нявесты, а за імі ўсе госці. Са стараны нявесты пажылыя людзі перадзяюцца і ў маладых, і ў цыганей, і ў каго толькі хочаш. Перадзетыя маладыя, як і перадзетыя цыгане, ходзяць па гасцям і збіраюць, хто што дасьць.

После яны пляшуць і пяюць песні. Так гуляюць да вечара.

После таго, як усе госці расходзяцца, маці нявесты прыглашае чэраз нядзелю маладых на бліны.

***Запісана ў в. Мормаль Жлобінскага р-на
ад Шабека Людмілы Фёдараўны, 1927 г.н.,
студэнткай Аўсяннікавай С.***

Сват кажа: “Добры вечар, добрыя людзі”. А ўжо песні начынаюць спяваць, трэба сказаць: “Ішла я ды з вячурчак, ды загубіла свой пачыначак”. Сядаюць за стол. Каравай бярэ дружок. Хто жыто под каравай клаў, калі было пасвяцонае, дык пасвяцонае, няма етого – ето і серыя копейкі, а не белыя і накрываецца полотенцем каравай. Дружок каравай вешае на сябе, нясе, а музыка грае, а мы спяваем:

Да дружок каравай нясе,

Да дружок каравай нясе,

*Каблукамі крышэ.
Ой, крашы не крашы,
Нам караваю дасць.*

Прыйшоў дружок, ужо каравай трэба ставіць. Просіць богословення: “Оцец, маць, богословіце на каравай”. 1 раз, 2 раз і 3-ці раз. І ён ставіць каравай, а тады ўжэ спяваюць усе астатнія:

*Рано да рано,
Да на высоком бору,
Рано да рано,
Да стояць дубовы столы.
Рано да рано,
Да што на тых столах стоіць?
Рано да рано,
Да каравай стоіць.
Рано да рано,
Да сем крыніць водзіца.
Рано да рано,
Да сем палёў тианіца.
Рано да рано,
Да сем кароў масліцо.
Рано да рано,
Да сем куроў яйцо.
Рано да рано,
Да пора дружку каравай кроіці.
Рано да рано,
Да пора дружку каравай кроіці.
Рано да рано,
Да дружок на базаре не бываў.
Рано да рано
Да ножа не куповаў.*

Дружок адказвае:

*Рано да рано,
Дружок на базаре бываў.
Рано да рано,
Да ножа куповаў.*

Спеў тры разы, што ён кажа купіў: “Оцец і маці, богословіці каравай начаці”. І тры разы. Так начынаецца ў нас каравай. Дзелят по-отдельно ў кожнаго. Подзеляет той коровай. На двоіх рогах (углах) яе родня становіцца, а на двоіх рогах яго родня ўчатырох і кажуць:

*Дзе ж твая, Наташка, маці?
Дзе ж твая, Наташка, маці?
Дзе ж твая, Наташка, маці?*

Час пора завіваці.

Адказвае:

Да пошла ў маць туды нішчэ.

Да пошла ў маць туды нішчэ.

Пошоў, куды вечар чышчэ.

Ой, дай, мамко, масло.

Я ж кароўку пасла.

Ой, дай, мамко, масло.

Я ж кароўку пасла.

На стуле платок ляжыць, каб завіваць, бярэм етого платка, становімся ды спяваем:

Мы цябе, Наташко, завіваемо,

Шчасцем, долею надзяляемо.

Ой, будзь богата, як зямля,

Ой, будзь здорова, як вода,

Ой, будзь прыгожа

Да старасці, як ружа.

А Сярожку маці родзіла,

Месяцам обгородзіла.

А зарою падперазала,

Нам дорожку ўказала.

Праспявалі ета мы, расказалі, а потым ужо і кажам: “Оцец і маці, богословіце з молодою вянка зняці”. Нам отвячаюць тры разы: “Богославляем”. Каля камянка вісіць Бог, на тога Бога вешаем вянка, а яе платком завязваем ды спяваем:

Ой, што мы схоцелі,

Тое ж мы зробілі:

З дзеўкі молодзіцу.

Мы цябе, Сярожка, подмонілі:

Са старой бабай посадзілі.

А ў нашага свата,

А ў нашага свата

Да харошая хата:

Печ у яго малёваная,

Печ у яго малёваная

І эсць яго кохана.

Да судзі ж яму, Божжа,

Да судзі ж яму, Божжа,

Да сыноў жаніці,

Да сыноў жаніці,

Дочак отдаваці,

Нас на вяселле зваці.

Нам трэба да дому ад’язжаць, ды мы кажам:

*Да свістом, коні, свістом,
Свістом, коні, свістом,
Штоб не прыпалі мы лістом.
Бягом, коні, бягом,
Бягом, коні, бягом,
Штоб не прыпалі мы тут снегом.*

Як прыязджае молоды да молодое, зразу ў нас просіць, штоб пусцілі яго за стол. А дзеўкі сядзяць у нас, спяваюць песні. У маладой песня спяваецца:

*Да хадзіла Наташко
Да по сад,
Да заблудзіла ў вінограду.
Хто ж мяне найдзе ў вінаграду,
З тым я сяду на пасаду.
Пайшоў бацько,
Не знайшоў,
Заплакаўшы, да прыйшоў.
Дочка мая роджаная,
Да кому ж ты суджаная?
Да ходзіла ж Наташко
Да по саду,
Да заблудзіла ў вінограду.
Хто ж мяне найдзе ў вінограду,
З тым я сяду на пасаду.
Пойшла матуля,
Не знайшла.
Заплакала, ды прыйшла.
Дочка мая роджаная,
Да кому ж ты суджаная?
Да ходзіла Наташко
Да по саду,
Да заблудзіла ў вінограду.
Хто ж мяне найдзе ў вінаграду,
З тым я сяду на пасаду.
Пайшоў Сяргейко
Да зайшоў,
Да за ручэньку дай прывёў.
Она ж мая роджаная,
От мене ж ты суджаная.
Там у нас спяваюць ужо матцы:
Закідай, мамко, дрова,
Закідай, мамко, дрова.
Оставайся здорова.
А ты, свякруха, мо трэсні,
А ты, свякруха, мо трэсні,*

Дажыдайся нявесткі.

Молоды должан цёшчы чобаты купіць, а нявесце – начнушку. Яна з чобатамі:

За етыя чобаты,

Што аддаў,

За етыя чобаты,

Дачку ўзяў.

Чобаты, чобаты вы мое,

Наробілі клопату

Вы мяне.

Да постаўлю чобаты

На віду.

Да поперак упладзейку

Давяду.

Чобаты, чобаты вы мае,

Наробілі клопату

Вы мяне.

Вот так у нас канчаўся каравай.

*Запісана ў в. Радуша Жлобінскага р-на
ад Дземідзенка Кацярыны Міхайлаўны, 1924 г.н.,
студэнткай Скобелевай Т.*

Запоіны

Хата маладой. У хаце стаяць услоны, стол, ложка з падушкамі. У хаце находзяцца гаспадыня, гаспадар, старэйшая дачка, сярэдняя і меншая дочки, суседкі, сяброўкі старэйшай дочки, блізкая радня. Гаспадыня прыносіць ручнікі і палатно.

Гавораць між сабою гаспадар з гаспадыняй:

Гаспадар:

– Цяпер у нас запоіны, зараз першу дачку аддамо, то гэта добра, і не знаю, што рабіці, да чаго рукі прыкласці. Памажыце хоць з падарункамі разабрацца.

Гаспадыня:

– Паможам, хто маладзейшы, той хай падарункі ладкуе, а я што-небудзь на стол паднясу.

Гаспадар:

– Але, нешта доўга сватоў няма. Можа яшчэ пойдучь да Кацярыны. За яе ж бацька дае паўдзсяціны поля, а я за сваю – чацвёртую частку.

Суседка (1):

– То ж Кацярына ў бацькі адна, а ў вас аж трое дачок.

Суседка (2):

– Напэўна, з красаты вады не піці, а з гаспадыняю трэба жыці.

Суседка (1):

– Не перажывай, Насця (гаспадыня), твае дочки харошы, забяруць і без грошай.

У хату ўваходзяць малады, яго бацька і маці, старшы сват, малодшы сват, хросны, брат маладога. У свата ў руках хлеб і бутылка водкі. У маці карзіна.

Старшы сват:

– Добры вечар у хату!

Малодшы:

– Добрага здароўечка!

Старшы:

– Нешта вас багата сабралася.

Гаспадыня:

– Добрых людзей у добрую пару чакаем.

– Мы прыйшлі ў вашу хату, прынеслі вам вестку добрую і багатую. Мы прыйшлі да вас усёй сям’ёю, каб вы нам сталі раднёю. Вось сваты, жаніх, бацька і маці, просім вас наш хлеб прыняці.

– Мы ваш хлеб бяром, а вас за стол завём. Сядайце, сваточки, за стол, за сталом будзем весці разгавор.

Старшы сват, ідучы да стала, прыпадымае кухра: “Цяжкі кухар”.

Гаспадыня гаворыць:

– Кухар поўны, мая дачка не лянівая, да работы руплівая.

Усе садзяцца за стол. Жанчыны спяваюць:

Наляцелі арлы да калодзежа,

Чулі яны, што вада халадна.

Наехалі сваты да Алесі,

Чулі яны, што работніца, ды красавіца.

Гаспадыня гаворыць:

– Частуйцеся, дарагія госцейкі, жывём мы з запасам і частуем вас мёдам і салодкім квасам.

Жанчыны спяваюць прыпеўкі:

Колі піці, то піці да дна,

Колі спаці, то да дня.

А хто мяне верна любіць,

Той мяне прыгалубіць, душачка мая,

Ой, чарка мая, палова солі,

А хто гэту чарку вып’е, той будзе вясёлым.

Старшы сват гаворыць брату маладога:

– Добры квас.

– Не хвалі разліўшы, а хвалі распіўшы.

Старшы сват, выпіўшы квас, гаворыць:

– Квасок не трэсак, халодны, як лядок, а салодкі, як мядок.

Гаспадыня гаворыць бацьку:

– Частуй, бацька, гасцей, а самаму трэба не выпіваці, а гасцей частаваці.

А вы яму, жанчынкі, песню заспявайце.

Жанчыны спяваюць песню:

*За сенечкамі, за дзверачкамі
Гаварыла Алесечка з дзяўчатамі:
– Дзяўчаты мае, сястрыцы мае,
Мой татачка п'е, мяне прапівае,
Ды не аб чым не дбае.*

Тады старшы сват гаворыць жанчынам:

– Жоначкі, галубачкі. Праспявалі, як зязюля ў садочку пяе. А дзе ж маці і бацька, просім іх дачку паказаці. Бо мы прыйшлі сарваць кветку, што цвіце зімою і ўлетку.

Гаспадыня звяртаецца да жанчын:

– Вы, жанчынкі, ідзіце і дзеўку прывядзіце.
Жанчыны вядуць маладую і спяваюць песню:
*Чырвона, чырвона да каліна ў лузе,
А Алесечка ў бацькі найпрыгажэйшая,
Па двару хадзіла, увесь двор упрыгожыла,
За стол села, як ружа спелая,
За ёю дзяўчаты да ў тры радочкі.*

Дзяўчаты звяртаюцца да сватоў:

– Добры дзень, сваточкі! Я вам дзеўку прывяла, як трэба, то за стол пасаджу, а як не трэба, то назад павяду.

Старшы сват адказвае:

– Мы ж за гэтым і прыйшлі.

Малады:

– Я ж яе і забяру, бо я з малых гадоў яе люблю.

Старшы сват звяртаецца да маладой:

– А што наша маладая скажа?

Маладая:

– Як без сонца няма святла, так без мілага няма жыцця. Я за яго пайду, бо я яго люблю, – і падае жаніху платок.

Маці маладога:

– Як сыну падабаецца, то і нам добра. – Налівае квас сабе і маладой і гаворыць:

– Як я цябе не ведала, то і нявесткаю не звала, а як цябе пазнала, то і нявесткаю назвала.

Маладая адказвае:

– Як я вас не ведала, то і маці не звала, а як вас пазнала, то і маці назвала.

Потым маці з маладою стукаюцца, выпіваюць, цалуюцца тры разы, маці жаніха завязвае маладой хустку.

Бацька жаніха:

– Як я цябе не ведаў, то і нявесткаю не зваў, а як я цябе пазнаў, то і нявесткаю не зваў, а як я цябе пазнаў, то і нявесткаю назваў.

Маладая адказвае:

– Як я вас не ведала, то і татом не звала, а як я вас пазнала, то і татом назвала.

Затым разам стукаюцца, выпіваюць і маладая садзіцца побач з жаніхом.
Жанчыны спяваюць песню:

*Да запіта наша Алесечка, да запіта,
Шоўкам яе хустачка вышыта.
Той, хто хустачку дараваў, дараваў,
Той яе і запіваў, запіваў.*

Потым гаворыць сваха:

– А малады наш сур’ёзны сядзіць, не гудзі, муха, каля вуха. Жанчынкі, давайце яго развесялім і яму песню заспяваем.

*Ой, хацелі мяне замуж аддаці,
Не было ў бацькі мне пасага даці.
Ой, ты пасаг самы, як у садзе вішня чырвона.
Пачалі дзяўчаты ручанькі вязаці,
Пачала дзяўчына ўсю праўду казаці:
У мяне пасага няма,*

Возьмуць мяне і так людзі.

Ой, ты пасаг самы, як у садзе вішня чырвона.

Бацька жаніха гаворыць:

– Вось, сват, і пра пасаг праспявалі, а што за дачкою дасі?

– Так сваё дзіця не аддам, дам поля, карову і авечку, а далей няхай пражываюць ды самі сабе набываюць, – адказвае бацька маладой.

– А яшчэ дам скрынню, пярыну і дачку-княгіню, а якая ж добрая мая дачка, што чырвона ружа ў садочку, – дадае гаспадыня.

– А я не за пасагам прыйшоў, а за жонкаю, – гаворыць жаніх.

– Думаеце, тых бяруць, што пасаг даюць, і тых забіраюць, што любяць ды кахаюць, – дадае адна з жанчын.

Жанчыны спяваюць:

*Маладая Алесечка русу касу чэша,
Ды на ціхую ваду няве.
Плыві, плыві, мая русая каса,
Прайшла ўся мая дзявочая краса.*

Бацька жаніха і маладой гавораць між сабой:

– Так давай, сват, гаварыці, калі вяселле будзем рабіці.

– Адклад не ідзе на лад, я думаю, у другую нядзелю пасля Каляд.

– А за піліпаўку добра прасіці і ткані ды падаркі складаці, – гаворыць маці маладога.

Сваха звяртаецца да гаспадыні:

– Дачку замуж аддаці – трэба не адну ночку не даспаці.

Гаспадыня гаворыць жанчынам:

– Хоча сваха, каб панавязвала, – і потым звяртаецца да сватоў:

– Ах, сваточкі, панавязваю, я гэтага дня чакала і падарункі прыгатавала.

Жанчыны спяваюць:

*Выбегла мурашачка, вынесла падаруначак.
Тоненькі, роўненькі, як папера беленькі.*

Гаспадыня павязвае старшага і другога сватоў і прыказвае:

– Трэба першым свату навязаці, штоб нашы маладыя былі багаты, – навязвае маці жаніха і бацьку. Цалуецца са свахаю.

– А другім трэба павязаць старых, штоб не сварыліся на маладых. А табе, сваха, яшчэ хутску завязала, каб ты нашым маладым дзетак калыхала.

Адказвае маці жаніха:

– Каб даждаці, то буду калыхаці.

Жанчыны гавораць да маладых:

– Каб яны адзін аднаго шанавалі, ды нас старых не забывалі.

– Штоб цераз гадоў ды быў сыноч, а цераз два была дачка.

– Як будуць адзін аднаго любіці, то добра будуць жыці.

Гаспадыня гаворыць да свахі:

– Вось у мяне сваха ўсю сям’ю прывяла, гэта ж мне столькі падарункаў трэба.

– Выцярпіш, дасі не багаты, а вековаты.

Гаспадыня павязвае брата жаніха і кажа:

– А ты, братка, павяжыся да сам скарэй ажаніся.

– Добра было б ажаніцца, ды з такою цешчаю парадніцца, у вас дзве дачкі ё, я бачыў, і адну і другую, каб каторая пайшла, то забраў бы любую.

Гаспадыня павязвае хроснага:

– Памылку я, жанчыны, панесла, гэта ж трэба, каб хроснага першым павязаць, ён жа майго зяця ў царкве на руках дзяржаў.

– На руках дзяржаў, а цяпер падаруначка дачакаўся.

Жанчыны спяваюць:

Полем, полем, краменцем,

Звязалі свацейка палаценцам,

Ой, за што ён звязаны?

Ці ў яго ў каморы спаймалі?

Чаго яго рушніком звязалі?

Сваха бярэ шапку і падыходзіць да сватоў, спявае, а жонкі ёй памагаюць:

Падзівіся, свату, на мяне,

Я хароша за цябе.

На мне каўпак шыты,

Прашу, сватка, доляр біты.

Старшы сват кідае капейку. Сваха кідае капейку назад:

– Не шкадуў, сват, грошай за тавар харошы, ды ўжо вельмі не трасіся, усё роўна ты паддасіся.

Жанчыны спяваюць:

Ой, навошта мне гэта, забяры сабе гэта,

Ды купі сабе мыла, ды памый сабе твар,

Каб жонка любіла ды дзетак вадзіла.

Падзівіся, свату, на мяне,

Я хароша за цябе.

На мне каўпак шыты,

Прашу, сватка, доляр біты!

Старшы сват ложыць грошы.

– Дзякуй вам, сватачкі, каб у вас усё вялося, пладзілася, пілося і ялося, і каб усё збылося, што вам хацелася.

– Жанкі, давайце што вясёлае заспяваем. Сваха, мы як маладыя былі, то разам такія песні спявалі. Зайграй нам, музыкант!

Спяваюць песню:

*Каб для мяне пяхі, каб для мяне куры,
Каб для мяне чалавек добры ў натуре,
Штоб ён водкі не піў, табаку не нюхаў,
Чужых жонак не любіў, адну мяне слухаў.
Як пайшла я да куму, глянула ў акенца,
Сядзіць мілы, чарнабровы, як ясна сонца.
Нясе кума пляшку, аконца пабіла.*

Старшы сват гаворыць:

– Годзе нас ужо частаваці, пусціце нас пагуляці.

Спявае:

*Ой, сваткі, мае сыраежачкі,
Пасаліў бы я вас, няма дзежачкі.*

Гаспадыня ў адказ спявае:

*Нашы сваты хварсуны,
На сямёх адны штаны.
У сваты сабіраюцца,
За штаны ругаюцца.*

Сват:

*Ой, ты, сваха мая, ты ходзь на вуліцу,
Прынясі мне кусок сала, жараную курыцу.*

Зноў спявае гаспадыня:

*А сват сеў на курыцу, паехаў на вуліцу,
Яго людзі не пазналі, усе шапкі пазнімалі.*

Сват:

*Мая сваха гопнула, на ёй спадніца лопнула,
Яна хацела залатаць, ды не знала як пачаць.*

Гаспадыня:

*А сват гоп, штаны лоп, гузік адарваўся,
А чаго ж ты, сват, да мяне прывязаўся.*

Старшы сват потым гаворыць:

– А цяпер, гарманіст, зайграй нам польку, ды няхай і маладыя з намі паскачуць.

Усе гуляюць. Другі сват гаворыць:

– Хваціць усім нам тут гуляці, нам трэба ўжо дахаты.

Жанчыны спяваюць:

*Часала Алесечка белы лён
Да гнала з хаты свацейкаў вон.
Ідзіце, сватачкі, з хаты вон,
Дайце мне дачасаці лён.*

Гаспадыня з гаспадаром падыходзяць да сватоў, падаюць бутылку, павязаную чырвонай лентай, і пірог на ручніку. Гаспадар гаворыць:

– Дзякуй, сваточкі, што павесялілі, ды нашых дзетак заручылі.

– Мы ваш хлеб бяром, а вам свой пірог даём, а ў бутылку я насыпала жыта, каб нашым дзеткам была добрая жытка, – дадае гаспадыня.

– Старшы сват гаворыць:

– Раз на бутылкі лента чырвона, то наша маладая чыста заручона. Мы гэтага не забудзем і да вяселля рыхтавацца будзем.

Сваты выходзяць з хаты.

*Запісана ў в. Рэкта Жлобінскага р-на
ад Сніткова Уладзіміра Іосіфавіча, 1948 г.н.,
студэнткай Шайдаковай А.*

У сваты да маладой прыязджалі маці з бацькам жаніха і хросныя, а таксама браты з сёстрамі (калі яны былі). Вось яны збіраюцца і п’юць змовіны. Тады і пазначаюць цераз 2-3 нядзелі свадзьбу. Пасля гэтага пачынаюць рыхтавацца: гарэлку гоняць, прадукты рыхтуюць.

Свадзьбу гуляюць нядзелю і панядзелак (так па старінке ішло). У суботу прыязжае жаніх з шахвярамі к маладой. Таксама збіраліся шахвяркі нявесты і гулялі з музыкай, з танцамі – называлася “вечар”.

Тады ўжо маці ставіць сталы і садзіць маладога з маладой. Усе ча-
стуюцца.

Утрам прыбіраюць маладую і ўсе едуць у царкву, там павянчаліся. Потым едуць да маладога. Тут гуляюць, сядзяць за сталом, пашлі танцаваць. Паселі старыя за стол, пасядзелі. Тады завуць маладых дзяліць каравай. Пасля едуць к маладой дамой. Сядзяць, гуляюць. Маці сабірае пасцель (падушкі, адзея і г.д.), дае сваё благаслаўненне Векова. І вязуць маладую да хаты маладога. За маладой едуць касянкі (старыя з боку нявесты), песні пяюць, пасцель вязуць. Маці жаніха встрячае з іконай.

У панядзелак едуць гуляць на хату к маладой. Гуляюць. Пасля грузяць шкаф і вязуць у хату к маладому. Яна ў свяхрухі жыве нядзелю.

На другую нядзелю маці маладой заве ўсіх родзічаў да сябе. А на трэцюю – маці жаніха. Называліся “госці”.

*Запісана ў в. Шыхаў Жлобінскага р-на
ад Ганжуравай Раісы Міхайлаўны
студэнткай Удодавай Н.*

Вясельная песні

На двары

*На двары ўжо цямнеецца,
Дзень канчаецца, вечарэецца.*

*Сонейка знікае,
Дзявочы век убягае.
Каса расплятаецца,
Русы валасы рассыпаюцца.*

*Ох, і цяжка мне на чужой старонушке,
Будзе цяжка ды не соладка
Без маёй матулечкі,
Без майго татулечкі.*

Родны ты мой

*Родны ты мой брацік!
Куды ты мяне абуваеш?
Куды ты мяне адзяваеш?
Абуваеце мяне, адзяваеце
У далёкую старонушку,
К чужой матулечке,
К чужому татулечке.
Ах, ці я не работніца?
Ах, ці я не заботніца?*

*Запісана ў г. Жлобін
ад Баранавай Надзеі Уладзіміраўны, 1932 г.н.,
студэнтам Давыдавым В.*

Хадзілі ў сваты вечарам і звычайна толькі мужчыны: бацька хросны, бацька родны, жаніх ішлі. Бяруць з сабой каравай, гарэлку. Калі сваты жадаюць, то хросная маці нявесты абвязвае іх рушнікамі. Калі сваты нежадаюць, то звычайна ветліва адказваюць, або кладуць на стол гарбуз і каравай не прымаюць. Бацькі дагаварваюцца аб вяселлі.

Маладых садзяць на дзяжу. Каб жылі багата. У маладой расплятаюць касу і завязваюць хустку. Увесь час прысутныя спяваюць песні.

Каравай пячэ шчаслівая, удачлівая, здаровая жанчына, каб жыццё маладых было шчаслівым.

Існаваў такі звычай, што калі выходзіць замуж цяжарнай, то ў час вяселля яе маці адзявалі хамут і запрагалі ў сані за тое, што не зберагла дачку.

Дзеліць каравай толькі хросны. Спачатку да каравая запрашаюць родных, а потым знаёмых, блізкіх, сяброў (па ступені роднасці).

Існавалі розныя звычаі сустрэчы маладых: сустракалі бацькі з хлебам-соллю, іконай, а таксама трымалі ў руцэ і перадавалі маладым звязаны букет з кветак, калосся, каб добра, дружна жылі, абсыпалі маладых манетамі і цукеркамі, каб жылі салодка і багата.

Вясельныя песні

Прыехаў сват
Ды і хваліцца, што ён багат:
– Маю чатыры гумна, малацілку,
Дзве лаўкі і мельніцу.
Паедзем паглядзеці,
Як наш сват жывеці.
Глядзім мы, а ў нашага свата
Ня крытая хата,
Няма ні клеці, ні павеці,
Недзе кубла дзеці.

Прапою, прапою,
Прапіў бацька дачку.
На салодкім мядочку,
На горкай гарэлцы,
На белаі талерцы.
Не абіжайцеся, сваточкі,
Што кароткія платочки.
Бог не ўгадзіў,
Лён не ўрадзіў,
Сватам платочки пакараціў.
Маці стара, дачка мала
Усю жыццё прагуляла,
Сватам платочкаў не наткала.

Добры дзень, добрыя людзі!
Мы да вас.
Ці заляцела наша галачка ўчора
Да вас?
– Заляцела, але ж не ўзяці вам!
Ды дайце нам.
– Не будзем перачкі рваці,
А будзем у гасці да вас пускаці.
Прыйдзе да вас у гасціну,
Навяжам хлеба ёй хусціну.

Сіне мора грала,
Там дзяўчына ваду брала.
Ваду брала,
У свой край пазірала:

– Ці не будзе хто ехаці,
Так спытаю татачку,
Ці я сюды запрададзена,
Ці дарам аддадзена.
Хай прыедзе мяне выкупляці.

Запісана ў Жлобінскім р-не

РЕПОЗИТОРИЙ ГГУ ИМЕНИ Ф.СКОРИНЫ

Жыткавіцкі раён

СВАТЫ

Колісь маці дочцэ пасля дваццаці годоў казала: “Ты мне ўжэ не сем’янін”. У пост не гулялі вяселляў, на масленай нядзелі, і ў Пятровіцу – не. Само на Троіцу – чотыры святых дня. По лету на Петра навек рабілі вяселле, на жніво. От Роздва до Крэшчэння – не. Которые хочуць жэніцца, то ек Крышчэнне да ў цэркву пойдучь ці коньмі поедуць на Ёрдань, дзе воду свецяць. Дзеўкі поўхорошваные стануць на беразі, бераг вусокі. А хлопцы на лёду, коло крэста вугледаюць. Да вугледзяць да ўжэ ідуць у сваты, ек святое воды коўценуць, послі Крэшчэння.

У нядзелю ходзілі. Ідзе вон, маці й бацько, і хросных шчэ беруць. Бацько пірога несе ў вереньцы, а то і ў торбі. Обматаны рушніком пірог. І пляшку гарэлкі ці квасу несе. У хату заходзяць: “Дзень добры. Прышлі к вам куповаць цялушку”. А хатніе отказваюць: “Е цялушка маленька. Таку мо не й захочэце”. А тыя: “Чого? Дзеўка е ў вас. Ек на дзелечко охочая да оддасце, то годоваціме”. А хатніе: “Е дзеўка ў нас, глядзецце. Ек наравіцца (ек хороша вам), то седаймо да поговорэмо”. Такое шо-небудзь кажуць, сядуюць за стол да ўжэ договараюцца.

Путалі ж і дзеўкі, ці пойдзе. От ек договараюцца, то тые кажуць: “Цяпер ужэ наша дзеўка”. Да вуп’юць з тое пляшкі кажнэ по чарцы да пірогом тым закусяць. Да пойдучь сваты з хлопцэм. Шо останецца, на поліцу ставяць. З некім другім разам шчэ вуп’юць да закусяць. Ек не договараюцца, то сваты пірога і пляшку не несучь. Дзеўка назаўтра ці позаўтра относіць. Ці ека друга дзеўка.

Пры нашых дзедох не ходзілі молодые ў сваты. Ек у другом селе дзеўка, то вона не знае, за кого ідзе, а той не ведае, кого бярэ. Прывядучь молодого на запоіны, не знае, котора молода. Его не путалі і дзеўкі не путалі.

ЗАРУЧЫНЫ

А ўжэ ў ту суботу ўвечар у ее запоіны. Запівалі дзеўку. Людзей не багато было, роднейшыя которые. Да хросныя, да старшы маршалок, старша дружка. Сталоў тры-чатыры ўсіх. Зноў і з пірогом, і з гарэлкою йдуць. Занесучь яе больш, у пляшках, ці ў барылі, ето ж запоіны. І кусок сала неслі. Его гарэлка перва, ее потом.

Молоды коло молодое садзіўса. Песён багато спявалі, только не вясельныя. Молода дарыла наметкамі, полотном. Сама ткала к вяселлю. Полотно, полотно колісь давалі! Колісь краму етого не было. Вон буў, але ж не было грошай яго купіць.

Ек расходзіліса, то спевалі:

На заручынах булі

Да гарэлачку пілі.

Гарэлачка солодзенька,

А дзевочка молодзенька.

Дружкі прыдуць на запоіны, помераюць молодого да, ой, цэлы тыдзень шыюць! Трэ ж нашыць п'яцero сорочок да п'яцero штаноў, сподне. Да дзежаўку, да шчэ мо. І перкалёву ж сорочку. Молода сама нашывала – на пазухі, коўнерыкі, чохлы.

Венка молодой робілі. Скруцяць дроціну. З бумагі ўсякого цвету шышкі зрабляць да на яе чэпляюць. Ленты чырвоныя, вішнёвыя, голубовыя. Навешаюць іх. Бувало, дроціну з шышкамі куповалі готову. Да багата дзевок пользуюцца. А ленты свое вешалі. Дружкі вешалі.

Колісь дзяк з Пасекі жонку браў да ў капліцы погосцкой венчаўса. То на ёй венок з цветочкамі, як на церну. І лісцейко зелёнэ і белэ, больш ніякого.

Молодого маці з гoscінцэм ходзіла к молодой серэд тыжня. Ето ўжэ у чацвер ці ў п'ятніцу, проці вяселля. Пірога рушніком обмотае. Шчэ там якога м'яса зварыць, рыбу ці шо ўжэ там. Холоднэ, пампушок спечэ. І молодой несе, на плацце мо. А та ўжэ свойго подарка дасць – наметку ці полотно отрэжэ.

У п'ятніцу строяцца кажнэ к своей беседзі. Вараць, пякуць. П'ятніца-пачынальніца, казалі.

СУБОТА-КОРОВАЙНІЦА

А субота ето ўжэ коровайніца. Коровай пякуць. На Тройцу – то першого дня пеклі, у нядзелю, а так у суботу ўвечар, перэд нядзелею. От поснедаюць, сонцэ трохі вушэй да старша коровайніца прыдзе. Рошчыніць у дзежцы да домоў пойдзе. Жытнім рашчынялі. Упорану – не, прокісне ж до вечора. Ек не ўдова, то хросна маці была за старшу коровайніцу.

Под вечор молодая ідзе по хатах, трэ ж на коровая і на вяселле позваць. Ек ідзе на Тройцу, людзей на селе, то ўсіх борукаецца. Дзве дружкі з ёю шлі, старша – сперэду, а другая – ззаду. Шоб не молодая дзверы отчыняла й зачыняла – а дружкі. Воны стояць коло порога, а молодая подыйдзе да й борукаецца: “Прыдзеце на коровая”. А та ўжэ хрысціць ладонею: “Шчасце, долю і век доўгі”. Котора кожухом накрыве. Наборукаецца. На вяселле звала, то не борукаталаса і не хрысцілі яе. Сусед на коровая звала з кажное хаты, своїх і так екіх жонок. Дзевок – не. І от молодого звалі, яго дружкі, вона не йшла ў его хату. К ёму на коровая мо сястра е, мо хто там, дзеўкі звалі. Вон не ходзіў.

От подояць короў, устрыяцца да ўжэ на коровая йдуць. Сонейко на нізу як у полету. І ўдовы шлі, ек звала, только воны коровая не пеклі. От его к ёй прыдуць там браціха, сястра да ўжэ к ёму от ее йдуць, прыгашоныя которы. Кажнэ нясе місу мукі, на муку дзве ейцэ ці кусок сала покладзе.

Старша коровайніца месіць цеста з пшанічнай мукі. Сыроводкі лье ў цесто, яец, шчэ чаго там. Да возьме двома рукамі з дзежкі да на стол да й качае. Одзін раз брала. Коровая робіць. Да й спяваюць коровайніцы:

*Ніхто не ўгадае,
Шо ў нашом да короваі:
З трох нівок пшаніца,
З трох бочок мучыца,
З трох рэчок водзіца
І дзве кваскі масла,
А трэця – доля шчасна.*

І коровайніцы цесто з дзежкі бяруць помало. Да дна дзежку вускрэбуць. Шышкі роб'яць. Вуплетаюць, качаюць. Накачаюць, ек кулачок, кругленькіе. І баранкі робілі. Цестом пооблепваюць хусткі одна другой, смяюцца. Дома обціралі хусткі, на коровае не. Да спеваюць:

*Нашы коровайніцы п'яны
Да ўсё цесто покралі,
По кішэням да поховалі.*

Ека свечку на корова я сучэ хросны бацько, свецёлцы свечку сучэ, веліку. Шоб не ўдовец буў бацько хросны ці брат, але шоб мужчына. У сад ідзе да з яблуні розкі вурэзвае, тры, кажна з трома ролцамі. А хто, бывало, адну з трома ролцамі, а дзве розкі з двома. Прынесе, да ўжэ коровайніцы на іх цесто матаюць, матаюць скрозь до конца і з нізу цестом облепваюць.

І печ топілі. Тры разы закідалі дрова. Перву раз – бярэмок, шоб жа быў. Згораць етые – дзве-тры полені ўкінуць. Зноў агонь у печэ... Старша коровайніца ўжо корова я зробіць. Круглы, вялікі. Стаканом кружкі на ём поробіць, ладонею крэст. От прочахне печ да ў ёе розкі садзяць. Прыпекуць, выймуць. Да така ўжэ песня гучыць коровайна:

*Прачыстая Маці,
Прыдзі к нашай хаці
Веселле зачынаці,
Корова я ў печ сажаци.*

Да хросна маці бярэ лопату, сцены ёю хрысціць, адну сцену на поўнач, у порозі – другу (на поўдзень), дале з вокнамі – трэйцю (на ўсход), дале – чацвёртую (дзе печ). Которые, то хрысцілі перэдпечне окно і дзверы, больш – не. На лопату жыто сыплюць, шоб жытка ў молодых добра була, хмель, шоб дзеці вяліса. Корова я хросна маці клала з стола на лопату. Да ішлі до печэ. Коровайніцы да йдуць, спяваюць:

*Наша печ крокочэ,
Корова я хочэ,
А прыпечок коловаецца,*

*Коровая спадзеваецца.
А коровай ножкі гібле
Да до печонькі дыбле.*

Заспеваюць:

*Благослові, оцец і маці,
Благославі, уся родзіна ў хаці,
Коровая ў печ саджаці.*

Да ўсадзіць хросна ў печ, на чэрэн, очэлье заслонкою закрые. Да ўжэ молоду по голове лопатою тоєю б'е, тры раз біла. І молодого білі. Б'е й прыказвае: “Дай, Бог, шчасця”. А ека прыказвала: “Ето на сына, ето на дочку”. Да колько разоў ударыць, то ето шоб столькі дзяцей у яе было. Да ўжэ будуць стола муць, то спяваюць:

*Мішу, наш Мішу,
Да нальёмо воды ў місу,
Да будом ручкі муці
Да на вішэнькі ліці,
Шоб вішэнькі разіваліса,
Шоб молодые красоваліса.*

Змуюць тэ цесто й муку, вуцеруць стола. У сад пойдуць да лінуць там ету воду под яблыню ці там под грушу. Да ўжэ йдуць з сада, спяваюць:

*Мы на сад воду носілі,
Соловейка просілі:
– Леці, соловей, з намі,
Ужэ коровая згібалі.
У хату зайдуць, заспеваюць:
Му на сад воду носілі,
То ж му дзело зробілі.
От то ву это знайце,
Нам гарэлочкі дайце.*

То ўжэ за столы саджаюць коровайных, столоў тры ці чатыры іх назбіралосо. Квас п'юць, трохі гарэлкі хто коўцене. Мало тое горэлкі колісь было. Едзяць, гомоняць. Пасля песню коровайну заспяваюць коровайніцы:

*Наша печ пошпаклёвана,
У серэдзіні помулёвана,
На золотых стоўпах стоіць,*

У сярэдзіне коровай сядзіць.

Два часы седзіць коровай у печы да вуймаць трэ. То ўжэ спяваюць:

*Ох, у печэ коровай гічэ,
Коровайнічок клічэ:
– Дзе ж нашы коровайночкі,
Дзе ж нашы недбайночкі?
Ці на меду да запіліса,
Што про мене да забуліса?*

З-за сталоў вуходзяць, до печы йдуць. Маці хросна коровай з печэ вуйме да кладзе на веко з дзежкі, шо цесто рошчыняла. То ўжэ така песня:

*Жаловаўса коровай свечы:
– Ой, буў жэ я ў печы,
Засмаліў плечы.
Ой, коб жэ сыр да масло,
То б усё этэ згасло.*

Да мажуць короўячым маслом, щоб блішчэў. Старша коровайніца берэ веко з короваем да по хаці ўкружкі нясе – у адзін бок, у другі бок. Коровайніцы за короваем ідуць. Да за веко одноею рукою дзержацца. Спяваюць:

*Коровай кубком, кубком,
Под зелёненькім дубком
Да у чысценьком полі,
Да на вороненьком коні.*

Ставяць коровай на столе коло вугла, дзе вісіць вобраз.

Шышэчкі ў печ послі коровай саджалі, баранкі. Вони хутко пекліса. Шышкі пеклі ячныя, з картопляў, абу-екія тые шышкі, шо іх есці не можна. То, што на коровае, кладуць ў рэшэто іх, вусып'юць за порог у сенях да дзеці хапаюць.

Да ўжэ радзяць коровай, сад роб'яць. Розкі нарадзяць лентамі, бумагою крашэнаю. Шышэчкі з бумагі крашэнае поўязваюць, до розок ніткамі прыязваюць да растрыкаюць тры розкі по боках у коровай. Лентою красною обоўязуць іх разам. Которыя, то одну розку ў цэнтры, то ета з тройма ролцамі, а дзве по боках, то етые з двойма. І лентою одноею обоўязвалі. І спяваюць:

*Короваю, наш раю,
Коло цябе хорошэ граю*

*Да з дудкамі і з скрыпкамі,
Да з молодымі молодкамі.*

Молода не радзіла. Коло пола стояла ці сядзела там. Ей зелле чэплялі
яке зімою і барвенак, бувало. І ўсё-ўсяке. І веткі, спявалі ж:

*Му свойго коровая радзілі,
У луг по каліну сходзілі.
Половіну луга сходзілі,
Покуль свого коровая нарадзілі.*

Такое было, шо ёлочку ўвоткнуць, з ёлкі обломяць. Свечку станоўлялі ў
цэнтры. І яе радзілі. От нарадзяць да спяваюць:

*– Короваеньку нараджоны,
Да хто ж цябе нарадзіў?
– Нарадзіла мяне маці
Ручкамі да беленькімі,
З перснямі золаценькімі.*

Найстрыяць, шо й глядзі. Ек нарадзяць, да хто падходзіць к короваю,
спяваюць:

*Не йдзіце, молодзіцы,
Коровая радзіці.
Му ж радзілі самі
Да яснымі свечамі.*

Да ўжэ другі раз за столы садзяцца. Вупіваюць. Колісь не вельмі коро-
вайніц напойвалі. Квас больш пілі. Закусваюць там екімі пампушкамі.
Песні спяваюць. Старшой коровайніцы пелі от таку:

*Старша коровайніца,
Да не садзіса на покуці,
Да сядзь себе на порозе,
Да на бітой дарозі,
Шоб хлопчыкі не надпілі
Да коровая не ўхопілі.*

Так коровайніцы спяваюць:

*Хваліласа коровайніца,
Шо веліка да работніца,*

*Шо ў мене сем сорочок –
Одна на мне,
Дзве – у пранні,
А чотыры – у кудзелі.*

Трэцёй екой:

*Наша коровайніца п'яна
Да на порозі ўпала.
Да чого вона п'яна,
Чого вона ўпала,
Да ногі задзірала?
По чарочцы, по поўненькой
До дна вупівала.*

І таку спявалі:

*За колодою за дубовою
Да там баранову рогі,
Так наша коровайніца
Да задзірае ногі.
Да чого вона
Да ногі задзірае?
Шо по чарочцы, по поўнай
До дна вупівае.*

Смяюцца, рогочуць. Танцоваць у другую хату шлі, ек ета мала. Смук граў ці гармонь, барабан біў. До часоў чотырох гулялі. Ек полету, то днело, ек домоў шлі. Зара на небі. Міскі бралі, шышкі ім у міскі клалі, шо на коровае пеклі. Без гармоні йдуць і без смука. Спяваюць:

*Мы ж булі на короваі,
Там нас чостовалі
Куркамі печоньмі,
Гускамі смажоньмі.*

І ету:

*Коровайніцы грозно
Расходзіліса позна.
Як сонейко ўзойдзе,
Кажна свой дом найдзе.*

Прыдуць дахаты ды кароў дояць.

*Запісана ў в. Крэмнае Жыткавіцкага р-на
ад Чарнушэвіч Марты Гаўрылаўны, 1915 г.н.,
студэнткай Івановай Т. (1993 г.)*

ВЯСЕЛЬНЫЯ ПЕСНІ

ДЗЯКУЙ БОГУ, СЫНА АЖАНИЛА

*Дзякуй Богу, сына ажаніла,
Ды й нявестку дочакала.
Ды й не буду воду носіці,
Ды й не буду хлеба мясіці,
Да й не буду хату мясіці,
А буду парадочок весці.
Дай, Божэ, ляльку,
То буду за няньку.*

СВЯКРОЎ НЯВЕСТКУ ДЫЙ ПЕРАПІВАЛА

*Свякроў нявестку дый перапівала,
Дый перапівала, дый паздраўляла:
– Будзь жа ты, нявестка,
Як зіма, здорова,
Як вясна, прыгожа ды вясёла,
Як лета, шчасліва,
Як восень, багата.*

*Учора была ночанька, а цяпер дзень,
Ужо свякроўка нявестку даўно чакае.
Шыла яна шубу да долу,
Дый прыбудзь, нявестка, дадому.
Шыла яна шубу да зямлі,
Дый прыбудзь, нявестка, да сям'і.
Шыла яна шубу па пяты,
Ды й прыбудзь, нявестка, дахаты.*

У НЯДЗЕЛЮ РАНО

*У нядзелю рано,
Чуць сонейко ўзыходзіць,
Мужыкова маці
Ужо по хаце ходзіць.
Усё по хаце ходзіць,
Лучыну ломае.
Свёкар яшчэ горшы,
Вочмі маргае.*

Мае залавіцы
Ходзяць, як звярыцы,
Слова не скажуць,
А ўсё кругом ходзяць.
Мая братавая
Хораіша гуляе,
А я, молодзенька,
Слёзы проліваю.

У нядзелю рано,
Чуць сонейко ўзыходзіць,
Мужыкова маці
Ды й нявестку будзіць:
– Ці ты спіш, ці не спіш,
Бадай ты не ўстала.
Ідзі, выгоні тое,
Што з дому прыгнала.
А я, молодзенька,
Рано ўсхопілася,
Слязамі без воды ўмылася.
Ой, нашто ж ты мяне браў
З чорнымі вочыма?
Трэба было браці
З вялікімі грошыма!
Ой, нашто ж ты браў мяне
З чорнымі брывамі?
Трэба было браці з коньмі, з каровамі!
ДОБРЫ ДЗЕНЬ, СЯСТРЫЦА!
– Добры дзень, сястрыца,
Ці жыва, здорова?
Ці жыва, здорова,
Ці добрая доля?
– Добрая, братко, доля,
Што не зычу нікому,
Нават ворагу свайму,
Хвартушок тоненькі,
Слёзак поўненькі.
– Не плач жа, сястрыца,
Ты ж сама таго хацела.
Я ж хоцеў жы й не даці,
Ты ж стала плакаці.

АДДАЛА МЯНЕ МАЦІ

Адала мяне маці
На чужую зямлю
Ды й у вялікую сям'ю.
Сям'я посела вячэраць,
А мяне адправілі по воду.
Гора высокая, вода далёка,
Хутка не вярнуся.
Я крынічку знайшла,
Зачарпнула поў вядра,
Пакуль да хаты прышла,
То й слязьмі доліла.
А вялікая сям'я
Почувае мужыка:
– Чаму жонкі не б'еш,
Чаго волю даеш?
– А за што ж яе біць?
Яна ўмее ўсё рабіць:
Пісаць, чытаць,
Па садочку гуляць.

КАЛІНА-МАЛІНА ГАЛЛЁ ПАЛОМАЛА

Каліна-маліна галлё поламала,
Як я была ў маці, то й гора не знала.
Як замуж я пойшла, той свякруха ліхая
Сама рано ўстала, мяне не разбудзіла
Ды й пашла па суседзях, мяне осудзіла.
– Уставай, нявестка,
Уставай, молодая.
Ідзі даі корову, што ад бацькі прыгнала.
– Не, не пойду доіць корову,
Што ад бацькі прыгнала,
Пойду доіць корову, што ад свёкра достала.
– Чужыя коровы гуляюць у дубове,
А мая нявестка ўсё спіць у каморы.

МЫ ЦЯБЕ, ДЗЕВАНЬКА, ЗАВІВАЕМ

Мы цябе, дзеванька, завіваем,
Мы цябе, дзеванька, завіваем,
Шчасцем, долей абсыпаем.

Ой, будзь богата, як зямля,
Ой, будзь прыгожа, як кветка,

Ой, будьзь здорова, як вода.

ІШЛІ ДЫМЫ ПА-ЗА ЛУГАМІ

Ішли дымы па-за лугамі,

Ой, то не дымы, а пара коней ідзе,

Молоды Ванюшка жаночку вядзе.

– На табе, бацько, пару коней на двор,

А табе, маці, нявестку за стол.

Ды й вучы яе, як сама знаеш,

Каб шоўкам шыла, ды й не памыліла,

А дротам ткала, ды й не ўкрала.

А Ё НЯДЗЕЛЬКУ РАНО

А ё нядзельку рано

Дзеванько гаворыла:

– Ой, мамочко моя родная,

Сасніўся мне сон дзіўненькі:

Сівья сокалы наляцелі,

За столом поселі,

Чорны шоўк распусцілі,

Золата рассыпалі.

– Моё ж дзіцятко роднае,

Молодзенькі розум маеш,

Своёго сну не разгадаеш:

Сівья сокалы – сваты твое,

Чорны шоўк – коскі твое,

А золото – слёзкі твое.

КРАЕМ, БОРОМ КАЛІНАНЬКА ЗАЦВІЛА

Краем, бором калінанька зацвіла,

Краем, бором чырвоная зацвіла.

Ой, ехаў там пан, пяючы,

Пачуў ён сіву зязюленьку, куючы.

То не зязюленька сівая кувала,

Волечка прыгожыя песні спявала,

Пад акенцам седзячы,

Сваёму міленькаму сорочку шыючы:

– Ой, дай, Божа, сорочку пошыці,

Мойму міленькаму здорому зносіці!

МЕСЯЦ УЗЫХОДЗІЦЬ

Месяц узыходзіць,
А зара зарыцца.
Молода Волечка
Ды й на воз садзіцца.

– Подыйдзі, мамонько,
Да мяне блізенько,
Да мяне блізенько,
Поклонюся табе нізенько.

– Не хочу, дзіцятко,
Я твойго поклону.
Ступай ад возу,
Ды й ходзі дадому.

– Рада б я, мамонько,
З возу ступіці,
Ды й сядзіць Ванечка,
Будзе сварыці.
Рада б я, мамонько,
З возу ступіці,
Ды й баюся, што Ванечка
Будзе крычаці.

ДЫМНА Ё ПОЛІ, ДЫМНА

Дымна ё полі, дымна
Ды й нікого не відно.
Чуць завівае –
Сівы конь выбягае,
Ванечка, Ванечка выязджае
З роднаю сястрыцаю.
– Сястрыца-парадніца,
Ды й парадзь ты мне:
Як цесця зваці, ваяваці,
Як сабе Волечку ўзяці?
– Ды й ваюй, братка, ваюй,
Сівых коней на двор вярні,
Сабе Волечку бяры.

СЯГОННЯ СУБОТА – СВЯТЫ ДЗЯНЁК

Сягоння субота – святы дзянёк,
Сягоння субота – святы дзянёк.

*Звілі Вольцы з руты вянок.
Ой, вілі, вілі, ды й говорылі:
– Чым жа яна табе, маці, дочка не міла,
Ці яна работы не робіла?
Позна клалася, рано ўставала,
Собе работку сама шукала.*

ДЫ Й ХОДЗІЛА ВОЛЕЧКА ПА ПОЛЮ

*Ды й ходзіла Волечка па поле,
Звіла яна вяночак з куколю.
Ды й просіла маці, просіла,
Штоб того й вяночка зносіла.
– Ды й паносі, дочачка, паносі,
А потым падружанькам аддасі.*

ОЙ, СТУПІЛА ВОЛЕЧКА НА ПАРОГ

*Ой, ступіла Волечка на парог
Ды й зломіла з калінкі вяшок.*

*– Ой, жыві, жыві, калінка, без вярышка,
Ой, жыві, жыві, мамочка, без мяня.*

*Як калінка без верха,
Так будзе мамочка без мяня.*

ОЙ, У ЛУЗЕ ДЫ КАЛІНА СТОЯЛА

*Ой, у лузе ды каліна стояла,
Ой, у лузе ды каліна стояла,
Молода Волечка яе ломала,
Да свайго беллага лічыку каліну раўнавала:
– Каб я была такая, як тая каліна чырвоная!
– Маё дзіця, такая й будзеш,
Калі да мяне яшчэ гадок паходзіш.
А калі пойдзеш ад мяне,
То завянеш, як рыбка,
А збялееш, як ліпка.*

НЕ КУЙ, ЗЯЗЮЛЬКА, У ЗЯЛЁНЫМ ЛЕСЕ

*Не куй, зязюлька, у зялёным лесе,
Яшчэ накуешся ў зялёнай дуброве.
Не плач, Волечка, у свайго бацькі,
Яшчэ наплачаешся ў свякроўкі,
Яе парогі пераступаючы*

*І яе наровы пераймаючы.
ЗЯЛЁНЫ САДОЧАК, ЗЯЛЁНЫ
Зялёны садочак, зялёны,
Вакол рута аплецёны.
Ніхто ў тым садочку не бываў,
Адзін Ванюша ў карты граў,
Ён сабе Волечку намаляваў:
– Поедом, Волечка, з намі,
З молодымі сватамі.
– Як мне ехаць з вамі,
З молодымі сватамі?
Шкода мне маці кідаці,
Бо мая маці старэнькая,
Як галубка сівенькая.
Ня будзе кому ёй посцельку послаці,
А як устане – прыбраці.*

ДЗЕ Ж ТЫ, ВОЛЕЧКА, ХАДЗІЛА?

*Дзе ж ты, Волечка, хадзіла,
Што голоўка твая збялела?
– Да й ходзіла, дзеванькі, у вішнёвы сад,
Да й на мою голоўку цвет упаў,
Хоць вецер повее – не звее,
Хоць сонейко засвеціць – не звяне.*

*Ходзіла Волечка по лузе,
Носіла каліну ў хвартуху.
За ёю дзевонькі ходзілі,
У яе каліны просілі.
Яна ім каліны не дала,
А сабе вяночак звіла.*

*Хадзіла Волечка ў вішнёвы сад,
Да на яе галоўку цвет упаў,
Да й на яе галоўцы зацвітаў,
Да яе Ванечка спадабаў.*

*Захоцела Воленька калінавага вяночка
Да й послала свою маценьку
Да й по каліну.
Покуль маценька да луга,
То каліна зацвіла.*

ЧУЦІ, ЧУЦІ Ў ЗЯЛЁНАЙ РУЦЕ

Чуці, чуці ў зялёнай руце
Плакала Волечка, вяночка ўючы.
Пачуў Ванечка, па каня ідучы.
– Чаго, Волечка, плачаш?
– А таго плачу, што сама бачу:
У цябе, молодого, родзіны много,
У мяне, молодой, падарункаў мало.
У цябе родзіны, як у лесе ляшчыны,
У мяне падарункаў, як у лесе гаёчкаў.
– Блізкую родзіну ўсю обдары,
А дальнюю – перапросі.

ЗБОРНАЯ СУБОТА, ЗБОРНЫ ДЗЕНЬ

Зборная субота, зборны дзень,
Ды й сабрала Волечка ўсіх гасцей,
Ды й садзіла ўсіх іх у рад,
А сама села між усіх
Ды й склоніла галоўку ніжэй усіх,
Задумала думачку больш усіх.
– Ды й не думай, Волечка, не думай,
Пераедом рэчку ды й Дунай.
– А як жа мне, молодой, не думаці,
Ды не знала свякроўкі, а трэба знаці,
Я сама, не знаю, як назваці.
Назвала б свякроўкай – не смею,
Назвала б маці – так не будзе,
Толькі мойму сэрцу жаль будзе.

СВАХА СВАСЕ ДЫ ПОКОРЫЛАСЯ

Сваху сваю ды покорылася,
Каб на нашу Волечку не сварылася,
Бо наша Волечка вельмі молодзенька.
Не будзі яе, як певень пяе,
Будзі яе, як пастух ідзе.
Певень пяе рано з поўначы,
А пастух ідзе, рано паснедаўшы.

ЗАЕХАЎ ЗЯЦЬ НА ЦЕСЦЕЎ ДВОР

Заехаў зяць на цесцеў двор,
Побіў мосты жалезныя,
Разліў віно зялёнае.
А цёшча зяця спужалася,

За новы сені сховалася.
– Постой, цёшча, не пужайся,
За новы сені не хавайся.
Не багато нас наехало:
Семсот сватоў, акрамя братоў.
А свашачка-семілетачка
Між сватамі, як кветачка.
Ой, не сядзі, Волечка, не сядзі,
Адчыні акенцо да й поглядзі.
– Ой, не сядзі, Ванечка, не сядзі,
Адчыні акенцо
Да й бяры вішанькі з кішэні.

ТАМ НА ВОЗЕРЫ ПЛАВАЛІ КАЧАНЯТЫ

Там на возеры плавалі качаняты,
Ужо там, Волечка, мінуцца дзяўчататы.
Там на возеры плавалі індыкі,
Ужо табе, Волечка, мінуцца музыкі.
Там на возеры плавалі качоры,
Ужо табе, Волечка, мінуцца вячоры.

*Запісана ў в. Крэмнае Жыткавіцкага р-на
ад Івановай Вольгі Гаўрылаўны, 1933 г.н.,
студэнткай Івановай Т. (1993 г.)*

НА ЗАРУЧЫНАХ

На заручынах мы булі,
На заручынах мы булі,
Гарэлачку пілі.
Гарэлачку солодзеньку,
Гарэлачку солодзеньку
За Танечку молодзеньку.

– Ой, белая да бярозонько 2 р.

Ой, чого ты не зелена?

– Як жэ мне зелёное буці, 2 р.

Шчо ды мяне купцы едуць,

Едуць, шчо ды мяне купцы едуць.

– Молодая Танечко, 2 р.

Ой, чого ты не весела?

– Ой, як жэ мне весёлое буты, 2 р.

Шчо ды ў мене сваты ў хаце,

У хаце, шчо ды ў мене сваты ў хаце.

Хочуць мене, молодую, взяці,

Да не даюць косы, косы плесці,
Да не даюць косы, косы плесці,
Да мне даюць бальшую грусь.

КАРАВАЙ

Да Таненчына мамонька,
Да Таненчына мамонька
Ходзіць да соседочок просіць:
– Да соседочки мое,
Да соседочки мое,
Да ходзеце ко мне,
К моему дзіцяці.
Ко мне, моему дзіцяці
Коровай да веселля робіць.

ЯК РАШЧЫНЯЮЦЬ КАРАВАЙ

Да не хто жэ не ўгадае,
Што ў нашым караваі:
З трох рэчок вадзіца,
З трох рэзок пшаніца.

ЯК ПАСАДЗІЛІ КАРАВАЙ У ПЕЧ

Ой, вecho, наш вecho,
Да наліла вады ў місу,
Да будземо рукі муці,
Да на вішэнькі ліці,
Штоб вішэнькі развіваліся,
Молодыя красоваліся.

ВЫМАЮЦЬ КАРАВАЙ З ПЕЧЫ

Ой, у печы Коровай з яечэк,
Ой, у печы Коровай з яечэк,
Коровайнічэк кліча.
– Дзе жэ мое породзіночкі,
Ці ў лесе заблудзіліся,
Мене ў печы да забуліся.

УПРЫГОЖВАЮЦЬ КАРАВАЙ

Як мы свого коровая
Радзілі лета на лугу,
По каліну хадзілі,
Половіну луга зламалі
Покуль з малаком убралі.

ХЛОПЕЦ ЕДЗЕ ЗА МАЛАДОЙ

Вой, ей там на дворэ, на дворэ

Там рано, там засвечано.

Там ўражаеца, собіраеца

Іваночко ў дарогу.

Уражаеца да путаеца:

– Кого мне за сватоў браці?

– Ой, ей, мой сынонько-лебедзенонько,

Бяры свою сердзеноньку,

Бяры, браценько, ды за сваточка.

Браценько замашэ головочку.

Во я, сястрыцы, да й за сваточка,

Штоб болей спяваць.

ВЯСЕЛЬНЫ ПОЕЗД

Да Галенчына мамонька,

2 р.

Ек дарогі да прылегай,

Ці стогне дарога

2 р.

Да ці шуміць дуброва.

Ці слышан чачот нагайкі,

2 р.

Ці гукаюць марша,

Ці музыченькі граюць,

2 р.

Ці самі спяваюць?

І дарожэнька стогне,

2 р.

І дубровонька шуміць,

І слышан чачот нагайкі,

2 р.

І гукаюць марша,

І музычанькі граюць,

2 р.

І самі спяваюць.

ПРЫЕЗД ДА ХАТЫ МАЛАДОЙ

Да не наступае етва

2 р.

Пагадзіце бітва.

Да будзем біці, воеваці

Да Танечку не даваці.

ПАСАД

Да ляцелі гусонькі на леса,

Да гукалі Танечку на пасад.

Ночовалі гусонькі по друго.

Ёсць у мене мамонько,

Она ў мене хорошэнейко.

*Нарадзіць она ў мене молодзенько
Жэ посадзе.*

КАМЕННАЯ ПЕЧАЧКА

Да каменная печэнько, 2 р.

Вечор горыш, да не ўгорыш,

Вечор горыш, да не ўгорыш, 2 р.

Камней да не рассыпеш.

Молодая Танечко, 2 р.

Вечор сідзі да не заплач,

Да не заплачэць, 2 р.

Да мамонько да не розжаць.

Роднае мамонько,

Як я пойду по застолье?

Косы мое да по шчаках,

Слёзы мое дробненькія,

Лета мое молодзенькія.

ПОБІРАЙСЯ, ТАНЕЧКО

Побірайся, Танечко, 2 р.

Побірайся, моё дзіця.

Ой, як жэ мне побіраціся, 2 р.

Не могу буваць у хаце,

У хаце, не могу буваць у хаце.

Да некому парадак даць.

Только тые, што напецешся 2 р.

А некому пожурціся.

Только тыя, што піці да есці, 2 р.

А некому парадак весці.

КОРОВАЙНІЦЫ ЕДКІ

Коровайніцы едкі

Да цэлого да вола з'елі,

До столу да качаючы,

Да ў солі да мочаюць.

На столе да ні крошачкі,

Под столом да ні косточки.

У ДОМЕ МАЛАДОГА

А ў нашага свата

Да хорошая хата.

Печ у яго побелёна,

Яна ў яго ўмалёвана.

*А ў нашага свата
Да дубовая хата,
А сенечкі да берозавы,
А сваточки да цвярозы.*

У ДОМЕ МАЛАДОЙ

*А ў нашага пана свата
Кудравая галава.
Ён кудрамі потрасе,
Нам гарэлкі прынясе.
А ў нашай пані свахі
Кудравая галава.
Ёна кудрамі потрасе,
Нам закускі прынясе.
Свеце на рогожа, подушок няма.
Ой, штоб наша беседонька
Уся была весяленька
У пана свата за сталом* 2 р.

СВАТОЧКІ-ПАНОЧКІ

*Да сваточки-паночки,
Да сваточки-паночки,
Пора ехаць дадому.
Бо ў нас дома да по дзіцяці,
Да некому дапмагаць.
Да ні мамкі, ні нянькі, 2 р.
Да нікого ў хаце няма.*

МАЛАДАЯ ЕДЗЕ ДА ЖАНІХА

*Ужэ Танечка на дорожэньцы,
Кланяйся ты на порожэньцы.
Она ўстала да гаворыла: 2 р.
– Ек мой бацько да багаты будзе,
Будзе, як мой бацько да багаты будзе,
Бо хто ему да родіці будзе.
– Не журыся, Танечко, 2 р.
Ек зародзіць Бог жыто.
Жыто, ек зародзіць Бог жыто
То на новое лето,
То я жанцоў да понаймаю, 2 р.
Свое добро позбіраю.
Жонцы мое молодзенькія 2 р.*

*Як цветанькі золоценькія.
Жонцы мое потоміліся, 2 р.
А серпікі полomalіся.*

ВЫЙДЗІ, МАМОНЬКО, ПАГЛЯДЗІ

*Выйдзі, выйдзі, мамонько, поглядзі,
Бо шчэ тебе прывелі.
Да цялёнечку
Ці позор, ці хорошу,
Не відно молоду.
Да авечачку
Не позор, а хорошу,
Не відно молоду.*

ЯК ТАНЕНЧЫНА МАМОНЬКА ПО ДВОРЫ ХОДЗІЦЬ

*Да Таненчына мамонька 2 р.
По дворы да похажае, 2 р.
Да похажае по дворы,
Да в огород да зазірае.
Ой, Божэ, мое Божэ, 2 р.
Бо й рана ў мяне рожу.
Рожу, ой, рана ў мяне рожу.
Цебе норву.
Да Іванкова мамонька 2 р.
По дворы да похажае,
Да похажае по дворы,
В огород да зазірае.
Ой, Божэ, мое Божэ,
Посаджоная не веру.*

* * *

*Ой, прыехал додому
Да парень со своею жэною.
Моя жона каліна-маліна,
Высокая, як рабіначка,
Чырвоная, як каліночка.*

РАЗВІТАННЕ МАЦІ З ДАЧКОЙ

*Ой, ты свацейко,
Да мая ты пташэчка,
Ой, штобы не было моему
Дзіцяці век гороваци,
Штобы не стояло цёмное*

Ночэнькі жэ под окном,
Штобы не ўцірало дробных
Слёзочок рукавом.
Ой, штоб не было,
Ой, штоб не было,
Вы соседонькі, вы мамонькі.

ЗАПРАШЭННЕ НЯВЕСТЫ ЕХАЦЬ ДА ДОМУ

Едзьмо, Танечко, з намі, 2 р.

У нас тобе добра будзе. 2 р.

Нашы сені да вецер мяце, 2 р.

А сонейко пірогі печэ,

А ты толькі да сідзеці, мяшаці, 2 р.

На то дзіво да глядзеці.

Вясельныя пажаданні:

Дарую цябе шчасце і долю, і век доўгі, і дарую стакан суніц, каб не хадзіў да чужых маладзіц.

Перапіваю воўка, каб была жонка лоўка.

Перапіваю кошель длінны, каб до году былі родзіны.

Перапіваю 2 козе ў доўгай лозе, поймайце і корысць майце.

Перапіваю вам грошы, каб былі дзеці хорошы.

Перапіваю вам стакан медзі, каб былі дзеці, як мядзведзі.

Перапіваю вам зялёную рошчу, каб зяць пацалаваў цёшчу.

Перапіваю вам куру-квактуху, каб молада поцэловала свякруху.

Перапіваю вам уласку канпель, каб да году быў сын, як пень.

Перапіваю вам жывотворяшчэго креста, з севера до юга, штоб любілі друг друга.

**Запісана ў в. Рычоў Жыткавіцкага р-на
ад Рыдзецкай Вольгі Андрэеўны, 1939 г.н.,
Рыдзецкай Ганны Рыгораўны, 1932 г.н.**

Меранне сарочак

Сутнасць гэтага абрада ў тым, што перад вяселлем маладая павінна пашыць (разам з дружкай) маладому тры пары сподняга бялля, а свякрусе вышыць сарочку-перкалёўку. Праз некаторы час маці маладой заве куму (хросну маці маладой), сястру ці браціху і яшчэ каго раднейшага, і ідуць да маладога мераць сарочкі. Маладую з сабой не бяруць. Прышоўшы ў хату, вітаюцца, кажуць, чаго прыйшлі:

– Дзень добры, вам, спадары! Ай, да гаспадыня! Не дом, а церам! А гаспадар! Усё ў двары ладна ды прыгожа. Ай, да працаўнікі! Мы да вас завіталі са справаю важнай. Адаслала нас маладзіца, каб сарочкі мы памералі. Ці не малыя будуць? Ці дазволіце?

Гаспадары запрашаюць гасцей у хату. Хросна маці выцягвае наметку. Наметка – гэта палатна кусок з ператыканнем. Кума пачынае абмяраць першага свата, які жартуе:

– Ты ж, свашка, мерай з прыпускам, а то шчыгульна так мераеш, што матня парвецца (матня – гэта клінкі ў штанах паміж ног). Напусці шчэ трохі на матню, а то, як нагнуся, дык штаны разарвуцца.

Пасля таго, як абмералі свата, пачынаюць мераць сваху. Круцяць яе ва ўсе бакі і прыгаворваюць:

– Ой, наша сваха тоўстая, як бочка! На яе ж трэба цэлы сувой палатна!

Палатно мераюць на локці і лічаць, колькі локцяў патрэбна. Адна жанчына з прыйшоўшых абмярае вокны і дзверы. Потым гаворыць:

– Мы вам, сваха, з газеты выразкі выражам, а не занавескі за тое, што вы нас не частуеце.

Сваху запрашае сватоў за стол. Сядзячы за сталом, частуюцца ўсімі стравамі, размаўляюць аб надыходзячым вяселлі. Пасля пачасткі, цешча з хроснай маці хапаюць маладога, ложаць у ночвы з падушкай і качаюць. Робяць гэта дзеля таго, каб малады заўсёды быў лагодны да маладой і цешчы, каб быў паслухмяны. Калі качаюць, могуць прыгаворваць, спяваць, жадаць лепшае долі.

Позна ўвечары ўсе разыходзяцца па хатах. Калі сядзелі за сталом, то спявалі песні, але ж не вясельныя, таму што да вяселля нельга спяваць вясельныя песні.

АБРАД “Сустрэча маладой са свякрухай”

Забраўшы маладую, поезд, вясельны поезд (гэта конныя павозкі ці машыны, якія везлі ўсіх вясельных людзей), ехаў да маладога.

У парозе сяней стаяла свякроў, накрыўшыся кажухом поўсцю наверх, са стаканам мёду, хросная маці маладога з хлебам. Вітае сына першага, потым нявестку тры разы. Жанчыны спяваюць:

Ой, ой, ой! Ой, чужая маці

Надзела кажух, каб дзеўку спужаці!

Маладыя рабілі тры паклоны перад свякрухай, а яна частуе іх мёдам. Пасля мёду свякроў налівала па чарцы гарэлкі. Выпіўшы, маладыя б’юць чаркі аб зямлю.

Потым маладая, ішоўшы ў хату, абсыпае крыжам усіх паверх сваёй галавы хмелем і жытам. Гэта дзеля таго, каб у хаце быў дастатак і мір. Усё гэта суправаджаецца песнямі, жартамі.

У хаце, у парозе, свякроў ставіць дзяжу, у якой робяць цеста для хлеба, накрытую накідкай. Маладая павінна стаць на дзяжу, калі чэсная дзеўка, а калі нячэсная, то павінна пераскочыць яе, бо калі стане, то не ўдавацімецца хлеб, каб падыходзіла цеста добра.

Пасля малады вядзе за платок маладую за стол, садзяцца на покуце, пад абразы. Свякроў падыходзіць да стала і маладую накрывае вялікай хусткай.

Гэта не падарунак, а хаванне свякроўю нявесткі. У гэтай хусце маладая павінна на другі дзень быць увесь час, накрыўшы ёю галаву.

*Запісана ў в. Буразь Жыткавіцкага р-на
ад Блоцкай Кацярыны Іванаўны, 1935 г.н.,
студэнткай Шандыбай В. (1998 г.)*

Прыехаўшы ад вянца, дзяўчаты спявалі:

Да прыляцела шэрая зязюля з ялаўца, (2 р.)

Да прыехала маладая Ганначка з-пад вянца,

Да стала яе мамонька путацца:

– Да ці ўмела, мая дочанька, вянчацца?

– Не путайся, мая мамонька, у мяне,

Путайся, мая мамонька, у сваішчок.

Яны коло мяне стоялі,

Яны бачылі, як нас, молодых, вянчалі.

Яны бачылі, як мы пярсні мянялі,

Яны бачылі, яе белы ручанькі звязалі.

Перад ад'ездам маладога за маладой спявалі:

У нядзельку рана сонейка йграе,

Молоды Васілька коніка сядлае,

Не так сядлае, як навучае:

– Ой, ты, коню, коню мой ты, вороненькі,

Не будзь ты, коню, у людзях дурненькі.

Ой, будуць там цябе навучаці,

Будуць пад ножкі табе страляці,

Нясі ты ножкі вышэй дарожкі,

Нясі галоўку, як ясны сокал.

Малады выбіраецца ехаць па маладую, яму спяваюць:

З дворыка Васілько з'язджае,

Саколіка з рукава выпускае.

Не ляці, саколік, пасярод,

А ляці, саколік, напярод.

Не ляці, саколік, дзе мёд п'юць,

А ляці, саколік, дзе нас ждуть,

І нашу Ганначку аддадуць.

Малады пад музыку заязджаў на падворак маладой, дзяўчаты ў гэты час спявалі:

Выйдзі, мамонько, на ганочок, поглядзі

Ці хорошого тебе зяця прывезлі,

Ці ёсць у яго за свацейку сястрыца?

Няма ў яго на шапцы росіцы,

Няма ў яго за свацейку сястрыцы.

Перад ад'ездам да маладога:

*Усядай, Ганначка, на вазы,
Пакідай матуліны наравы.
А дзякуй, матачка,
За хлеб, соль,
Не пайду цяпер за твой стол.
Спяваюць на пірагах:
Вецер вее, павявае,
Маці ў дачушкі пра жыццё пытае:
– Пытай, маці, у шэрай вуці,
Шэрая вуці на моры начуе,
На моры начуе – усё горачка чуе.*

*Запісана ў в. Буразь Жыткавіцкага р-на
ад Ракавец М.М., 1927 г.н., Дарошка К.С., 1932 г.н.,
Рыдзецкай М.Р., 1927 г.н.
студэнткай Русай Л. (1992 г.)*

СВАТЫ

У сваты да дзяўчыны ішла маці, бацька і малады. У каго не было бацькі, то ішоў брат. Маці хлопца пякла вялікі пшанічны пірог і бралі пляшку гарэлкі. Зайшоўшы ў хату да дзяўчыны, віталіся.

У сваты ішлі вечарам, каб меней людзей бачыла, а то людскія вочы бываюць ліхія.

Бацька, зайшоўшы ў хату, пытаўся: “Ці прадаеце вы цялушку? Нам людзі казалі, што ў вас ёсць на продаж. Мы будзем купляць”. Бацька дзяўчыны адказвае, што ёсць, купляйце, калі згаворымся ў цане: “Мая цялушка не цельная, не дойна, я за яе хачу вялікі выкуп”. Бацька хлопца: “Ну, колькі загадаеце, столькі дадзім”. Маладыя ў гэты момант паглядаюць адзін на аднаго. Бацька хлопца ставіць на стол пляшку гарэлкі, хлеб, кажа: “Вось мая цана”. Тады бацька пытае ў дзяўчыны, ці згодна. Калі скажа дзяўчына, што згодна, то бацька ставіць сваю пляшку і запрашае за стол. Маладых садзяць поруч.

Бацькі дагаваруюцца калі рабіць запоіны (гэта пасля сватоў праз два тыдні). У сватах людзей не сабіраюць, толькі бацькі дзяўчыны і хлопца.

ЗАПОІНЫ

На запоіны да дзяўчыны ідуць ужо блізкія маладому родзічы: бацькі, сёстры з чалавекамі ці браты з жонкамі, хросныя бацька і маці і хлапец, якога бярэ малады за маршалка. Маладая таксама бярэ дружку і заве таксама сваіх блізкіх родзічаў.

На запоіны маці маладога нясе нявестцы ў падарунак хустку і накрывае маладую. Маладая перавязвае рушнікамі ўсіх родзічаў маладога, якія прыйшлі на запоіны. Родзічы, якіх перавязалі на запоінах, ложаць маладой

грошы, хто колькі, але без прыказак, толькі дзякуюць. Тут ужо пяюць песні, але не вясельныя, бо да вяселля не спяваюць вясельных песень.

*Да памерзлі, пачэзлі,
Да памерзлі, пачэзлі
У великой дарозе, 2 р.
Да на лютым морозе.
Да хто ж нас пожалее, 2 р.
Да хто ж нас да разогрее.
Да поймаймо цецэру 2 р.
Свойму свату да на вячэру,
Што й цецэра да на сошэчку, 2 р.
А пер'ейко на подушэчку.*

Тут ужо згаворваюцца, калі і як рабіць вяселле, можа, у каго чого няма, то дапамагаюць адзін другому, каб было ўсё добра. А калі пара выходзіць з-за сталоў, то пяюць:

*На заручынах былі
Да гарэлачку пілі,
Гарэлачку салодзенькую 2 р.
За Галечку малодзенькую.*

Усе развітваюцца з сватамі. Усе ідуць дадому, а сват сватоў праводзіць да вешніцы.

Згаворваюцца, калі вяселле і перад вяселлем ідуць да маладога мераць сарочки.

КАРАВАЙ

Першым быў каравай. Яго рашчынялі ў суботу вечарам, звалі хросную маці, а калі хросна ўдава ці развадная, то рашчыняла браціха ці другая кума, бо кумоў было 3 пары. Хросная ўсё роўна прысутнічала пры гэтым.

Раніцой каравай мясілі і саджалі ў печ. У посуд на дно, у якім пёкся каравай, сыпалі жменю жыта і клалі капейкі. Пасадзіўшы ў печ, мылі рукі ў місцы, а ваду неслі і аблівалі вішню ці яблыню, пры гэтым пелі:

*Ой, вісу, мой вісу, 2 р.
Да нальемо да воды ў місу,
Да будомо ручкі мыці, 2 р.
Да на вішэньку ліці,
Каб вішэнькі развіваліся, 2 р.
Маладыя красаваліся.*

Каравайніцы чакаюць, пакуль не спячэцца каравай і зазіраюць у печ, і пяюць:

А ў печы коровай гіча, 2 р.

*Коровайнічок кліча,
А прыпечак половаецца,
Коровайніц дожыдаецца.*

Каравай выцягваюць з печы і ўпрыгожваюць кветкамі, і пяюць:

*Да ніхто не ўгадае, 2 р.
Ой, што ў нашым да короваі.
А ў нашым да короваі
З трох рэзак пішэніца
І дзве долечкі масла,
І дзве долечкі шчасця.
Короваю да наражаны, 2 р.
Ой, хто цябе да наражае?
Наражае мене Ганночка, 2 р.
Ручкамі да беленькімі, 2 р.
Перстнямі золоченькімі.*

Калі каравай нарадзяць, ставяць на покупе і саджаюць усю радню і частуюцца. Калі ў маладой, то радня сядзіць за сталом да тых пор, пакуль не прыедзе жаніх па нявесту са сваёй раднёй. Тут пяюць песню маладой і маладому:

*Да Галеньчына мамонька 2 р.
Да по елоньцы ходзіць,
Да суседочок просіць:
– Да суседонькі мое, 2 р.
Да прыедзьце вы ко мне,
Да к моему дзіцяці 2 р.
Коровая згібаці,
Коровая згіблемо, 2 р.
Да вяселле зроблемо.*

АБРАД “ПОЕЗД”

Пасля малады са сваёй раднёй едуць да маладой. Бярэ маршалак раджаны каравай і выносіць з хаты. Едуць коньмі ці машынай, а калі блізка ў сяле, то пешшу. Гэта ўжо называюць поезд едзе да маладой, тут пяюць песню:

*З-под белага да бярэзнічку 2 р.
Сівы конік да выбягае,
Да не сам же ён бяжыць, 2 р.
На ім Коленька сядзіць.
Он коніка да паганяе 2 р.*

І з конікам да размаўляе.
 – Ой, коню мой, коню, 2 р.
 Ухвалонько мая, ухвалі ты мяне. 2 р.
 Коло цесцевого двора 2 р.
 Да высокая гора,
 Нельга к горэ прыступіці, 2 р.
 Конічэнька да напоіці.
 Вот вышла, выбегла 2 р.
 Молодзенькая Галечка,
 Узяла коніка за грывоньку, 2 р.
 Ой, а Колечку за ручэньку,
 Дала коню овса, сена, 2 р.
 Сама пошла, на пасад села.
 Дала коню овса, бруку, 2 р.
 Сама села да коло боку.

Калі хлапеча радня прыехала да маладой, то іх адразу не пускаюць ў хату. У сенях на парозе сядзіць раджаная мужчынам жанчына і пабірае чобаты, і кажа, што людцы добрыя чобаты адбілі, шо такая чарга да мяне? Усе жартуюць, ёй даюць выкуп.

Тут выкупаюць маршалкі маладую, бо дружкі маладой паставілі стол і не пускаюць маладога да маладой у хату, ідуць таргі, а на дварэ пяюць песню, запрашаючы гасцей да столоў.

Зелёное жыто, зеленэ,
 Зелёное жыто, зеленэ.
 Зелёное жыто за сялом,
 Хорошыя госці за столом.
 Зелёное жыто, зеленэ,
 Зелёное жыто і овёс,
 Дорогіе госці, род увесь.
 Не машы мне, мілы, рукою,
 Бо не лягу спаці з тобою,
 А я лягу спаці з казаком
 Под зялёным явором.
 Под явором вецер не вее,
 Под явором сонцэ не грэе,
 Под явором сонцэ не грэе,
 Под явором дробны дождж ідзе,
 Моя міла замуж ідзе.
 Зелёное жыто, зеленэ,
 Хорошыя госці ў мене.
 Зелёное жыто за селом,
 Хорошыя госці за столом.

Пасля таргоў заходзяць у хату, і сваты запрашаюць садзіцца за сталы. Каравай маладога ставяць на покуць, а за стол садзіцца малады сам.

ЗАЗЫВАННЕ МАЛАДОЙ НА ПАСАД

Пасля трох чарак выклікаюць маладую на пасад песняй:

*Ой, ляцелі гусонькі цераз сад,
Да гукнулі Галечку на пасад.
Да лецеў саловейко, сеў на суку,
Ой, скучненько мне самому,
Каб быў соловушка са мною,
Шчабятаяў бы ўсю ночку я з ёю.*

Маладую адразу не падводзілі да маладога, а падводзілі дружку ў вянку, а другога падводзілі хлопца, таксама радзілі маладой, на трэці раз падводзілі маладую. Жаніх усіх адпраўляў назад, гаворачы, што не мая. Наліваў чарку гарэлкі, яны выпівалі і адыходзілі. Калі падводзілі маладую, то малады запрашаў яе за стол на пасад. Дружка маладой старалася сесці да маладога, займае месца маладой. Тады жаніх выкупляе месца для нявесты. Пасля выкупа маладых саджаюць на кажух.

АБРАД “ЗРАЗАЦЬ СВЕЧКУ”

Як малады прыедзе па маладу, то адразу садзяцца за стол. І малады патрабуе свечку маладой. У маладога свяцёлка (дзяўчына, якая дзержыць свечку).

Ён нясе свечку, а маладое свечка дома. Тады бацька маладой бярэ хлеб і зразае верх, робіць 2 дырочки, у якія ўсоджваюць свечкі. Свечкі ўпрыгожваюць кветкамі. Потым свечкі абгортваюць ручніком ці матэрыяй і падаюць запаленыя свечкі свяцёлцы, якая іх дзержыць усё вяселле. З гэтымі свечкамі ехалі да вянца, калі хто вянчаўся.

Гэтыя свечкі бераглі ўсё жыццё. Іх свяцілі ў царкве на стрэчанне і запальвалі, калі грымела і бліскала, гэта каб гром не ўдарыў у хату. Пасля зразання свечак падводзілі маладую да жаніха.

ЕДУЦЬ ДА МАЛАДОГА

Пагуляўшы ў маладой, малады забіраў свой род і пара было ехаць дамоў, везлі да сябе маладую.

Калі маладая прашчалась са сваёй маці, пелі песню:

Да каменная песенько, 2 р.

Вечар гарыш да не выгарыш.

Молодзенькая Галечка, вечор сідзіш,

Да не заплачеш.

Ой, тады я заплачу, 2 р.

Як я пойду по застольейку,

Песенькою обгорнуса, 2 р.

Слёзонькою обольюса.

Малады бярэ молодую платочком за руку, а іх вядзе маршалак, таксама платочкам вакол стала на покуцці. У маладой у руках ікона з ручніком. Абышоўшы тры разы маці і бацьку, просіць благаславення. Маці тры разы перахрышчвае дачку і гаворыць: “Бог благаславіць і я благаслаўляю”. Цалую тры разы. Пасля гэтага ідзе з хаты.

Тут пяюць:

Давай, мамко, повячэраймо, 2 р.

Повечерав, подзелемося.

Тобе, мамко, ніт і бердзечко, 2 р.

А мне, мамко, полоценечко.

Тобе, мамко, да ўсе харомы, 2 р.

А мне, мамко, волы да коровы.

Калі маладыя садзіліся на коні, то бацька з хлебам абыходзіў воз з маладымі 3 разы і тады маладыя ехалі да маладога. Спявалі песню:

Ой, ворагі, ворожэнькі,

Да не пераходзьце дарожэнькі.

Да няхай перейдзе Господ Бог,

Да няхай перейдзе бацько свой.

Па дарозе пяюць:

Ужо Галенька на дарожэньцы 2 р.

Кладзе серпik на парожэньцы,

А кладучы, гаварыла: 2 р.

– Як мой бацько да багаты будзе,

Ой, хто ему горовець будзе?

– Не журыся, Галочко, 2 р.

Не журыся, моя дочэнько.

Як зародзіць Бог жыто 2 р.

Да на новае лето,

То мы жнее да понаймаем, 2 р.

Своё добро да позжынаем.

**Запісана ў в. Буразь Жыткавіцкага р-на
ад Блоцкай Кацярыны Сцяпанаўны, 1940 г.н.,
студэнткай Земляшэк Л. (2000 г.)**

Ой, каравай, каравай садзілі,

Будом каравай вынімаць,

Ды маладога гукаць.

Там на моры, ды на дошчачцы,

Там жа Валька ды палошчыца.

Палошчыца, заліваецца,

Слёзкамi ды ўмываецца.

Уязджае маладая к маладому:

– Бі коня, паганяй коня,
Да, да бацькавага двара.
А на бацькавым дварэ
Стаіць маці ды ўстрачае
Ды й маладых не забывае.
Здымае вянок маці ў нявесты і завязвае ёй хустку:
Хадзіла Волечка па гарэ,
Патоптвала ножкамі па траве.

*Запісана ў в. Бялеў Жыткавіцкага р-на
ад Данілевіч Ганны Барысаўны, 1931 г.н.,
студэнткай Шчур А.*

Раней на Тураўшчыне вяселле рабілася так.

Каравай пяклі ў суботу вечарам. У нядзелю да абедня маладая хадзіла ў царкву пад вянец, а потым, прыйшоўшы ад вянца, радня жаніха ішла да нявесты. Начастваўшыся ў нявесты і правёўшы ўсе рытуалы, якія тут бытуюць, ехалі да жаніха, але бацькі за дачкою да жаніха не ехалі, а іх прыходзілі запрашаць у панядзелак ісці да сватоў к сваёй дачцы. Вось гэтая бяседа ў панядзелак і называлася “пярэзвы”.

Стаяць сталы, накрытыя абрусамі, відаць, што тут было вяселле. Уваходзяць у хату гаспадыня з гаспадаром і раяцца паміж сабой, што патрэбна ўжо ісці зваць на пярэзвы і будзіць маладых патрэбна, а няма ні хроснай, ні завіцы (завіца – сястра гаспадара).

Прыходзіць завіца, і яны раяцца, што патрэбна ісці зваць на пярэзвы.

Гаспадыня дае хлеба, уматанага ў ручнік, соль, і паказвае, што як прыйдзеш у хату, то скажы: “Прышла я к свасе і свату да добры дзень у вашу хату. Хлеб і соль на стол кладу, да на пярэзвы вас усіх вашым слаўным родам заву. Будам вашу дочку будзіць да парадчнасць ее хваліць”. Як завіца пайшла з хаты зваць сватоў, то зайшла хросная жаніха. Хросная слала пасцель маладым у першую іх брачную ноч у клеці (клець – гэта памяшканне, дзе спалі маладыя). Хросная павінна была іх і будзіць і знаць, ці зберагла маладая сваю дзявочасць.

Гаспадыня (маці жаніха) кажа: “Ідзі, кумочко, до клеці, дзе спяць нашы дзеці, одной тобе знаць, якую пасцель ты слала, то цяпер тобе і довераем, шоб ты ее проверала”.

Праз некаторы час выходзяць з клеці маладажоны, а за імі ішла хросная з бутылкай водкі ў руках. Навязаны быў красны каснік на бутылцы.

Красны каснік на бутылцы – гэта сімвал таго, што зберагла маладая сваю дзявочасць. А калі маладая не зберагла сваёй дзявочасці, то ўсклалі б хамут на шыю свасе (маці нявесты).

У панядзелак пасля вяселля, на пярэзвах, нявестка клала на галаву хустку, складзеную ў серпаночак. Завіхалася разам са свякрухай каля сталоў, таму што з мінуты на мінуту павінны былі прыйсці госці. А свякруха вель-

мі задаволеная нявесткай, што пайшла за яе сына, захаваўшы дзявочасць, прыказвае: “Памагай, нявестачка, на стол накрываць, да тваю мамку з татом на пляшцы з красным касніком сустракаць. Да хвала будзе ўсему вашаму роду, што догледзелі сваю дочку змолоду”. У дзеры ўваходзяць завіца са сватамі. На стале стаіць пляшка з красным касніком. Усе вельмі задаволены. Зяць падыходзіць да цёшчы. Нізка ёй кланяецца і дае ёй падарунак. Накідае на плечы вялікую красную хустку як сімвал парадачнасці яе дачкі. Запрашаюць сватоў садзіцца за стол такой песняй:

Ой, зяць цёшчы просіць, 2 р.

У руках шапку носіць,

Ой, цёшчанька мая, 2 р.

Ой, матухна добра,

Учыні добру волю 2 р.

Да пабудзь ты са мною.

За сталом частуюцца. Хваляць смачную яду, слаўную гаспадыню і потым спяваюць песню:

Да познай сваю дочку,

Да познай сваю дочку 2 р.

Учора була ў веночку,

Учора була ў веночку, 2 р.

А цяпер у серпаночку.

Сваты дзякуюць адзін аднаго і за дзяцей слаўных, і за пачастунак добры, і здароўя адзін аднаму жадаюць, а потым ізноў спяваюць песню:

Свахна свакне паклонісь, 2 р.

Шоб на Ольку не сварылась,

Бо Олечка молодзенька 2 р.

Да на сон она радзенька.

Не будзіце яе, як певень пяе, 2 р.

Бо што рано будзе,

А будзеце, як пастух коні жэне, 2 р.

То што ж добре будзе.

Наспяваўшыся і натанцаваўшыся, сваты ідуць дамоў і пляшку з красным касніком абавязкова з сабою бяруць. І ўмудраюцца яе несці так, каб усім было відно, які ім гонар за іхнюю дачку. Ці кладуць у карман, ці ў руках нясуць, таму што па вуліцы людзі будуць абавязкова выглядаць ці будуць ісці сваты з пляшкамі, бутэлькай на якой красны каснік, ці з хамутом. І пасля гэтага ў кожнага свае перасуды. І добра дзяўчына і прыгожая, да яшчэ і захавала сваю маладосць. Пярэзвы – гэта завяршэнне ўсіх вясельных рытуалаў.

Ну, а калі б дзяўчына не захавала сваёй маладосці, то песні спявалі б наступныя:

Зяць цёшчу вядзе,

Да на дарозе кладзе,

Да лежы, цёшча, тута,
А я пайду да прута,
Да буду цябе біці,
Што не ўмела дочку глядзеці,
Ганьба маёй цёшчы, ганьба, 2 р.

Не ўгледзела свою дочку зрання,
Аганьбіла ўвесь наш род, 2 р.
Што страшно ісці во двор.

Уцірай, цёшча, слёзы, уцірай 2 р.
Да смела на людзей не паглядай.

Вось што спяваюць, калі жаніх з нявестаю сядзяць на пасадзі:

Сядзьмо, мамко, повечэраймо, 2 р.

Повечэрало – подзелемось.

Тобе, мамко, ўся худобенька, 2 р.

А мне – скрыня і коровенька.

Тобе, мамко, ніт бердзечко, 2 р.

А мне – усе полоценечко.

Тобе, мамко, хустка з вугламі, 2 р.

А мне з хаткі побрацісь.

Побірайся, Олечко, 2 р.

І з хаты да іголкою,

І з хаты да іголкою, 2 р.

І з двора да мецёлкою.

До вороцечок бежкі, 2 р.

За вороцечкі бежкі.

Па вуліцы – окуніцою, 2 р.

А ў Іванка – молодзіцою.

Калі нявестку прыводзяць у двор жаніха спяваюць:

Выйдзі, сваце, паглядзі,

Шо мы тобе прывезлі,

Ці овечку, ці козу,

Ці невестку молодую?

Ні овечку, ні козу,

А невестку молодую.

Спяваюць, калі нявеста ідзе да вянца:

До венца, до венца,

До божого слоўца, 3 р.

До божого храма

У нядзельку рана,

Як прыйдзе ад вянца:

Прышла Олечка от венца,

Пад каліною стала,

Слёзонькі роніць,

Ручэнькі ломіць,
У Бога долечкі просіць.
Прышла до ее мамонька ее.
– Чого, дочэнька, плачэш?
Шо сама маю,
То і тобе даю,
А долечку не ўгадаю.
Спяваюць, калі малады пад'язджае да двара нявесты:

Каля цесцёва двора 2 р.

Там крутая гора,
Нельга к горэ прыступіцца 2 р.

Конічэнька да напоіці.
Откуль вышла малада Олечка, 2 р.

Узяла коня да за повода,
Узяла коня да за повода, 2 р.

А Іванка да за ручаньку,
Дала коням оўса і сена, 2 р.

Сама пошла на пасад села.
Дала коням пшэніцы, 2 р.

Сама пошла да віно піці.
Спяваюць на запоінах:

Ой, на моры да й на камені, 2 р.
Там седзелі два ангелы.

Оны, седзя, да й говорылі: 2 р.
– Да лецемо на заручыны,

Да лецемо на заручыны, 2 р.
Да і к Ольцы на разлучыны,

Бо там Ольку да заручваюць 2 р.
Да і з матухнай разлучваюць.

Да і з матухнай разлучваюць, 2 р.
Да і к свекрові да прылучваюць,

Бо там Ольку да заручваюць, 2 р.
Да і з бацюхном разлучваюць,

Да і з бацюхном разлучваюць, 2 р.
Да і к свёкру да прылучваюць.

КАРАВАЙНІК

Да месілі коровая, месілі
Да ў Дунай по водзіцу ходзілі.

А той Дунай отказаў:
– Да ідзіце по водзіцу ў крыніцу,

Да ідзіце по водзіцу ў крыніцу,
Да несіце коровая ў светліцу.

Наша печэнька рогочэ,
Да коровая хочэ.
А прыпечок кольваецца,
Коровая дожыдаецца.
За колодою за дубовою,
Там баранні рогі,
Там старшая каравайніца
Задзірала ногі.
Да чого ж вона, да чого ж вона,
Да ногі задзірала,
Да по чарочцы, до по поўненькай
До дна допівала.

*Запісана ў в. Вароніна, Жыткавіцкага р-на
ад Лузай Марыі Уладзіміраўны,
студэнткай Пенчык Л. (2004 г.)*

СВАТАННЕ

Перш, чым ажаніцца, хлопец знаходзіў сабе нявесту. І тут ужэ начынаецца сватанне. У сваты хадзілі толькі жанатыя мужыкі. Жаніх абязцельна доўжан быць. Галоўнай асобай у сватанні быў старшы сват. На гэты пост выбіралі такога мужчыну, штоб ён быў вясёлы, гаваркі, каб пры выпадку не лез у карман за словам, як кажуць.

Дагаварыўшыся аб задуманым у доме жаніха, сваты адпраўляліся ў дом, дзе жыла дзяўчына.

У сваты едуць абычна ўвечары і прытом у суботу. Увайдзя ў дом, сваты і хлопец вітаюцца з бацькамі дзяўчыны. Калі ў хату прыходзілі сваты, дзяўчына сходзіла з хаты. Бацькі хоць і хацелі аддаць дочку замуж, але ж не паказвалі гэта сватам. Сват даставаў з-за пазухі хлеб і бутылку гарэлкі і ставіў іх на стале. После гэтага маці дзяўчыны ставіла на стол закуску і сваю бутылку гарэлкі. Начыналася выпіўка. Гаварылі сразу на паўсядзённыя тэмы. А ужо потым сват начынаў угаворваць бацькоў дзяўчыны, штоб яны далі саглассе на шлюб. Тагды бацькі звалі сваю дачку, штоб паследняе слова сказала яна. Калі яна саглашаецца, дазваляе піць за яе і сама чуць выпівае. Калі сваты ўжо збіраюцца ісці дамоў, дзяўчына дае свайму хлопцу ў падарак бутылку, поўную жыта. Яна завёртвае яго ў кусок палатна і завязвае поясам сваёй работы.

ЗАПОІНЫ

После таго, як бацькі і іх дачка саглашаліся на шлюб, начыналіся запоіны, на якіх украплялася гэта згода. На другі дзень, пад вечар, зноў у хату дзяўчыны прыходзілі хлопец, сват, бацькі хлопца. Бацькі дзяўчыны звалі сваю радню і суседзей, а дзяўчына звала сваіх самых блізкіх падруг. Тут ужэ прысутнічаў і музыкант. Бацькі дзяўчыны гатуюць угашчэння на

стол і гарэлку. П'юць у асноўным за здароўе маладых. Нявесце прэдагаюць таксама выпіць. Тая адпівае чуць і ставіць стакан на стол. Сват ложыць туды некалькі манет. Дзяўчына гэту гарэлку з манетамі вылівае на край хусткі, кланяецца свату, а яму ўзамен дае падарак. Падаркі даюцца і бацькам хлопца. Сваты ў час выпіўкі дагаворваліся аб дні заручын. А пачаў ехалі дадому.

После запоін дзяўчына шчыталася засватанай, запітай.

ЗАРУЧЫНЫ

Іх задача – заручыцца згодай радні жаніха і радні нявесты на шлюб. Тут ужэ канкрэтна замацоўваюць згоду, дагаворваюцца пра ўсі падрабясці вяселля.

На заручыны прыгласалі больш людзей, чым на запоіны. Усе яны былі сведкамі згоды з двух бакоў. Маладыя абменьваліся кольцамі. После заручын ні аб якіх адмаўленнях нашчот шлюбу не магло і быць. Заручыны спраўлялі ў суботу. Бацькі хлопца і дзяўчыны абменьваліся падаркамі. За сталом спявалі, жартавалі, а пасля вячэры танцавалі. Закончалася ўсё познім вечарам.

ЗБОРНАЯ СУБОТА ЦІ ДЗЯВОЧЫ ВЕЧАР

Перад вяселлем у суботу вечарам у маладой сабіраліся яе падружкі на дзявочы вечар. Гэта было прашчанне нявесты з сваім дзявоцтвам, з падружкамі. З імі после замужжа яна ўжэ не мела праў хадзіць на гулянкі. Хлопцаў у хату не пускалі, дажэ жэніха.

Дзяўчаты вілі вянкi, а галоўнае – вянок для маладой. Вянкi сімвалізавалі дзявочую чыстату, маладосць. Рабілі кветкі для дружак. Уючы вянкi, дзяўчаты спявалі песні, але не пад музыку. У гэты вечар не танцавалі. Падружкі як бы прашчаліся з нявестаю, праводзілі з ёю паследні іх сумесны вечар, спяваючы жаласлівыя песні.

Калі вянок для маладой быў гатовы, ана падыходзіла да сваіх падужак і дзякавала іх з паклонам.

КАРАВАЙ

Кажды мамент падгатоўкі і выпечкі каравая (замешванне цеста, сажанне каравая ў печ, выманне з печы) саправаджалася адпаведнымі рытуаламі і песнямі.

Напярэдадні вяселля вечарам і ў доме жаніха, і ў доме нявесты ў прысутствіі многіх сваякоў і знакомых праводзілася выпечка каравая. Для пячэння каравая запрашаюць 3 жанчыны, адна з іх хросная маці. Начыная кажды этап падгатоўкі каравая, прасілі ў бацькоў благаслаўлення. Жанчыны начыналі рыхтаваць цеста для каравая. Адна сее праз сіта муку, другая сыпле муку ў дзяжу, а трэцяя, звычайна хросная маці, размешвае муку ў дзяжы.

Месяць цеста паціху, не спяша. Замешваючы цеста, рукі мачылі ў гарэ-лцы, каб цеста не ліпла к пальцам. Замясіўшы цеста, яго ставілі на прыпе-чак, штоб яно быстрэй падышло. Як цеста падыдзе, ляпілі каравай і са-джалі яго ў печ.

Пасля этага каравайніцы мылі рукі. Воду, у якой мылі рукі, вылівалі пад яблыню ці грушу на вуліцы. Гападары ставілі гарэлку і закуску, і ўсе, хто прысутнічаў, частаваліся. Сажая каравай у печ, спявалі, штоб ён высокі рос, пры гэтым хлопалі ў ладошы і падскоквалі. На караваі рабілі разныя ўкрашэнні. Калі каравай ужо гатовы, каравайніцы падходзілі к печы і спявалі, пры гэтым вынімалі каравай з печы. Выймаюць каравай таксама сваеасабліва і стукаюць 3 разы лапатай у паталок. Каравай ставяць на стол і замачваюць яго. Патом хросная маці нясе яго ў сені, за ёю ідуць і другія жанчыны, якія пяклі каравай. Пры гэтым спяваюць і танцуюць.

Калі каравай удаваўся, то лічылі, што гэта на шчасце. Было многа ра-дасці, калі каравай намнога вырастаў. Каравай – гэта хлеб. А хлеб – гэта сімвал шчасця, дабрабыту, сімвал жыцці. Прысутнасць каравая на вяселлі азначала пажаланне шчасця і дабрабыту маладой сям’і.

ПАСАД

Пасад – гэта благаслаўленне жэніха і нявесты на шлюб, пажэланні ім шчаслівага жыцця.

Падругі адзяюць на голаву маладой вянок. Бацька ў гэты час укочвае дзяжу з сенай, тую самую, у якой мясілі цеста на каравай. Маці кладзе на дзяжу кажух, каб іхняя дачка багатая была. Хросная маці бярэ нявесту за руку, абводзіць яе вакол дзяжы 3 разы і садзіць на дзяжу. На калені дзяўчыне бацька ложыць хлеб і соль. Бацькі, хросныя бацькі і ўсе, хто сабраўся абходзяць маладую 3 разы. На пасадзе брат нявесты распятаў ёй касу і расчэсваў іх. После этого падружкі падпальвалі воласы з чатырох ба-коў, дружка дзержала свечку, а падружка чэраз калечка працягвала не-вялікую колькасць валос і падносілі іх к агню. Пры ўсіх гэтых дзействіях спявалі песні.

На дзяжу сажалі толькі тых маладых, якія былі яшчэ дзяўчынамі. Перад вяселлем дзеўкі прызнаваліся ва ўсём. У адваротным выпадку пасад мог бы наклікаць на будучую сям’ю бяду.

У доме маладога адбываецца пачці што тое ж самае. Малады кланяецца ўсім, хто прысутнічае на гэтым абрадзе. Патом яго сажалі на дзяжу і падстрыгалі. Бацькі благаслаўлялі яго. Но ў хлопца эта царымонія канчала-ся быстрэй, чым у дзяўчыны.

ПРЫЕЗД ЖАНИХА ПА НЯВЕСТУ

Ехаў малады ад маладой на конях, якіх зараней упрыгожвалі лентачкамі, званочкамі, галінкамі з дрэў. Калі ўсё было гатова к ат’езду, бацькі жэніха з стаканам гарэлкі ў руцэ і маці з жытам абходзілі 3 раза вакол вазоў, пасля

чаго маці абсыпала вазы і ўсіх, хто прысутнічаў, жытам. Жанчыны спявалі. Бацька вылівае гарэлку ўверх над вазамі.

Едучы да маладой, маладога могуць астанаўліваць. Для этага рабілі загарожу. Ставілі стол ці стул пасярод вуліцы, на яго лажылі хлеб і соль. Перад кожнай загарожай трэба было астанавіцца. Тым, хто спыняў вяселле, давалі выкуп: гарэлку, канфеты, а калі і грошы. Вяселле астанаўліваць можна некалькі раз. Раньшэ людзі верылі, чым больш перашкод на шляху ў вяселля, тым лучшэ будуць жыць маладыя. А калі ніхто іх не астанаўліваў, то это плохо, дажэ й вельмі.

Па дарозе спяваюць песні. Калі пад'язджаюць да дому нявесты, вароты зачынены. Эту прэграду ім устройваюць хлопцы са стараны нявесты. Пачынаецца торг. Звычайна адкупліваюцца гарэлкай. Увайшоўшы ў двор, іх жджэ яшчэ адна прэграда, но ўжэ на гэты раз яе ўстрайваюць дзяўчыны, падругі маладой. З імі нялёгка справіцца. Ім даюць і грошы, і канфеты, і пірагі. Але дзяўчыны на гэтым не спыняліся. Яны прыдумлялі розныя заданні, якія павінен быў рабіць жэніх. Пасля ўсіх гэтых іспытанняў жэніх са сваімі суправаджальнымі маглі ўвайсці ў хату. Тут іх сустракалі бацькі нявесты з хлебам і соллю. Галоўнага свата і хлопцаў са стараны маладога, якія не былі жанатыя, маці нявесты перавязвала палаценцамі. Дзяўчыны чаплялі на адзежу на грудзі хлопцам кветкі, якія самі зрабілі ў дзявочы вечар. Жаніху таксама прыкраплялі кветкі на адзенне і на шапку.

Бацькі запрашаюць усіх к сталу. За сталом доўга не засіджваюцца. Маладыя нічога не п'юць і не ядзяць, бо ім нельга, так як іх у царкві поп будзе прычашчаць. Жанчыны спяваюць песні. Затым выходзяць на вуліцу і ўсаджваюцца ў вазы. Маладыя сядзяць, едучы ў царкву, поразь. У першым возе едзе жаніх, а ў другім – нявеста. Калі ўсе пасядуць у вазы, маці маладой бярэ з хустачкі жыта з грашамі і абсыпае ім усе вазы, абыходзячы 3 разы вакол іх. Бацька маладой аблівае вазы гарэлкаю. Затым бацькі перакрэшчваюць усі вазы і перад імі дарогу. Стараюцца, штоб добра заехаць да вянца і з вянца прыехаць. А калі распражэцца конь па дарозе, то не будзе шчасця маладым, разойдуцца.

У час вячання таксама глядзяць, штоб у гэты час не патухла свечка ў маладога ці ў маладой, то той раньшэ ўмрэ. І наогул глядзяць, як гараць свечкі.

После вячання ўсе віншуюць маладых і едуць да хаты к маладой. Цяпер ужэ едуць усі па парам: малады з маладою, сват з сваццяю...

Калі прыяжжаюць к дому, то ніхто не злазіць з вазоў. Ждалі запрашэння са стараны бацькоў. Толькі тады ішлі ў хату.

На парозе маладых устрэчалі бацькі нявесты. У руках дзве чаркі гарэлкі, два кукі сахару, дзве лусты хлеба. Маладыя бралі ў рукі чаркі, прыгублялі іх, тое, што засталася ў чарцы, вылівалі за спіну, а чаркі папярод сябе разбівалі і тапталі нагамі на шчасце. Закусвалі хлебам з сахарам. За-

тым ішлі ў хату. Усе, хто прысутнічаў тут, паздраўлялі іх з законным шлю-
бам. Пры гэтым спяваюць. Маладыя кланяюцца ў ногі па 3 раза.

ЗАСТОЛЬЕ

Бацькі запрашалі ўсіх гасцей за стол. Маладых сажалі на покуце пад аб-
разамі. Каля маладой сядзела дружка, а каля маладога яго дружок. Усе пілі
і елі, толькі маладыя часта не елі і не пілі. Іх кармілі пасле вясельнага за-
столя. Спявалі песні, гучалі вясельныя тосты, жарты, пажаданні маладой
сям’і. Госьці за сталом крычалі “горка”, пасля чаго жаніх і нявеста цала-
валіся.

ДЗЯЛЬБА КАРАВАЯ

Каравай прыносяць у хату, у гэты момант іграе музыка. У хаце маладой
каравай дзяліўся паміж яе раднёй, а ў маладога – паміж яго. У гэты момант
адбываўся перапой: сват разрэзваў каравай на кукі і запрашаў гасцей на
каравай. Гэта перапой. Першымі падходзілі бацькі, лажылі перад маладымі
падарунак (грошы, жывёлу, ці яшчэ што-нібудзь), бралі стаканы з гарэлкаю
і выпівалі, затым бралі па куску каравая і адыходзілі ў старану. Сват зноў
прыглашаў к караваю гасцей (хросных, сяспёр, братоў, дзядзек, цётка, ба-
буль, дзядуль). Яны таксама выпівалі гарэлку і дарылі, перапівалі маладым
падарункі. Закусвалі караваем. Пры перапоі маладых надзялялі рознымі
пажаданнямі. Усім, хто падносіў падаркі, маладыя дзякавалі паклонам.
Звалі. За стол садзіліся 2 разы. Паміж застоля маладыя танцавалі пад
гармошку і спявалі песні і частушкі, разгаварвалі.

АД’ЕЗД ДА ДОМУ МАЛАДОГА

За гэтым наступае самы хвалюючы мамент – дачка пакідае бацькаўскую
хату, штоб стварыць сваю сям’ю. Тут не абыходзіцца без слёз. Бацькі
дзяўчыны збіраюць яе прыданае, і яна вязе яго з сабою. Але малады
доўжан быў выкупіць і саму нявесту, і пасцель, і даць выкуп падружкам
маладой, якія не хацелі з ёю расставацца. На воз, на каторым маладыя
паедуць дадому, клалі падушкі. Перад тым, як ехаць, перад первым возам
запальвалі вязку саломы. Коні далжны былі пераскочыць чэраз агонь. Эта
рабілася для таго, штоб сваркі і калатня асталіся пазадзі. Калі коні паехалі,
то бацькі тры разы перакрэшчывалі вазы ў дарозе. Па дарозе іх зноў пе-
раймалі і прасілі гарэлкі.

СУСТРЭЧА МАЛАДЫХ

Ля двара жэніха маладых устрэчалі з вялікай урачыстасцю. Было многа
музыкі, песень, паздраўленняў. На парогу хаты іх устрэчалі бацькі маладо-
га. Маладыя нізка кланяліся ім. Маці карміла адразу маладых, а патом і
ўсіх другіх медам. Гэта было пажаданне шчаслівага, салодкага жыцця ма-

ладым і ўсім астатнім. А маладая аддавала мацеры маладога пірог, загорнуты ў палаценца. Маці брала іх за рукі і праводзіла ў хату. Спявалі песні.

ДРУГІ ДЗЕНЬ. ВЯСЕЛЛЕ Ў ХАЦЕ МАЛАДОГА

Усё праходзіла таксама, як і ў доме маладой. Садзіліся за сталы і ўгашчаліся. Было адно тое, чаго не было ў доме маладой. Маці маладога знімала з галавы нявесты вянок і адзявала ёй на галаву хустку. З дзяўчыны яе праводзілі ў жанчыну. Калі дзялілі каравай, перапівалі, то маладая дарыла ўзамен падаркі радні маладога. За сталамі яшчэ трохі сядзелі і пачыналі разыходзіцца па дамам. Маладзёж спявала і танцавала пад гармошку. Маладых праводзілі ў комнату, дзе ім была паслана пасцель.

Утром маладых будзілі, а пасле этаго адбываўся агляд пасцелі. Калі маладая да вяселля была яшчэ дзяўчынай, то на другі дзень вяселле праходзіла яшчэ больш весела і закончвалася шчасліва для ўсіх.

На другі дзень у хату бацькоў маладога прыязжалі бацькі з раднёю маладой. Вяселле працягвалася. Многа спявалі і танцавалі. Бацькі маладой прасілі ў бацькоў маладога, штоб яны не абіжалі іх дачку.

Пры канцы вяселля правяралі ўменні нявесты як гаспадыні, як работніцы. Ад гэтага залежала, як складуцца атнашэння между маладой і свякрухай.

Чэраз нядзелю маладыя і бацькі маладога прыходзяць у госці да бацькоў маладой. А яшчэ праз нядзелю бацькі маладой прыходзяць у госці да маладых і да бацькоў маладога. Тут яны зноў п'юць, ядзяць, спяваюць і танцуюць.

На гэтым і сканчваецца ўвесь цыкл вясельнай абраднасці.

ПАЖАДАННІ Ў ЧАС ДЗЯЛЕННЯ КАРАВАЮ ЦІ «ПЕРАПОЮ»

Дару ніткі, штоб малады не заглядваў на чужыя лыткі.

Штоб ваш ложкаж скрыпаў, а да года сыноч выпаў.

Штоб нявеста была багатая, а з пераду гарбата.

Жэлаю столькі сыноў, столькі ў лесе пянькоў.

Жэлаю столькі дочак, столькі ў лесе кочак.

Штоб у вашам дамочку, у вашам хлявочку,

У вашам садочку ўсё радзілася і пладзілася.

Дару чатыры падушкі, штоб мелі чатыры дачушкі.

Сколькі ў доме сталоў, сколькі ў сталах дошчак,

Штоб столькі вам сыноў і дочак.

Дару картопляў падполле і дзетак застолле.

Дару вам пару галубоў, штоб была ў вас крэпкая любоў.

Дару вам дзве анучы, штоб усё жыццё былі ўкучы.

Дару вам кошку, штоб ніхто не перабягаў вам дарожку.

Дару вам грошы, штоб дзеці былі харошы.

Дару скрынку мукі, штоб ражаліся сынкі.
Дару віна бочку – на сына і на дочку.
Дару вязку цыбулі, штоб не тыцкалі адно другому дулі.
Дару грошы бумажныя, штоб маладыя былі паважныя.
Дару грошы медныя, штоб ніколі не былі бедныя.
Дару жменю медзі, штоб дзеці былі, як мядзведзі.
Дару каробку жукоў, штоб не называлі адно другога дураком.
Дару торбу грэчкі, штоб не было паміж маладымі ніколі спрэчкі.
Дару цябе дугой, штоб не хадзіў да другой.

ПАЖАДАННІ МАЛАДЫМ

Са шлюбам законным вас (імёны). І вам пажаданне сярдзечнае наша.
Жывіце ў любові, жывіце ў згодзе. Хай сонейка-шчасце для вас не заходзіць.

Працуйце са смакам, і ежце, і піце. А ноччу адзін аднаго вы будзіце, бо кажуць старыя ды мудрыя людзі: той сільно кахае, хто часценька будзіць.

Хай будзе ў вас пяцісценная хата, вялікая пуня, жывёлы багата: каза, казляняты, кабанчык, кароўка, штоб вам пра абед не балела галоўка.

Яшчэ жадаем вам дзетак бярэма: Івана, Пятра, Халімона, Ахрэма, Настулю, Аўдулю, Хадору і Свету, Паліну, Галіну, Агату, Сыклету.

Жалалі б і далей, бо мы не скупыя, ды пальцаў, як бачыце, у нас не хапіла.

Дык будзьце здаровы, у шчасці жывіце і на хрэсьбіны яшчэ прыгласіце.

Паміж нас маладыя за вясельным сталом,

Павянчалася шчасце ды пад шлюбным вянком.

Горка, горка гарэлка за вясельнай гульбой,

Падсалодзяць нам чаркі малады з маладой.

Падсалодзяць тым шчасцем, што два сэрцы зліло, каб вясёлым, мядовым век жыццё іх было!

*Запісана ў в. Вароніна Жыткавіцкага р-на
ад Галец Тамары Якаўлеўны, 1913 г.н.,
студэнткай Аксёнчык Ж.*

АБРАД “ДЗЕД НА ВЯСЕЛЛІ”

Абрад прыйшоў з тых далёкіх часоў, але ж ён ніколі не знікаў, жыве і зараз, праводзіцца на кожным вяселлі.

На першы дзень вяселля робяць двух падстаўных. Жанчыну малога росту апранаюць у адзенне жаніха, а мужчыну высокага – у адзенне нявесты. У той момант, калі маладыя падыходзілі да хаты жаніха, іх сустракалі падстаўныя жаніх і нявеста. Яны з маладымі жартавалі, маладому падстаўлялі яго падстаўную нявесту, а нявесце падстаўнога жаніха.

На другі дзень вяселля ў хаце жаніха рыхтаваліся да прыходу прыданых – радні маладое. Мужчынскія штаны і сарочку набівалі саломай. У патрэб-

ным месце прычаплялі два чырвоныя буракі і маркоўку, рабілі таксама ляльку. Сустрэкаючы прыданных, паказвалі тым ляльку і казалі: “Паглядзіце ж, сваточкі, што за дзіва! Ваша дачка мала таго, што глухая, дык паглядзіце, якое ж дзіця за ноч нам нарадзіла!” Паказвае ляльку, якую зрабілі з самай раніцы.

На варотах вешалі чучала дзеда. Прыданыя павінны сарваць гэтага дзеда і адвезці на печ гаспадыні вяселля.

Сваты са стараны маладога не даюць магчымасці сарваць, і паміж прыданымі і раднёй маладога адбываецца спаборніцтва за дзеда. Падстаўныя жаніх і нявеста выконваюць сваю ролю, яны размаляваныя прывітаюць прыданных, абдымаючы і вымазваючы сватоў тым, чым намалёваныя самі. Потым, калі раздзяляць каравай, то бралі веко з дзежкі і астаткі каравая клалі на веко. Выносяць на вуліцу і частуюць дзяцей, якія стаяць на вуліцы.

Дзяўчаты-дружкі павінны асцерагаць веко, каб яго не перакінулі цераз хату. Калі перакінуць, то не пойдучь дзеўкі замуж, а калі зберагуць, то выйдучь у гэтым годзе.

*Запісана ў в. Дзякавічы Жыткавіцкага р-на
ад Рагалевіч Вольгі Сяргееўна, 1936 г.н.,
Рагалевіч Кацярыны Аляксееўны, 1934 г.н.,
студэнткамі Толкач М., Дзэйкун М.,
Рымашэўскай Н. (2003 г.)*

ЗАРУЧЫНЫ

На заручынах спяваюць:

Ой, чэкель, чэкель,

Пакрой дарогі.

2 р.

У нашага Васенькі

Крывыя ногі.

Подай кульбачку падпіраціся,

Штоб да Валечкі дабіраціся.

2 р.

Як пабегла Валечка па двары,

Два мінаючы, на трэці ды ступаючы.

Ой, я стану ды паслухаю,

2 р.

Што й людзі і гавораць.

А цяпер і не кажыце,

2 р.

Сэрца маё да не сушыце,

Сэрцу жалю да не задавайце,

2 р.

Да от мамкі да не отлучайце.

Як прыйдуць на свадзьбу, то спяваюць. Як пасядуць за стол і ждучь гарэлкі:

А ў нашага пана-свата

Кучерава голова.

Он кудрямі потрасе,

*Нам гарэлкі прынясе.
Ему насіці маркотна,
А нам піці ахвотна.
А ў нашага пана-свата
Кучерава голова.*

*Он кудрямі потрасе,
Нам закускі прынясе.
Ему насіці маркотна,
А нам есці ахвотна.*

*Спявалі маладым:
Із-пад новага млына
Сера вутайко плыла,
А за ёю серы селезень,*

Падплываючы, 2 р.

У вутаўкі пытаючы:

– Ты, вутаўка, да серэнькая, 2 р.

Ці полеціш ты з намі, селезнямі?

А яна кажа:

– Каб моіх вуцянятак воля,

То я з вамі, селязнямі,

Паляцеці ды радзесенька.

Адкуль выйшла малада Валечка, 2 р.

А за ёю малады Васілька, 2 р.

На сукенку наступаючы,

У Валечкі да путаючы:

– Ты, Валечко, молодзенькая, 2 р.

Ці пойдзеш з намі? 2 р.

І з намі да бояраня.

– Каб маіх бацькоў іх воля, 2 р.

Поехаці да радзесенька.

Усе госці вылазяць з-за стала. На адным stole ставяць вячэру маладому з маладой і мічалка з свечкамі застаецца з імі. Мічалка – гэта дзеўка з рукі маладога. Яна на вянцы дзержыць свечкі. Адпраўляюць з хаты ды й спяваюць:

Поглянь, мамко, ды на мой пасад, 2 р.

Усе дзявочки ды й у косах сядзяць,

А на маю іміша ўпала, 2 р.

Русу косу да рашчасала,

Рашчасала русу косаньку

Да й праліла горку слёзаньку.

Як вязуць молоду к маладому:

Да на бок, да на бок, урогі,

Да і не пераходзьце дарогі,

*Да няхай перайдзе Гаспод Бог,
Да няхай перайдзе бацько твой,
І з усею да радзінаю,
І з долькаю да шчасліваю.*

КАРАВАЙ

Вяселле пачынаецца ў суботу з караваю. Спяваюць:

*Ды месілі каравая, месілі,
Ды на Дунаі по водзіцу хадзілі,
Ой, той Дунаю адказаў:
– Ой, ідзіце по водзіцу ў крыніцу.
Ужо месяц і спяваюць:
Ой, ніхто ж і таго не угадае,
Што ў нашым караваі:
З трох рэчок водзіца,
З трох нівок пшаніца,
У тры долечкі масла,
У тры долечкі шчасна.*

Глаўну каравайніцу білі лопатай по плячах, пасля таго, як ўсадзілі ў печ каравай (хрышчона маці). Каравай мясіць не разрашалася ўдаве, разводнай. Можна толькі той жанчыне, што жыве ў пары.

ЗАПОІНЫ

Перад запоінамі, у той дзень, калі іх рабілі, з хаты не можна нікому нічога даваць.

Як едзе молоды з свадзьбаю, штоб ніхто голы насустрэчу не выйшаў.

*Запісана ў в.Запясочча Жыткавіцкага р-на
ад Шантар Марыі Пятроўны, 1928 г.н.
студэнткай Бярдзічавец С.*

Вяселле як было? Моё вяселле было ўжо по новым парадкам. А от колі я прыйшла замуж, то мая свякруха расказвала про своё вяселле: “Я стою каля вешніцы, а ідзе по вуліцы хлопец. Я поглядзела на яго: ён быў нізкі ростам, худзенькі, світка з плеч з’ехала, чубаты. У зборку хлопец незавідны. Я подумала, кому гэта доля попадзе. Каб хто сказаў, шо тебе, я б з ім спрачацца стала.

СВАТЫ

От, праз некаторы час прыходзяць да маіх бацькоў сваты. Сватаюць мяне за іх сына (а ў іх было восем сыноў). Імя жаніха не ўпаміналася. Я думала, мяне засваталі за Пракопа (малодшага сына), з якім я пасла з дзяцінства коней ды кароў, а мне падсунулі Рыгора. Калі я на яго глянула, то гэто буў мой хлопец, што ішоў по вуліцы”.

Вяселле пачыналася з сватання дзеўчыны. Хлопец з бацькамі выбіраюць дзень і едуць до дзеўчыны і яе бацькоў у сваты.

Ідуць у мясоедныя дні. У пост і посныя дні не ідуць. Звычайна ідуць у суботу ці ў нідзелю. Бяруць з собою хлеб, соль і горелку. Заматваюць у рушнік. Шчэ з собою бяруць старшого свата, то бувае ці хросны бацько, ці дзядзько. Выходзячы з хаты, глядзяць на абразы ды хрысцяца: “Дай, Божа, час добры, пору добру”.

Калі молада жыве далеко, то едуць, а калі блізка, то ідуць пешшу. Як заходзяць у хату, адразу не кажуць, чого зайшлі, а гавораць, што прыехалі купляць цялушку. Бацькі маладой адказваюць: “Наша цялушка бодліва, крыкліва”. Але сваты згоджаюцца. Тоды ставяць на стол гарэлку, кладуць хлеб, соль, п’юць, гуляюць. Подпіўшы, спяваюць:

*На заручынах былі,
Мёд, гарэлочку пілі,
Дваіх дзеток заручалі.
Одно дзіця да рожонае,
А другое да сужонае.
На заручынах бывалі
Да гарэлочку ўлівалі.
Гарэлочка солодзенька,
А дзеўчынонька молодзенька.*

ЗАПОІНЫ

А далёкі запойны (ці хто заве заручыны).

На запойнах договорваліся, калі робіць вяселле. Пілі, гулялі. Затым нявеста подносіць маладой рушнік з хлебом і соллю. Сярэд нядзелі посылаюць от маладой у хату жаніха двух жанчын, каб яны памералі скацерць на стол, рушнік на ікону, уціральнік ды колькі падарункаў дарыць. У маладога іх частавалі.

КАРАВАЙ

Вяселле пачынаецца ў суботу з каровай. Собіраліся жонкі і тая, што жыве з мужыком і не ўдова, пячэ каровай. Звалася вона старша каровайніца. Вона рашчыняла каровай, а іншыя каровайніцы пелі:

*Тройца по цэркві ходзіла, Спаса за руку водзіла.
Прэчыста маці, прыйдзі к нашай хаці
Каровай рашчыняці, вяселле пачынаці.
Ніхто не ўгадае, што ў нашым да кароваі.
З трох нівок пшеница, з трох речок водзіца,
Дзьве дзежкі масла, і дзьве долечкі шчасця.
Потом месяц каровай і пяюць:
Сам Бог каровай месіць, а Прэчыстая свеціць.
Ангелы воду носяць, а прарокі Бога просяць.*

Хрыстос подлівае, хусткою накрывае.

Сажуюць коровай у печ на лопаці і тою лопатою робяць на столі накрэст. А ўсіх, хто ў хаце лопатою, по голове стукаюць. Затым муюць рукі, нясуць воду ў сад і пяюць:

*Ой, вішу, наш вішу, нальемо воды ў місу,
Ручкі помыймо да на вішэнькі злеймо,
Каб вішэнькі развіваліся, а молодья красоваліся.
Мы ўсё дзело зробілі, коровай у печ усадзілі,
А вы, сватове, знайце, нам гарэлочкі налівайце.*

Шчэ пякуць маленькія шышачкі, шоб подзеліць коровайніцам. На коровай ішлі толькі жонкі, чаловекі на коровай не ішлі. Ковай пеклі ў молодой і ў молодого. У молодой своя родня, а ў молодого своя. Вынімаюць коровай з печы да й спяваюць:

*Старша коровайніца, не садзіса на покуці,
А садзіса на порозі да на бітой дарозі,
Каб хлопчыкі не поднялі, коровай не ўхопілі,
Ковайніц саджаюць за стол і частуюць, пьюць, ядзяць, пяюць:
Ковайночкі п'яны да ўсё цесто покралі
Да ў кішэчкі схавалі,
А кішэчкі оторваліса, а мы сорому набраліса.
Старша коровайніца да на порозі ўпала
І ногі задрала.
Смеяліса хлопцы, што ў чорной сорочцы,
Чорна да полотняна, пробачайце, я п'яна.
А за коровай куса ўсю ноч тоўкуса,
Дайце мне хоця шышачку, коровай крышачку.*

У суботу ішлі зазывальнікі: пара – мужык і жонка. От молодого звалі родню молодого, а от молодой – родню молодой. Потым пара молодой ідуць к молодому, а молодого к молодой і кажуць: “На хлеб, на соль, просім на вяселле”.

Увечары ў суботу к молодой ідуць молоды з маршалкамі і мічалка со свечкамі. Гэта дзеўчына, котара нясе свечкі, якія сучуць за молодым. А сучуць іх у молодого. Молода загортвае іх у мацерыю і лентою обвязвае. Шчэ ідзе з молодым старшый сват. Молоды нясе, у хусточку белу завязваюць перніка, семкі, цукеркі і молодой хустку. Молода дае молодому рубашку. І воны адзяюць на вяселлі хустку і рубашку. І саджаюцца за стол, частуюцца, п'юць, гуляюць. Гармоніста молоды прыводзіць і хлопцы пяюць, жартуюць:

*Старшая дружжа да цыцатая,
А другая череватая,
Трэця на днях ходзіць,
А чацвёрта дзіця родзіць.*

ВЯНЧАННЕ

Пагулялі ў суботу. А ў нядзелю ідуць ці едуць к вянцу. Молоды са сваёю роднёю, з маршалкамі, мічалкою. Молода з сваёю роднёю, з дружкамі. Стояць у цэркві перэд вянцом і падходзіць старшы маршалок к молодой, расплетае косу. Затым ідуць молоды з молодою к іконі Спасіцеля, патом к іконі Божай мацеры, станоўляцца на калені і тры разы поклоняюцца, цэлююць іконы. Затым бацюшко закончыць службу, сцелюць рушнік коло прастола, кладуць грошы, абвязваюць бацюшку рушніком. Становяцца молодые ногамі на грошы, мічалка дае молодым свечкі, бярэ пярсцёнкі маладых, кладзе на місочку. Затым подае венец молодого маршалку, той бярэ платком, дружка бярэ платком і дзержаць над головами. Помоліўшыся, тры разы абводзіць бацюшка вокруг прастола, прытым молодые беруцца за рукі, а бацюшко платком звязвае. Бацюшко вядзе, а пеўча с кліраса пяюць:

*Положыў есі на головы ім венцы
От камня чесных, от камня чесных.
Жывота просіўшаго ў цябе і даў есі ім.*

Ставіць зноў на рушнік. Кончылося венчанне, молодая цягне рушнік до дзвярэй, каб дзеўкі ішлі замуж, не заседжваліся доўга. Молоды ідзе з раднёю сваёю домоў к себе, а молодая к себе. Сядзяцца сьнедаюць за стол і спяваюць:

*От венца, венца Божого слоўца,
От Божого храма ў нядзельку рана
Пайшла дзевонька із венчанья,
Под каліною стала,
Ручанькі ломіць, слёзанькі роніць,
У Бога долечкі просіць яе.
Прыйшоў до яе бацюхно:
Чого, дочачко, плачаш?
Што самі маем, то і табе даём,
Долечкі не ўгадаеш.*

Потым прыходзіць молоды з роднёю, пірогі нясуць. Молодая сядзіць за столом на кокусі і дружкі коло яе. Молоды пералазіць цераз стол к молодой. Потым сядваюць маршалкі і мічалка коло молодого і ўся родня. Подходзяць к столу жанчыны і пяюць:

*Зародзі, Божэ, жыто да на новае лето.
Наша Олечка мала, каб у яе да жыто жала.*

Потым усі пяюць песні:
*Мы думалі, шо сваты едуць,
Аж яны да пяшком ідуць,
Маладога ў мяшку нясуць.
І ногі торчалі, і собаки ворчалі,
Ой, чыкель, чыкель по край дарогі,
У нашого молодого крывыя ногі.*

Дайце кульбочкі подпіраціся,
До молодой добіраціся.
А ты, молода, заганяй гусі,
Поцолуй молодого ў чорныя вусы.
Шо вам за дзело, я поцалую
У яго бородку шчэй золотую.
Ежце палюшкі, покшыны няма,
Спіце на рагожах, падушак няма.
Каб наша беседонька
Да ўсё была веселенька
У пана-свата за сталом.
Дзе ж наш пан-сват дзеўся?
Ці ў клоч'е ўверцеўся?
Ці на полі да барануе?
Чаму сватоў да не частуе?
Ой, у нашага пана-свата
Кучарава галава.
Ён кудрамі патрасе,
Нам гарэлкі прынясе.
Ему носіць маркотна,
А нам піці весело.
А ў нашай пані-свахі кучарава голова,
Яна кудрамі патрасе,
Нам закуску поднясе.
Ой, выпіла, выхіліла,
Сама сябе пахваліла,
Бо багатаго роду,
П'ю гарэлку, як воду,
Завернуўшыся ў куток,
По тры чаркі ў радок.

І шуміць, і гудзе, дробны дождзік ідзе.
Хто мяне, маладую, да дому правядзе?
Отозваўся козак на солодком меду:

– Гуляй, гуляй, дзеўчыночко, я до дому доведу.

– Не вядзі ты мяне, не прошу я цябе.

Бо ў мяне ліха маці, будзе біці, ругаці.

Хай бы біла і ругала, як я мала была,

А цяпер я вяліка, знайшла сабе чалавека.

Пасядзелі за сталамі, попілі, поспявалі, як выйдучь з-за сталоў, ідуць спяваць. Бяруць хусточку, бяруцца рукамі. Кружками ходзяць і пяюць:

Ой, не пойдзе дробен дожджык без цёмное хмары,

Ой, не возьме козак дзеўкі без людское славы.

І ўжэ молодого родня ідуць домоў, а молодой родня вязуць к молодому посцель і скрыню. Садзяцца жанчыны і пяюць. Прывезлі к молодому, просяць выкупа. Ім нясуць гарэлку, закуску. Разгрузаць і едуць по молодых. Іх садзяць на пасады, пяюць песні жалобныя, ці будзе жыто, шоб сыпала кружкі.

*Становіся, родзіночка, усе ў рад,
Бо ідзе молада на пасады.
Усю родзіночку обышла,
Нідзе свойго бацьохна не знайшла,
Заплакала горэнько і пошла.
– Устань, устань, бацьохно, годзі спаць,
Пора своё дзіцятко отпраўляць.
Ці я тобе, матухно, надаела,
Што мяне аддаеш за дзеда?
Ці я тобе кошулечкі не прала?
Ці я тобе посцелечкі не слала?
Прала тобе кошулечку на моры,
Слала тобе посцелечку ў коморы,
Прала тобе кошулечку беленько,
Слала тобе посцелечку мякенько.
Молада сядзіць на пасады, ёй спяваюць:
Сядзьмо, мамко, повячэраемо,
За вячэраю подзелімоса.
Тобе, мамко, уся худобенька,
А мне скрыня да коровонька.
Тобе, мамко, хата з вугламі,
А мне скрыня з поставамі.
Тобе, мамко, ніт бердечко,
А мне толькі полоценечко.
Тобе, мамко, остоваціса,
А мне от цябе ўбіраціса.
– Не журыса, молада дочачко,
Там тобе добрэ будзе,
Буйны вецер да сені мяце,
А сонейко пірогі пячэ,
А свякроўка вячэры наварыць,
Пасадыць за скамею,
Мёд, віно перад ёю...
Пасадыць за століком
Со своїм соколіком.
У нашого молодого чорныя очы,
Вон не боіцца цёмнае ночы.
Як жа мне, молодому, да ночы не бояцца?*

*Бог надо мною, коні подо мною,
Уся родзінонька мая ідзе со мною.*

Даюць молодым по буханцы хлеба і солі. Молодой ікону, мічалка со свечкамі, старшая дружка і маршалок вядзе бацько платком. Садзяцца на воз, молада насыпае хмелем і жытом усіх. Бацько з хлебам обходзіць тры разы воз, а жонкі спяваюць:

*Выкоцілі, выкоцілі бочку медочку,
Высваталі, высваталі ў пана-свата дочку.
Дай повезом, дай повезом до свойго домочку,
Дай посадзім, дай посадзім на новай кроваці,
Што захочам, то й зробім з чужого дзіцяці.*

Ад'язджаюць і пяюць:

*На бок, на бок, ворогі,
Да не пераходзьце дарогі.
Да нехай перэйдзе Господ Бог,
А нехай перэйдзе бацько свой,
Із месяцам, із зоркою, із долькаю.*

Пад'язджаюць к молодого хаці, то спяваюць:

*Гукнем нізка, бо ўжэ нашэ село блізка.
Хай пан-сват наш гарэлку гатуе,
Гарэлочку солодзеньку за дзевоньку молодзеньку.
Отчыняй, бацько, новы двор, бо едзе к тебе сын твой
Із своею верною жонкою, із своею верною супругою.*

Выходзіць бацько, бярэ платком, вядзе до хаты. Коло дзьверэй маці молодого накрываецца кожухом і дае молодым мёд. А вясельныя пяюць:

*Знаці, дзевочко, знаці,
Шо ў цябе не своя маці.
Накрылася кожухом,
Хацела спужаці.*

Молодые хапаюць мёд у мацеры і самі едзяць. Прывядуць у хату, покладзе молада ікону, хлеб, да вядуць у клець завіваць косы, рабіць коўба, і спяваюць:

*Зародзі, Божэ, жыто да на новэ лето
Зверху коласісто, а ў сярэдзіне ядрэністо.
Наша Олечка мала, шоб у яе да жыта жала.*

Прывозяць коровай молодой і пірогі ў скацерці і кладуць на стол перніка і цукеркі. Маці молодого забірае со стала пірогі, подымае тры разы і кажа: “Благословіце, сваты”. А сваты: “Бог благословіць”. Сядзяць за столамі, п’юць, гуляюць. Потом молада ходзіць з жончынаю перапіваць. Бяруць слодок, шклянкі. Жанчына налівае піво, а молада подае ўсім по чарзе. Усім, хто сядзіць за столамі. Первым подаюць бацькам. Перап’е бацько корову, то ўся беседа шукае. Спявае:

Перапіў бацько короўку

*На мою бедну голоўку,
Каб рано ўставала, да корову даіла.*

Расходзяцца ў нядзелю вясельныя. У панядзелак пасылаюць жонку ад молодой будзіць молодых. Саджаюць яе за стол, частуюць, потым ідзе воно домоў. А от молодого ідуць маршалкі к родным молодой, нясуць пірога і бутылку. Сажваюць іх за стол, абвязваюць рушнікамі. Ідуць к молодому маршалкі. Ім таксама даюць пірога, бутылку. Молоды ідзе зваць радзіну молодой. Гето пярэзвы называюцца.

*Чэшчэнько, наша матухно,
Учыні добру волю,
Поедомо со мною.*

Едуць к молодому. Молода кланяецца бацьку, мацеры, вешае ікону, рушнік на ікону накрывае, скацерць на стол сцеле, садзяцца за стол, п'юць, гуляюць, дзеляць коровай. Первы квалочок даюць молодым, затым – усёй беседзі.

Падаркі радне молодого дае маці молодой, падаркі носіць маршалок родне молодой.

Подзелілі падаркі, замочваюць, спяваюць:

*Свахна свaxe покланілася,
Каб на яе дзетонько не сварылася.
Бо наша дочачка молодзенька
На сон радзенька.
Не будзіце яе, як певень п'яе,
А будзіце яе, як пастух жэне,
Той добра будзе.*

Разыходзяцца сваты і спяваюць:

*Дай булі мы ў свата,
Да була нам повага.
Да елі мы барана,
Чорнаго да рогатого,
У пана-свата да богатого,
Чорнаго, рогаценькаго,
У пана-свата богаценькаго.*

Бывайце здорovy,

Бацьковы корovy,

Да ўжэ не ходзіці

Мне вас доіці.

Да ўжэ не стояці

Ранкам пад ганком,

Да не говорыці з козаком Іванам.

Кого я любіла, стоіць за плячыма,

А кого не знала, з тым на шлюб стала.

Дай жывуць, як у кого складзецца. От, як тоды бывало.

*Запісана ў в. Запясочча Жыткавіцкага р-на
ад Русай М.І.,
студэнтам Кувікам А.*

Спяваюць у сватах:

– *Ой, белая берозонько,
Да чому ж ты не зялёная?*

– *Ой, як жа мне зялёной быць,
Што дзянёчка купцы едуць,
Да із мене дубцы рэжуць,
На каранях огонь кладуць,
Лісцейко падпальваюць.*

– *Ой, молодая дзевонько,
Да чому ж ты не весёлая?*

– *Ой, як жа мне весёлой быць?
Што вечор сваты едуць,
Да не даюць бацьку спаць,
Да хочуць мене, молодую, узяць.*

У час рашчынэння каравая спяваюць:

*Благаславіце, людзі, блізкія суседзі,
Каравай замясіць ручкамі беленькімі,
Перснямі золотенькімі, песнямі весяленькімі.*

Замешваючы цеста на каравай:

А ніхто не ўгадае, што ў нашым караваі.

А сямі крыніц вада,

А сямі пшаніц мука,

А сямі кароў масла –

Дай, Божа, маладым шчасця!

Калі садзяць каравай у печ:

Ой, вічу, вічу, коровая клічу.

Наша печачка рогочэ,

Короваенька хочэ.

А прыпечок коловаецца,

Коровая сподзяваецца.

Калі каравай павінен быць гатовы, каравайніцы падходзяць да печы і спяваюць:

Яшчэ, каравайку, яшчэ!

Каравайчык кліча, засланкі адбівае

Да каравайніц гукае:

– *Ой, дзе ж нашы каравайніцы?*

Ці на мяду запіліся,

Шо про мяне забыліся.

Вымаючы каравай з печы, пяюць:

Да бярыце меч, да рубіце печ.
Каравай з пачы не лезе.
Ці ён багат, ці ён рагат?
Нельга к яму прыстаці,
Ён іграе ў пячы.
– Як жа мне не іграці,
Што на мяне часта пазіраюць,
А сырам, маслам паліваюць.
Прыбіраючы каравай, спяваюць:
– Ой, короваю, наш нараджоны,
Да хто цябе нарадзіў?
– Нарадзіла мяне пані-королеўна
Ручкамі беленькімі, перснямі золоценькімі,
Да песнямі веселенькімі.
Покуль корова свойго нарадзілі,
То поўлуга каліны зломілі.

Убірайся, коровай, то ў мяту, то ў руту,
То ў ружовыя кветкі, шоб любілі дзеткі.
Старшая коровайніца по лугу ходзіла,
Да каліну ломіла, корова квяціла,
Увесь род звесяліла.

Прымаючы спечаны каравай, каравайніцы звяртаюцца да гаспадара з наступнаю песняю:

Дзе падзеўся гаспадар?
Няхай выкупіць каравай,
Няхай вязе бочку мядочку, а віна дзве,
Да выкупіць каравайку увесь сабе.
Выконваецца, як просяць каравай:
Да няма дзевонькі ні тут, ні там.
Пойшла дзевонька до могільнікі,
Да дому родзінонькі.
– Прошу, прошу, мамонько, к себе на вяселле.
– Да й ідзі жаніся, дочэнько, як сама знаеш,
Бо не можна ўстаці, камянёў подняці,
Бо я каменем прылажоная,
А вечнымі замкамі замкнёная.
Першы замочок – зялёны дзярнчок,
Другі замочок – жоўты пясочок,
Трэці замочок – цесовая дошка.
– Зялёны дзярнчок, ты отверніся,
Жоўты пясочок, ты отсыпніся,
Цесовая дошка, подыміся,

*А ты, моя мамонько, хоця одзовіся.
Выконваецца перад пасадам маладой:
Каменная печачка, каменная печачка,
Вечар гарыш – не выгарыш,
Вечар гарыш – не выгарыш,
Каменейка да й не распаліш.
Маладая дзеванька, маладая дзеванька,
Зрання сядзіш, да й не заплачаш,
Зрання сядзіш – не заплачаш,
Родзіноньку да й не разжаліш.
Ой, тоды разжалю, як пойду я по застолейку,
Коскамі распушчуся, слёзкамі обольюся.
Як сірату-нявесту на пасад вядуць:
Станавіся, родзінонько, уся ў рад,
Бо іціме Ганночка на пасад,
Бо іціме Ганночка ў радочку,
Усю родзіноньку обышла,
Нідзе свое мамонькі не знайша.
А галоўка мая ў квеце,
Няма моей мамонькі на свеце,
А головонька мая ў вяночку,
Няма моей мамонькі ў радочку.
Як нявесту на пасад вядуць:
Ой, ляцелі гусонькі цераз сад
Да клікнулі Ганусеньку на посад.
– Што ж вам, гусонькі, до того?
Е ў мяне мамонька для того,
Она мяне хорошэнько нарадзіць,
Да мяне на посад посадзіць.*

*Туман яром, туман долиною,
За туманом нічога не відно,
Только відно дуба зеленого,
Под тым дубом крыніца стояла,
З той крыніцы Галя воду брала,
Дэ й спуціла золотэ ведзерцэ. 2 р.
– Ой, хто тое ведзерцэ дастане,
Той со мною на рушніку стане.
Отозваўся Васіль молодзенькі:
– Я ведзерцэ золотэ достану,
Дэ й с тобою на рушніку стану.*

Адала мяне маці ў далёку сторону,

У далёку сторону шчэ й вялікую сям'ю.
А вяліка сям'я ўся вячэраць посела,
А мяне, молоду, посылаюць по воду.
Я вядзерцэ ўзяла ды по воду пошла,
Ды по воду пошла, крынічэнькі не знайшла.
Як крыніцу знайшла, зачэрпнула поўвадра,
Як дадому ішла, то слезамі доліла.
Поставіла ў сяней, сама стала ў дзвярэй,
Ды послухаю я, што гаворыць сям'я.
А вяліка сям'я навучае мужыка:
– Чаму жонкі не б'еш, на што волю даеш?
– А на што яе біць, она ўмее ўсё рабіць
І са мною гаворыць.
Перад развітаннем маладой з бацькамі свахі спяваюць:
Хоць я ночкі не спала,
Я сваю свахночку ошукала,
Собе нявехночку дождала
Да к сцюдзёнай зіме плацце прасці,
А к краснай вясне кросны ткаці,
А к ціхаму лету жыта жаць,
А к цёмнай ночы на таку малаціць.
Чакаюць маладых у доме маладога, спяваюць:
Выйшла мамонько на дорожэньку,
Ды й слухае, ці шуміць дубровонька,
Ці стогне дорожэнька,
Ці музычэнькі йграюць,
Ці свахны спяваюць.
І шуміць дубровонька,
І стогне дорожэнька,
А музычэнькі йграюць,
І свахны спяваюць.
Пад'язджаючы да двара сваякрухі:
Выйдзі, выйдзі, мамонько, поглядзі,
Да што тобе бояры прывезлі.
Да ці овечку, ці козу,
Да ці невехночку молоду.
Калі прыязджаюць да маладога, жанчыны спяваюць:
Ой, маці, маці, вывернула кожух,
Хоча спужаці.
Не пужай, маці, я ж не боюся,
За Васількову ручэньку моцненько дзяржуся.
Выконваецца пры ад'ездзе радні маладой дадому:
Ой, ты, свашэчка, моя пташэчка,

*Прошу вас, шоб не було мойму дзіцяці
Глуму ў вас, шоб не стояла ўсю ночэньку под окном
Да не вуцірала дробных слёзочок рукавом,
Шоб не было з лешчынонькі хаты,
Шоб не было з суседонькі мамонькі.
Лешчынонька – не цёплая хатонька,
Суседонька – не родная мамонька!*

*Запісана ў в. Любавічы Жыткавіцкага р-на
Ракавец М.М., 1927 г.н., Каралец К.А., 1942 г.н.,
Матарас С.П., 1912 г.н.,
студэнткай Русай Л. (1992 г.)*

Каб дамовіцца аб шлюбe, хадзілі ў сваты к дзяўчыне. У сваты хадзілі бацькі маладога, хросныя бацькі і пазней прыходзіў малады. Дзяўчына не ведала, што к ёй прыдуць сватацца, а прыходзілі часцей позна. Сваякі маладога бралі з сабой хлеб, соль, гарэлку. Хросны бацька маладога браў торбу, палку, плоха апранаўся і прыходзіў першы ў хату. Ён пытаў:

– Я чуў, хазячка, што ў гэтай хаце цёлка харошая для продажу ёсць.

Хазяйка адказвала яму:

– Я цёлкі не прадаю, а ёсць у мяне дачка. Я яе замуж выдаю.

Сват гаварыў:

– Я – гэты купец, што хоча купіць цёлку і дачку ў нявесткі ўзяць.

Калі дзеўка не хацела ісці за гэтага хлопца замуж, то яна лажыла яму ў воз вараны гарбуз. А калі хлопец нравіўся дзяўчыне, а дзяўчына хлопцу, то садзіліся за стол, елі, пілі,

Кругла мала балоценька.

Ды хоць яно малюсенька,

Але птушчак у ім поўна.

Адны птушчкі адлятаюць,

А другія птушчкі прылятаюць.

Маладая дзеванька

Ды хоць яна малодзенька,

Сватоў у яе поўна.

Адны сваты прыязджаюць,

А другія – ад'язджаюць.

Як прыехаў казачэнька з поля,

Прывязаў ён каня да явара.

Дай заплакаў, каля коня стоя,

Забалела галованька мая.

– Ой, дай, Божа, вечара даждаці,

Пашлю сватоў дзяўчыну сватаці,

А сам буду пад акном стаяць,

Паслухаю, што будуць казаць.
А дзяўчына па святліцы ходзіць,
Яна свае белы ручкі ломіць.
Маці, маці, парадніца ў хаце,
Скажы, маці, што сватам казаці.
Ці мне, маці, прыданне гатовіці,
Ці мне, маці, шчэ й год пагуляці.

Салавей у саду спявае,
Як на дудцы йграе.
Ададай мяне, мая маці,
Дзе хораша ў хаце.
Дзе залвіцы, як сястрыцы,
Свякроўка, як маці.
Дзе дзеверы маладыя
Любяць жартаваці.
Адзін кіўне, другі маргне,
Трэці пацалуе.
А мой мілы, чарнабрывы,
Да ўсё гэта чуе.
А мой мілы, чарнабрывы,
Усё гэта чуе,
Да на маё бела цела
Нагайку гатуе.
Нагаечка драцяная
Высока ўзлятае,
Сарочачка палатняна
Ў цела ўліпае.
Сарочачка палатняна
Ў цела ўліпае,
Фартушына вышывана
Ад слёз не ўсыхае.
Салавей у саду спявае,
Як на дудцы йграе.
Ададай мяне, мая маці,
Дзе хораша ў хаце,
Дзе залвіцы, як сястрыцы,
Свякруха, як маці.
Дзе дзеверы маладыя
Любяць жартаваці.

Ці знаеш ты, дзеванька,

*Што ў вас людзі начуюць,
Цябе таргуюць.
Аддае цябе мамачка,
Бярэ чару залатую.
Мілей ей чара залатая,
Чым дачка родная.*

За тыдзень да вяселля прыходзілі к маладой самыя блізкія сваякі. Бацькі абменьваліся хлебам, соллю. Хросная маці нявесты перавязвала сватоў і жаніха ручнікамі. А дзяўчына дарыла ўсім сваякам маладога падаркі. Дамаўляліся, калі будзе свадзьба.

*Гарэла сасна, палала,
Пад ёй дзеўка стаяла,
Пад ёй дзеўка стаяла,
Русую косу чэсала.
– Ой, косы, косы, вы мае,
Доўга служылі вы ў мяне.
Ой, больш служыць не будзеце,
Бо ўжо пад вянок пойдзеце.
Гарэла сасна, палала,
Пад ёй дзеўка стаяла.*

Вечарам напярэдадні вяселля рашчынялі каравай. Рашчынялі і ў хаце жаніха, і ў хаце нявесты. Прыходзіла хросная маці маладой і прыносіла з сабой дзяжу. Раніцай маладая ішла за сяброўкамі, каб яны таксама рашчынялі каравай. Сколькі было жанчын, столькі звалі і мужчын. Хросную маці называлі старэйшай каравайніцай. Пелі песні:

*Ішлі і беглі каравайначкі
Чэраз гару высокую,
Няслі муку пшанічную
І яйца курэй маладых.
Памыйце рукі беленька,
Замясіце каравай харашэнька.*

Калі рашчынялі каравай, то тапілі печ:
*У нашым караваі
Сямі крыніц вада,
Сямі пшаніц мука,
Сямі кароў масла –
Дай, Божа, маладым ічасця.*

Калі печ разгаралася, ставілі ў яе каравай. Спявалі:

*Печ караваю хоча.
Караваю, мой раю,
Каля цябе хараша я іграю.
Расці, расці, каравай.*

У маладога дома пяклі каравай таксама. Пелі песні:

*Наша печка рагоча,
Караваю хоча.
Наша печка калаваецца,
Караваю набіваецца.*

Калі каравай быў гатовы, то свахі ў шутку абмазвалі ўсіх мукой.

Калі прыходзіў дзень вяселля, то да маладой прыязджалі сябры маладога. А перад гэтым маладую прачуць, і выходзяць сяброўкі маладой. Сваха пытае, колькі дадуць дружкі за маладую. Дружкі гаварылі, што многа. У гэты час адзін дружок хоча пралезці і ўкрасці ў маладой туфлі. Калі ён украдзе, то за маладую хлопцы ўжо не плацяць. А калі туфель не ўкрадуць, то колькі сваха скажа, столькі за маладую і заплацяць. Грошы брала старэйшая дружка. Потым садзіліся за стол, пілі, елі, гулялі, пелі песні:

*Жыта ў полі,
Жыта ў полі людзі засявалі,
Ну, а маці з сваім сынам
Ціха размаўлялі.
Жыта, маці, жыта, маці,
Жыта не пшаніца,
Як мне дзеўку не любіць –
Яна чарнаброва.
Жыта, сынку, жыта, сынку,
Жыта не пшаніца,
Як ту дзеўку не хваліць,
Яна – чараўніца.
Жыта, маці, жыта, маці,
Жыта каласочки,
Як ту дзеўку не любіці,
У яе чорны вочкі.
Жыта, сынку, жыта, сынку,
Жыта пара жаці,
Калі дзеўку вельмі любіш,
То хадзема ў сваты.
Жыта ў полі, жыта ў полі,
Жыта ўсе пажалі,
А ў нашым ў сяле
Вяселле згулялі.*

*Ой, нашыя сваты елі, елі
Да цэлага каня з'елі,
Па сталу качалі.
На стале – ні костачкі,
Пад сталом – ні крошачкі.*

*Сакатала курка, сакатала,
Чула вяселле – не сказала.
А мы тую курку – на юшку,
Пер’е – на падушку.*

Маладыя на вяселлі не елі, не пілі. І пад вечар пачыналі дзяліць каравай маладой. Першымі вызывалі бацькоў і сваякоў, потым дружак маладой. Каравай выносілі і дзялілі пад музыку. Дзялілі старшы сват і маршалак. Калі каравай уносілі, свахі пелі песні. Сваякі давалі падарункі маладым.

*Сівы конь,
Сівы конь,
Залатая грыва,
Няхай наша маладая
Любіць маладога,
Пака будзе жыва.*

Калі падзяляць каравай, маладую забіралі к маладому. У маладога таксама напярэдадні шлюбую пякуюць каравай. Перад ад’ездам маладая пяе:

*Выгрэбай, маці, жар, жар,
Будзе табе дочкі жаль, жаль.
Будзе жаль, да не вернеца,
Твае сэрца перавернеца
Да із хаты да іголкаю,
Да із дому да мяцёлкаю.
Едуць к маладому і пяюць:
Адчыняй, матка, новы двор,
Едзе к табе нявестачка, сыноч твой.*

Дома ў бацькоў маладога сустракаюць перад сталом на дварэ. Маладых прымае маці, яна пераварачвае кажух і адзявае яго, потым яна дае з ложка маладым мёд і абсыпае іх жытам, каб жылі багата. Усе заходзілі ў хату, і маладыя садзіліся на лаву, на якой ляжаў перавёрнуты кажух. Маладую за стол веў брат і пеў:

*Брат сястру за ручку водзіць,
А сястрыца ўпіраецца,
Слязамі заліваецца.*

За сталом гулялі, елі, пілі, весяліліся, танцавалі ўсю ноч. Пад вечар пад гармошку ўносілі каравай маладога. Калі яго дзялілі, то першымі вызывалі бацькоў маладога, а потым блізкіх сваякоў. Маладая ўсім дарыць падарункі, і за каравай сваякі кладуць на талерку грошы і гавораць маладым пажаданні. Пасля таго, як падзяляць каравай, сваякруха знімае з маладой вяночак і адзявае ёй хустку. Увесь час веселяцца і пяюць песні.

*Ой, у полі стаяла вежа,
Стаяла вежа муравана.
Ой, у той вежы*

*Дружок ляжыць.
Устань, дружок, не ляжы,
Каравай ты падзялі.*

*Запісана ў в. Людзяневічы Жыткавіцкага р-на
ад Макарэвіч Марыі Аляксееўны, 1925 г.н.,
студэнткай Ярмош Н. (1996 г.)*

Пачынаецца вяселле з выпечкі каравая і “месяца”. Збіраюцца каравайніцы. Хросная маці вымешвае і сажэе ў печ каравай і “месяц”. Усе мыюць рукі і выносяць ваду, выліваюць на вішню з песняй:

*Ой, вісу, нам вісу,
Да нальемо да воды ў місу.
Да ручанькі памыймо,
На вішаньку залеймо.
Каб вішанькі развіваліся,
Маладыя красаваліся.*

Так спяваюць тры разы. Затым усе садзяцца за стол і частуюцца за тое, каб спёкся добры каравай. Каравайніцы вартуюць каравай у печы, каб яго ніхто не ўкраў. Каравай і “месяц” хросная вынімае з печы і прыказвае: “Быў я ў печы, асмаліў сабе плечы. Каб сыр да масла, то ўсё б пагасла”. Каравай і месяц ставяць на века з дзежкі і абвязваюць белай хусткай. Каравайніцы радзяць каравай і спяваюць:

*Да ніхто з вас не знае,
Што ў гэтым да каравае:
Сем рэчак вадзіца,
Сем рэзак пшаніца
І бачоначак масла,
Штоб было жыццё красна.*

*Як мы свайго каравая радзілі,
Да ў бор на зелле хадзілі.
Нам зялёны бор адказаў:
– Я вашага каравая не знаю,
Я для вас зеллейка не маю.*

Як нарадзяць каравай, раднейшыя ідуць да маладой зрэзваць свечкі. З булкі хлеба зразаюць верх і ставяць дзве свечкі: свечку маладога і маладой. Маці маладой знізу абвязвае свечкі ручніком. Свечкі дзяржыць старшая сваха, абавязкова дзяўчына. Маці нявесты абвязвае іх усіх ручнікамі. Усе вяртаюцца да маладога і садзяцца за сталы частавацца. У гэты час бацькі маладога пасылаюць дваіх гасцей да маладой з мукой і яйцамі з абвясчэннем, што вяселле пачалося. Ад маладога таксама ідуць двое з абвясчэннем вяселля. Іх там частуюць. Каравайніцы вяртаюцца ад нявесты, і за імі сора

ідзе поезд маладога па маладую. Ідуць з караваем. Калі блізка – ідуць пяхком, а далёка – едуць на вазах, запрэжаных коньмі, і спяваюць:

*Адступіцеся, варажэнькі, з дарогі,
Да не пераходзьце дарогі,
Да нехай перэйдзе Госпад Бог,
Да нехай перэйдзе бацька твай.
Спяваюць тры разы:
Насыпайце жыта поўныя карыта,
Карміце коні ў доўгую дарогу.
Што ў вялікай дарожаньцы
Трое варот стаіць,
Што ў адныя вароцейкі
Месячык засвеціць,
А ў другія вароцейкі сонейка засвеціць,
А ў трэція – малады (Іванка) уедзе.
Месячык засвеціць – відненька будзе.
Сонейка ўзойдзе – цёпленька будзе,
Іванко ўедзе – вяселлейка будзе.*

Заехалі к маладой. Іх не пускаюць у хату. Дзядзька маладой адзясца ў шаўца і шые боты. Гаворыць, што вы не туды заехалі, тут няма ніякага вяселля. Маладога радня спявае:

Ой, памерзлі, пачэзлі 2 р.
У вялікай дарозе.
Ой, хто тут да падабрэе, 2 р.
Ён нас да разагрэе.
Што Насценька да падабрэе, 2 р.
Яна нас да разагрэе.

*Каля цесцева двара
Там вялікая гара.
Нельга к гары прыступіці,
Канячэньку да напаіці.
Адтуль выйшла, выбегла
Маладзенькая Насценька,
Яна к коню прыступіла,
Канячэньку да напаіла,
Дала коню аўса, сена,
Сама пайшла, на пасад села.
Дала коню аброку,
Сама села каля яго боку.*

Маршалкі таргуюцца, даюць выкуп, і іх пускаюць у хату нявесты. Малады дае маладой хустачку з падарункамі. Сажваюць за стол, п'юць, едзяць і песняй гукаюць нявесту:

– Сівы, белы селязёнчыку,
Ці быў жа ты на Дунайчыку?
Ці бачыў жа ты сваю вутаньку?
– Ой, не то ж я яе бачыў,
Я з ёю наплаваўся.
Ой, скоро я на Дунай заплыву,
Аж яна па вірах плыве,
А на ёй пер'е сіяе,
А пад ёю вада іграе.
– Ой, серая вутаўка,
Ці палеціш ты з намі,
І з намі, селезнямі?
– Як будзе пагода,
То я з вамі гатова.
Як будзе дожджык ісці,
То я буду на вірах плаваць.
– Маладзенькі Іваночка,
Ці бачыў ты сваю Насцечку.
– Да й не то ж я яе бачыў,
Я з ёю да нагаварыўся.
Ой, скоро я на двор заехаў,
А яна ў клець бяжыць,
А на ёй плацце шуршыць.
Я – за ёю, даганяючы,
На сукенку наступаючы.
– Маладзенькая Насцечка,
Ці паедзеш ты з намі
І з намі да баярамі?
– Як будзе пагода,
Я з вамі гатова.

Да прыляцеў соловейко,
Сеў на лому.
Ой, скучненько мне самому.
Каб мая голубонька со мною,
Шчабятаяў бы ўсю ночку я з ёю.
Да прыехаў Іваночку,
Сеў за столом.
Ой, скучненько мне самому.

*Каб мая Насточка со мною,
Гаварыў бы ўсю ночку я з ёю.*

*Ой, ляцелі гусонькі через сад,
Гукнулі Насцечку на пасад.
– Што ж вам, гусонькі, до того,
Ёсць у мяне бацюхно для того,
Ён мяне харашэнько нарадзіць,
Ён мяне на посадзік посадзіць.*

Пасля песень пачынаюць падводзіць к маладому маладую (нявесту). Паляўнічы са стрэльбай падводзіць два разы падстаўных нявест. Паляўнічы хваліць падстаўную маладую. Госці яе не прымаюць, даюць паляўнічаму чарку гарэлкі і просяць найці ім іхнюю нявесту. За трэцім разам прыводзіць нявесту. Нявеста пачынае развітвацца, кланяецца тры раза і цалуецца з маткай, бацькам і родзічамі. Бацькі з іконай благаслаўляюць маладую на пасад ісці. Сажваюць за стол. К маладому садзяцца тры дружкі, а нявеста садзіцца за імі (на лаве падасланы кажух для маладога і маладой). Маршалкі скупюваюць дружок, каб уступілі месца маладой ля маладога. Пачынаецца пераклічка песнямі: Госці маладога спяваюць:

*У вашае дружкі паршывыя ручкі,
Із кішэні да не выймае,
Нашых грошай не прымае.*

Госці нявесты:

*А ў нашае дружкі залатыя ручкі,
Яна шыла да вышывала,
По чырвончыку брала.*

Госці маладога:

*Адна дружка цыцатая,
А другая – чараватая,
А трэцяя на днях ходзіць,
Да вечара сына родзіць.*

Госці нявесты:

*А ў маршалка барада, як лапата,
Шапка цяляча, шубка свіняча,
А чаботы ды авечыя.*

*Шапка рыкнула, шубка віскнула,
А чаботы ды бекалі.*

Госці маладога:

*А ў вашае дружкі цыцкі, як падушкі.
Цыцкаю карася ўбіла,
На прыпечку асмаліла,
А на печы разбіла,
Гасцей частавала.*

Дружкі бяруць выкуп (гарэлку, грошы) і ўступаюць месца маладой каля маладога. Дружкі ставяць маршалкам гасцінец: талерку з гарбузікамі і арэхамі. Усе частуюцца і выходзяць гуляць. Малады з маладой, дружкі і маршалкі застаюцца за сталом. Старшы маршалак і брат маладой мяняюцца “месяцамі” і “месяц” аб “месяц” стукаюць, хто каго пераможа, чый будзе верх: маладой ці маладога. Старэйшы маршалак бярэ маладую за платочак, а маладая бярэ за платочак маладога, і ўсе бяруцца за рукі і абходзяць вакол стала тры разы. Маладая падходзіць к іконам, становіцца на лаву, цалуе ікону маці, а сваю забірае з сабой і едзе к маладому. Забіраюць пасцель маладое і скрыню. Пасцель і скрыню таксама выкупліваюць.

На двары ў бацькоў маладога сустракаюць маладых бацька і маці з хлебам і соллю, абсыпаюць іх тры разы жытам і хмелем, каб у іх жыццё ладна звілося. А ў сенцах маладая (калі яна яшчэ дзяўчына) ступае на дзежку, а свякруха, пераадзетая ў вывернуты кажух, прывітае іх мёдам і віном і запрашае ўсіх у хату. Заходзячы ў хату, госці спяваюць:

А мы сюды да не ведалі,

Самі коні заехалі.

Дарогаю-таптанкаю

За своею казанкаю.

Дарогаю-тапатухаю

За своею маладухаю.

Садзяцца за стол і спяваюць:

Тут нас не прымаюць,

Тут намі ганьбуюць,

Тут нас не частуюць.

Бацька і маці, і ўсе раднейшыя маладога падходзяць к маладым і іх прыветствуюць, дараць падарункі, а маладая абдарывае іх таксама падарункамі. Усе частуюцца. Пачынаецца перапой радні маладой.

Госці спяваюць:

На дабранач, маці, не лажыся спаці,

Давай, мамка, павячэрайма,

Павячэрайшы, падзелімся.

Табе, мамка, уся худобонька,

А мне – скрыня да коровонька.

Табе, мамка, конёчок,

А мне – Іванка-голубочок.

Дарыць бацька і маці маладой. Госці спяваюць:

Перапіў бацька кароўку

Ды на маю бедну галоўку.

Трэба рана ўставаці

Ды кароўку даіці.

Госці частуюцца і пяюць:

Ой, ковалю, ковалюсенька,

2 р.

Да скуй жа мне да сокероньку,
Да зрабі мне да кроватоньку,
Да прыкуй мне зоўзуленьку.
Штоб рано ковала 2 р.
Да мяне пабужала.
Бо ў мяне не свая маці, 2 р.
Не будзе побужаці.
Да не будзе побужаці,
Па суседах судзіці.
Ой, суседонькі мое, 2 р.
Ой, што ў мене за невестонька
Сонліва, дрэмліва. 2 р.
Сонца не зайдзе – ляжа,
Сонца ўзойдзе – устане.
А ўстане да паснедае,
І мамоньку да отвэдае.

У новаго да колодзежа
Там Настонька да воду брала
Да ў край свой паглядала,
Ці не едзе мой бацюхно,
Ці не везе мне госцінчыка
Чырвоного да Васільчыка.
Не так рада я Васільчыку,
Як я рада свайму бацюхну.

Да хіліцеса, лугі, і з горы ў долину,
Да нехай будзе відно,
Да кого мне жалко.
Ой, жалка мне да
Бацюхна свайго.
Куда едзе – не заедзе,
Калі ідзе – не зайдзе.
І варота мінае, ко мне не заезджае.
А я, малодзенька, бачу,
Сільненька плачу.
Плачу, плачу да ўтрусся,
Да бацюхны не вярнуся.

– Ой, белая ты бярозанька,
Ой, чаму ты не зялёная.

– Ой, як жа мне зялёнай быць,
Праз мяне шлях-дарога.
Каля мяне купцы ідуць,
Із мяне дубцы рэжуць,
На карэньчыках агонь кладуць,
А ветачкі падкладваюць.

– Ой, мамонько родная, 2 р.
Ратуй ты мяне з гора,
Із вялікага мора

– Ой, рада б я да ратаваці, 2 р.
Не ўмею поплаваці.

А ні чоўна, ні вясла – 2 р.
Усё бура разнесла.

Чоўны мае да дубовыя,
Веселечка веселёвае.

Вечар канчаецца, госці выходзяць з-за стала:

Разганяйся, маці, па вялікай хаце,
То ў той куток, то ў запечак,
Галавою аб прыпечак.

Прапіў бацька дочку

На салодкім мядочку.

Напіўшыся – скача,

Праспаўшыся – плача.

Свякроў бярэ чапляу і ёю знімае вянок з галавы нявесткі і атдае дружцы, надзяе ёй на галаву, каб яна скоро пайшла замуж. Расплятае нявестцы касу, закручвае каўпак з кос і надзяе хустку. Госці спяваюць:

Маладзенькая Насцечка, 2 р.

Ужо табе да мінаецца

Дзявочае дзевованьейка,

Руса каса зачэсаньейка.

Хоць будзеш чэсаці,

То не будзеш заплетаці,

Хоць будзеш заплетаці,

То не будзеш каснік уплетаці.

На другі дзень вяселля рэжуць каравай. Хросны бацька ўстае і кажа: “Бацька, маці, уся радзіма ў хаце, дазвольце першы, другі, трэці раз каравай разразаці”. Каравай паднімае ўгару і так паўтарае тры разы. Бацькі адказваюць: “Бог благаславіць, і мы благаслаўляем. Пачынайце”. Кветкі з каравая ставяць на покуце. Века качаюць у парог, каб дзяўчаты і хлопцы

жаніліся. Каравай разразаюць, падзываюць родных і даюць каравай і чарку. Родныя выпіваюць чарку, дораць маладым падарункі і віншаванні:

- Дару бульбы падполье, штоб было дзяцей поўнае застолле.
- Дару вядро суніц, каб не хадзіў да другіх маладзіц.
- Дару цыбулю, штоб нявестка не давала свякрыве дулю.

*Запісана ў в. Малешаў Жыткавіцкага р-на
ад Кошман Валянціны Міхайлаўны,
студэнткай Клімовіч І.*

Веселле гулялось, гледзячы на посты, на высокосны год, на год удавы, калі етые настаюць дні, то веселля ніхто дажэй і не пачуе, і не пабачыць, бо калі хто і выходзіў замуж, жэніўса, то жылі не-доўго, ето буў велкі грэх – робіць веселле ў пост, у высокосны год, а ешчэ лучшэй – у год удавы. Ніводная маці не разрашала сыну жэніцца, бо знала, шо ўмрэ, колі жэніцца ў год удавы.

Веселле робілі, калі ўжэ засватаюць молодую. Жэніх з сваімі бацькамі і роднымі людзьмі шлі до невесты ў хату. Ужэ ў хаці оны не гаворылі, шо прышлі сватацца, а гаворылі:

– Шлі цераз вашу хату – свет горыць, рэшылі зайці. Говораць, у вас голубка жыве, а ў нас голубок е для яе. Мо, спаруём іх як-небудзь?

Так бацькі, поговорыўшы пра хозяйство, соглашаюцца. Маці жэніха отдае хлеб-соль, з екім прышлі, і ўсё астальнэ, шо прынеслі.

На сватах дагаварваюцца, у які дзень будзе свадзьба, прыгледаючы ўсе празнікі, посты.

Во і настае дзень веселля. Дзеўкі адзеваюць невесту ў белэе плацце, а фату на голову доўжна адзець толькі дружка молодой. Колі фата була ўжэ на голове ў молодой, то ўсе садзілісь і начыналі гаворыць об весёлых гісторыях, якія булі, калі дружылі до замужэства. Етые гісторыі означалі, шо больш такіх гулянок не будзе і дзяўчына, екая выходзіць замуж, убывае з кругу сваіх подружок. Она доўжна ўжэ будзе думаць об хозяйстве, а гулянкі ўсе толькі ўспамінаць.

Тут маладой завязваюць красны пояс, каб не нагаворылі і даюць свечану соль. Соль доўжны освещіць на Велікдзень або ў Чысты чэцвер.

Потом пачынаюць збірацца госці, якіх невеста з дружкой прыгласала перэд веселлем. Оны заходзілі ў хату з хлебам-солью і не сразу гаварылі аб веселлі, а путалісь, як жывуць, чым занімаюцца і толькі тогда звалі на веселле.

Во і чутно, ек і жэніх з сваімі роднымі і госцямі ідзе выкупляць свою хорошуку. Госці ў молодого сабіраюцца трохі раней, бо шчэ перэд выходом до невесты садзяцца за столы і навучаюць жэніха, ето тожэ означало, шо молоды хлопец становіцца хозяіном і не доўжон ходзіць на гулянку, ек ето робіў перэд веселлем.

Выкуп проводзяць у дзверах, паставіўшы ў дзверах стол, дружка з другом таргуюца. Дружка доўжна ўзяць ек больш грошэй і ўсего, што ў іх е. Прыдумваецца багата разных прычын, шоб выцягнуць грошы. Потом, колі ўжэ выкупілі молодых, госці едуць у сельсавет на рэгістрацыю і сразу ў цэркву на венчанне. От'езжаючы от хаты, маці чытае заговор на добрую жытку і дае нацельныя хрэсцікі, бо ў цэркву ўсягда трэба. Колі вертаюцца з венчанья, то едуць сразу до невесты, дома ждучь маці і бацько. Перэд порогам маці і бацько дзержаць пірог, молодые доўжны ўкусиць еты пірог, так узнаюць, хто будзе больш командоваць у хаці. Затим молодых обсыпаюць цветами з сахарам, тожэ на добрую жытню.

Усе садзяцца за столы, гуляюць, спеваюць, танцуюць. Тут і коровай до стола подносяць. Коровай печэ хросна молодого, колі хросной молодого нема, то хросна молодой. На руцэ хросной доўжно буць абручальнэ кольцо, колі вона будзе замешваць цесто.

Коровай украшаецца вылепкамі з цеста і зробленымі з бумагі цветами. Коровай подносицца на полотняном рушніку і отдаецца хросному молодой, вон і заведуе короваем, пока ўсіх не обойдзе і не заберэ подаркі для молодых.

Сразу ж после падзелу каравая маці жэніха падходзіць да молодой, знімае з невесты фату і завязвае ёй хустку і фартух – сімвол жаночай долі. Фату хавала і не давала нікому мераць.

Потом брала рушнік, на еком молодые стоялі ў цэркві, колі венчалісь, на столе рассоўвае тарэлкі і ложыць рушнік, на рушнік кладзе тарэлкі, вілкі, ложки, фужэры, якімі пользавалісь молодые (усё выцірае). Снімае цветочки жэніха і невесты, перэплетае іх поміж собой і тожэ ложыць на рушнік. Сюды ж она складвала венчальныя свечкі і ту частку каровая, ека прынадлежала молодым. Потом усё, што супроводжало молодых у час веселля, маці згортвала ў рушнік і перэвязвала красным поясом – оберэгом. Колі веселле заканчвалось, то ўсё гэта хавала ў скрыню, робілось етэ для шчасліваго семейнаго жыцця.

*Запісана ў в. Малешаў Жыткавіцкага р-на
ад Шаўчук Кацярыны Селееўны, 1931 г.н.,
студэнткай Шаўчук Т.*

ПЕРАДВЯСЕЛЬНЫ АБРАД “ПРЫМЯРЭННЕ САРОЧАК”

После запоін ішлі к маладому мераць сарочки. Бралі хросну мацер і хроснага бацькі жонку і ехалі.

Мералі маладога, абмяралі дзверы, окны, мералі, сколько рушнікоў трэба павесіць у хаце.

І ўжэ як дружка шыла маладому штаны, то зашывала калошы, шоб яны не бачылі (маладыя). Да ў первую брачну ноч малады должан адзець маладое бяльё, каб быць у хаце хазяінам. Гэта была як і шутка. Сарочки абавяз-

кова шылі з палатна, каб на полі рос добра лён. Бабе маладога давалі кохту. Гэта быў жартоўны абрад.

АБРАД “ПІРАГІ”

Яго спраўлялі цераз нядзелю пасля вяселля. Первую нядзелю ішлі да мацеры маладой, а цераз тыдзень ішлі ўжэ к маладому. Але самыя глаўныя пірагі былі ў мацеры маладой, таму што зяць ехаў у госці і глядзеў, дачка чэсная, значыць зяць купляе падарка харошага цешчы, а як не, то прывозіў хамута. І цэлую нядзелю дачка не павінна ісці к мацеры, шоб прывыкала к сям’е маладога. І ўжо цешча збіралася з сёстрамі, дзецьмі (калі жанатыя) і спявала:

*Цешча зяця дажыдаецца,
Цешча зяця дажыдаецца,
На дарогу прыглядаецца
Ці не едзе яе дочэнька,
Ці не едзе яе дочэнька,
Ці не прывязалі ёй фартушынку.*

А фартуха, еслі нечэсна дзеўка выйшла за хлопца і ідзе к мацеры, яка не павінна прыпінаць фартуха чырвонага, ідзе ці без фартуха, ці ў белым.

Еслі дзеўка без фартуха, маці чуе тады неладнае. Зяць тады адзявае цешчы хамута і ўсе тады пачынаюць спяваць:

*Зяць на цешчы капусту вазіў,
Маладую на паказку вадзіў.
Вон із дому, цешча мая,
Пру, стой, маладая жына.*

І тады зяць хлешча нагайкаю цешчу і жонку. А калі прывозіў чэсную, то дорыць чобаты (выцяжкі), і тажы спяваюць:

*Чобаты, чобаты вы мае,
Нарабілі клопату да вы мне.
За гэтыя чобаты дачку ўзяў,
Я настаўлю чобаты, хай стаяць,
Буду я на чобаты паглядаць,
Пра дачушку ўспамінаць.
Чобаты, чобаты вы мае,
Нарабілі клопату вы мне.*

Патом абменьваліся пірагамі: зяцева маці вязе свахі свае пірагі, а гэтая цешча пяке свае пірагі і абязацельно стол з хлебам, шоб так была багата маладых хата здароўем і хлебам.

На пірагі звалі сугубо родзічаў. Хросныя былі абязацельно, патаму што хросныя мянялі хлеб.

*Запісана ў в. Пагост Жыткавіцкага р-на
ад Паньчэні Кацярыны Аляксееўны, 1929 г.н.,
студэнткай Толкач М. (2002 г.)*

Цераз нядзелю пасля свадзьбы зяць ехаў у госці да цешчы. Калі нявеста была чэсная, то зяць вёз добры падарак, а калі не, то хамут.

Цэлую нядзелю маладая не ішла да маці, бо павінна была прывыкнуць да новай сям'і.

На пірагі збіраліся цешча і яе родныя сёстры і спявалі такую песню:

Цешча зяця дажыдае, цешча зяця дажыдае,

На дарогу прыглядае, ці не едзе яе дочэнька,

Ці не едзе яе дочэнька,

Ці прыпнула фартуха, ці прыпнула фартуха.

Калі вышла замуж нячэсная, то дочка не надзявае краснага фартуха на пірагі да маці. А маці прыглядаецца і чакае, што зробіць зяць. Калі маці бачыць, што дачка без фартуха, або фартух не красны, то ўжо чакае неладнага. Зяць вешае на шыю цешчы хамут і тады пачынаюць спяваць:

Ой, зяць на цешчы капусту вазіў,

Маладую жану ў прыпражцы вазіў.

Ой, не галуба цешча мая,

Пру, стой, маладая жанна.

Зяць жонку і цешчу хлешча нагайкаю, а калі чэсная нявеста была, то зяць прывозіць цешчы чобаты або выцяжкі. Усе тады спяваюць:

Чобаты, чобаты, вы мае,

Нарабілі клопату вы мне.

За гэтыя чобаты дачку ўзялі,

Я пастаўлю чобаты, хай стаяць,

Буду я на чобаты паглядаць.

Чобаты, чобаты, вы мае,

Нарабілі клопату вы мне.

Тады ўжо гуляюць, абменьваюцца пірагамі. У гэты дзень абавязкова зяць прывозіць сваі пірагі.

Існуюць некалькі павер'яў: калі багаты стол, тады добра жыць будуць. Звалі ў гэты дзень сугуба родзічэй і хросных бацькоў. Хросныя бацькі мелі асабістую ролю ў гэты дзень: яны мянялі пірагі.

На першую брачную ноч абавязкова шылі новае бяллё для маладых. Гэта перадвясельны абрад. Маладыя пасля запоін ішлі мераць сарочкі, бралі хроснага бацьку і маці, якія абмервалі маладога. Таксама абмервалі і для свякрові сарочкі. Яшчэ абмервалі дзверы, вокны. Для маладога шылі ўсё: і бяллё, і штаны, і сарочкі.

На першую брачную ноч малады павінен адзець усё новае бяллё. Шылі сарочкі з палатна. Гэта быў перадвясельны абрад, які тычыўся толькі маладога.

***Запісана ў в. Старажоўцы Жыткавіцкага р-на
ад Блоцкай Кацярыны Сцяпанавы, 1927 г.н.,
студэнткамі Толкач М., Дзяйкун М.,***

СВАТЫ

Прыходзяць у сваты к дзяўчыне і пытаюць:

– Ці можна зайсці ў хату?

А затым пытаюць таксама:

– Ці ў вас прадаецца цяліца?

Яны адказваюць:

– У нас не цяліца, а красная дзявіца. Мы яе не прадаём, а замуж аддаём.

Садзяцца за стол, калі сагласны на вяселле. Пьюць чарку і дамаўляюцца пра вяселле.

КАРАВАЙ

Прыходзяць свахі і расшыняюць каравай. Пасля памылі рукі і вынеслі воду пад вішню і спяваюць:

*Ой, вісу, наш вісу,
Да налеймо воды ў місу,
Да памыймо ручанькі,
Да залеймо да на вішаньку.
Няхай вішанькі развіваюцца,
А маладыя насладжаюцца.*

Выймаюць каравай з печы:

*Ніхто не ўгадае, што ў нашым караваі.
З трох рэчок вадзіца,
З трох рэзак тшаніца
І грудачка масла,
Штоб долечка была шчасна.*

Старэйшая каравайніца паяе:

*Не садзіся да на покуце,
Сядзь сабе на парозе,
Да на бітай дарозе,
Шоб хлопчыкі не падышлі,
Каравая не ўхапілі.*

Каравайніца хвалілася, што ў яе 7 сарочак: “Адна – на мне, дзве – у пранні, чатыры – у кудзелі”.

ВЯСЕЛЬНЫЯ ПЕСНІ

Вось пачынаецца вяселле і пяюць:
Ой, на страсе парасло зелле,
А ў хаце вяселле.
Ходзем зелле позрывајмо,
Ды вяселле начынаймо.
У дзеўкі спяваюць:
Летняя зяўзюленько,
Ужо ж табе да мінаецца.
Летняе кукавайнейко,
Высокае полетайнейко,
Хоць будзем летаці,
То не будзем куковаці,
А хоць будзем куковаці,
То не будзем гнязда маці.
Маладыя (імя) ужо табе да мінаецца
Дзявочае дзеваванейко,
Русо косо да часанейко,
Хоць будзеш заплятаці,
То не будзеш косніка маці,
То не будуць дзеўкай зваці.
Калі сірата замуж ідзе, то так спяваюць:
Зялёная дуброванько,
Чаго ў цябе пянькоў многа,
Паростачкаў да нігодненькаго.
Калі няма бацькі, спяваюць так:
Маладыя (імя), чаму ў цябе бацькоў многа,
А роднага да нігоднаго.
Одно тая, што піці да есці,
Да некаму парадак весці.
Одно тая, што напіціся,
А некаму пажурычыся.

**Запісана ў в. Хільчыцы Жыткавіцкага р-на
ад Шруб Марыі Пятроўны, 1925 г.н.,
студэнткай Бярдзічавец С.**

У нядзелю ўпарану прыедзе молоды і к молодой, маршалок, сват. Прыедуць по молоду к венцу ехаць. І ўжэ кладуць хлеб на стол. Не пірог – хлеб. Ёго ў молодое пеклі. Чырвоны такі, круглы. Старшы маршалок ці хто, шоб з ёго рукі мужчына, церэз усю боханку зрэжэ ножэм корку ету зверху, вурэжэ дзірку. Да свечкі ўставіць – ёго, ее, тоўстыя, іх на короае мужчыны скучылі. Дружка горыном обоўяжэ, шоб не росоўваліса. Звяжэ старша сваха от ее свечкі полотном унізу, да нарадзяць етымі бумагамі да свецёлцы даюць. На рукі ён перкаль, а на перкаль хлеб. У молодое ў косе лента.

Одзежу вона сама шыла да на венец одзевала. А платок мацерын. Венок на ее голове з цветамі да лентамі, богато лентоў. Даўно колісь венка не было. Хустку заўязвалі – два рогі на шыі і два – на лоб, гузом. Да ўжэ йдуць молодые на возы садзіцца, вона на свой, а вон – на свой. Потом едуць і к венцу. Дружкі поўхорошваюць дугі кветкамі, шамшэлі коням на шыі повесяць. Да едуць у село, дзе цэркоў. А ек у сваём сале цэркоў, то, бывало, і не ехалі, шлі. На венчанне ёго і ее мацерэ не едуць. І бацькі не едуць. Едуць маршалкі, дружкі, цёткі, дзядзькі которые. Хросные мо і ехалі, але ў цэркаў не шлі. Прыедуць у село, дзе цэркоў, постаўяць коні ў екого хозьяіна да пешкі ў цэркаў. Молоды под руку молоду да ў цэркоў, да там розыйдуцца, вон у одзін бок, вона – у другі. А то маршалкі молодого ведуць, а дружкі молоду. Людзей чужых у цэркві поўно. Стануць. Поп свечкі паліць, дае ім у рукі. Просцілку перэд прэстолом просцілаюць, полотно за просцілку. Бывало, одну наметку просцілалі свахі ці то дружкі. Маршалкі копейкі клалі. По-стануць молодые на подножку. Наметка ее, копейкі ёго. Маршалок над ім венца дзержыць, дружка над ею. Венцэ колерыстые булі, а на версі крэшчыкі позолочаные. Ек одним днём венчаліся, то на кажну пару свое венцэ. Поп знімае з пальцоў кольца, ложыць на прэстол, почитае, поспевае, берэ тые кольца да ўжэ путае: “Не обещайся другой?” – “Не”. – ”Не обещалася другому?” – “Не”. Мо і обещаліся, але ж так казалі. Дай ёй ёго кольцо, дае ёму её, подержаць еку мінуту на своїх пальцах іх да ўжэ назад мяняюцца. Тры разы мяняліся. Пітнуць віна даваў ёму-ёй, ёму-ёй, ёму-ёй. Одним бокам шоб пілі. Звяжуць молодым рукі платочком, поп рызаю рукі накрывае да кругом прэстола водзіць по сонцу, тры разы обуходзяць. Ззаду свецёлка хлеб з свечкамі несе. Да ўжэ к царскім вороцям молодые йдуць, вон кланяецца тры раз тым вороцям да цалуе іх, а дале вона. Свецёлка не шла к вороцям. От вуходзяць з цэрквы да молада тэ полотно поцягла за ногою ў порог, до звонніцы, а катора той на двор, шоб ето дзеўкі замуж хутка шлі. А катора і к прэстолу полотно тэ ці рушнік ногою грэбене, шоб не йшлі дзеўкі хутко замуж. Смехом. Дзеці хапаюць копейкі, да перву тую, на екуй молада стояла. Староста тэе полотно себе, а просцілку свахі на воз, на ёй молодые садзіліся. Вуводзіць молоды молоду под руку з цэрквы. Ек з цэрквы вуходзяць, то свахі подойдуць к цэркві, спеваюць, мо то і дружкі з імі:

Да мецёна ёлонька дзеркачэм,

Да звеньчона наша дзевонька з панічэм.

Да з тым панічэм, шо ўчора буў

Да нашу дзевоньку полюбіў.

Да з правое ручэнькі персня зняў,

Да занёс матухні показаў:

– Это тебе, матухно, подаркі

От мое Галі-каханкі.

Пешкі йдуць до воза, а воз на дворэ стояў чыём-то. Спяваюць:

*Му ў цэкрві бувалі,
Трое зеллёў відалі.
Однэ зелле – рута,
А другое – м'ята,
А трэйцяя – кветкі.
Звенчыны дзеткі.*

На ёго воз сядуць да к ёй поехалі. На еты воз шчэ маршалок, дружка і свецёлка садзіліса, а на ее остатніе. Гуляюць ек од венца. Спевалі:

*Подзякуймо Богу,
Погосцкому попу,
Шо двое дзеток звеньчаў,
Небогато за венец узяў.
Двоек молодзенькіх
За чотыры золоценькіх.*

Спевалі й таке:

*От венца, от венца,
От божого слоўца,
От божого краю
Да ў недзелечку рано.*

А шчэ так:

*Ішло дзіця от венца,
Не промовім слоўца.
Руса коса до пояса,
Коснічок до долу,
Не гаворыш со мною.
Поясок жывоток ломіць,
Слоўца не промовіць.*

І етак спевалі:

*От венца ідучы,
Загубіў Іванко онучы.
А Галочка збірала
Да Іванку оддавала.*

І музыка ек от венца. Колісь не гармонь, да смук. Хорошэ граў. І баранан буў. Танцуюць. До самое хаты гуляюць. На покуці поса-дзяць молодых. Поедзяць, шо на венцэ булі, да ўжэ вон зобіраецца до себе – з роднею, маршалком, свецёлкою. Едзе по свой воз, за короваем. Прыедзе ці там прыйдзе, да ўжэ зыходзіцца ёго род по молоду ехаць, боярые. Спяваюць:

*Ой, там, на горэ, на новом дворэ
Там рано засвечэно.
Ой, там радзіцца, нараджаецца,
Іванко ў дарогу набіраецца.
Вон радзіцца, нараджаецца
І бацюхна путаецца:*

– Ці мне ў парочку,
Ці одного коня вороного,
Шоб завезці мене, молодого,
Ой, до мое Галочки на размову?
От такую шчэ:
Да не куй, хлопчынку, золотого ножа,
Да подкуй вороного коня.
Бо тебе прыехаць к цесцю ў гасці
Да лугамі, борамі,
Каменнымі мостамі.
Да луг будзе шумеці,
А камень звінеці,
Да золотая збруя
Да будзе врашчэці.
Ек зачуюць людзі,
То нам слава будзе,
Ек зачуюць лепшой,
То нам будзе слаўней жэ.

Подводы под'едуць. На іх сена ці солому кінуць багато, вушэй за дравцы. На первой попонку просцелюць. Молоды з хаты вуходзіць. У руцэ гасцінец молодой у платочок заўязаны? Канхветы, коржыкі, шчэ ека прысмака. Колісь рубашка навывпуск, доўга, пюесом переўязвалі. Бувало, шо рубашка і ў штаны ўвобрана. Штаны ў чоботы ўвобраны. Чоботы хромовуе. На заворочках да з подковочкамі. Бувало, у одных чобочях п'яць пар повеньчаецца. І ў яловуе чоботы обуваліса, дзэгцём мазалі. Ек беднота, то і ў лапцях. Новух, а як жэ. Маршалок коровая несе, нараджаного, свечкі на палочках. Тры пірогі ў корзіні ці вереньцы несучь. І гарэлку. Свецёлка – хлеб з свечкамі. Спеваюць:

Едзь, едзь, Іванко, да не вечорыса,
Под каліною не становіса,
Бо ўжэ твою Галоньку
Дружкі обселі, свахны обпелі.
По ліцу слёзінка,
По плечу хусцінка
От слёз мокрэнька.
Нехай сядуць, опеваюць,
Як самі знаюць.
Я свою Галоньку
Між імі познаю.

І ету, на возы посядуць да спяваюць:
Ану-це, повірайцеся, бо ўжэ свет,
Поedom у королёўшчыну на отвед,
Да розоб'ёмо каменку сцену мечамі,

Дай возьмомо сабе дзевоньку з свечамі.

Поселі дай поехалі. Бацько й мацер не едуць. У дарозі заспяваюць:

Да не лекайса, цесцю,

Немногі зяць едзе,

Небагато баяр везе –

Восьмеро, дзевяцера,

Усіх дзесяцера,

Два конічэнькі збродных,

Два брацэнькі родных,

А трэйця сестрыца,

Молодой езвіца.

А ек скоро ўжэ хата молодое, то от таку:

З-под белого да берэзнічку

Сіву конік дай вубегае.

Ой, не сам жэ вон бяжыць,

На ём Іванку сядзіць.

Ой, коню мой, коню,

Похваляйса ты мною.

Перэд цесцёвум двором

Перэскоч да воруцечка,

Да не вубі да копыцечка,

Да не вуломі драночкі,

Не зробі неславочкі.

Да дай цесцю знаці,

Шо му едом да воёваці,

Два дворэ звоюём

І комору зграбуём.

Комороньку да новенькую,

А дзевоньку молодзенькую.

А ек ужэ к хаці под'езджаюць, то ему:

Бразнулі тарэлочкі на столе,

Топнулі конючэнькі на дворэ,

Ой, мой Іванко едзе ко мне,

Готуй кубелечко для мяне.

Ето, шоб гатовілі скрыню ці ободню. Вечорэе ўжэ. Молода коло окна сядзіць да вуглядае молодого. От ужэ ідуць по двору з короваём. Под дзверыма на парозі стануць. Заспеваюць:

У гордоваго цесця

Стоіць зяць за вортамі.

Шо на зяця да мецёл меце,

Да дробны дожджык ідзе.

Ой, крыўса я, крыўса,

*Покі не намочыўса.
Коні мое понамокалі,
А собулі позвісали,
А сваішэчкі поохрыпалі.
Цесць отчыняе дзверы, да хатніе путаюць:
Дзе ж ву, свахі, волочыліса,
Шо по пояс намочыліса?
Ці на грэблі лапці плелі,
Ці на мосту ворсали,
Шо к нам да прычасалі:
То боярые так ужэ просяцца:
Пусці, сваце, у хату,
Му ж цебе не згубімо,
Возьмомо, кого любімо.
Вуп'ёмо да по кубочку,
Возьмомо да голубочку.
Вуп'ёмо да подскочымо,
Возьмом кого хочомо.*

*А з хаты:
Шо это на порог лезе,
Чорныя, кудлатыя,
Хлебныя да богатыя?*

Да цесць ужэ кажэ: “Просім, сваты, у хату, просім, сваты, у хату”. На руках у ёго пірог, на тарэлцы. Да молоды і род ёго ў хату йдуць. Поперэду корова неслі. Спяваюць:

*Коло цесцёваго двору
Да вусокая гора.
Нельга к горэ прыступіці,
Конічэнька да напоіці.
Аж вуйшла, вубегла
Молодая Галонька.
Вона к горэ прыступіла,
Конічэнька да напоіла,
Узяла коня за грывоньку,
А Іванка за ручэньку
Да повела дай у светліцоньку.
Дала коню оўса і сена,
Сама коло ёго села.
Дала коню оўса і броку,
Да сама села коло боку.*

Коло порога з маршалкамі становіцца молоды і коровай тут. Молода з дружкамі особно сядзіць на лаві ці на слоні. Её коровай на столе. На ёй кохта з рукавамі, назад зашпільваецца. Сперэду шытыя брыжкі, сподніца з

паскамі краснымі, усякімі. Хвартух з плацу красны, вішнёву, зялёны, сіні, екі буў з паскамі. Сподніца колерыста, вішнёва ці голубова, ці зелёна, ці ека там. З сукна, бувало, да важка. Перкалёўка на ёй, вушэй грудзей веркалёва, з-под кохты бачно, ніжэй полотнояна, подстанік полотнояны. На ногах боцінкі з вусокімі каблукамі ці чэрэвікі з халяўкамі на шнурках. Хустка веліка назад заўязана, церноўка колеру ўсякого толькі не чорнаго, поверх вянок. Шоўкова споўзае. А даўно колісь, головушка, на голове обруч з берэсніцы наметкаю об'язаны. У косу одзін коснік уплеталі, на обручэ коснікі доўгіе ўсякого колеру – чырвоныя, вішнёвыя. Іх вешалі, як молоды к хаці.

Ек заходзяць тые ў хату, от молодое бягуць да за стол садзяцца. Небогато, душ п'яць, шэсць. Да спяваюць:

*Не наступай, Літва,
Бо будзе ў нас бітва,
Будом біці да воёваці,
Да свое Галонькі не отдаваці.*

А боярыя ім:

*Вон, вон, казакі, з хаты,
Хочэ тут комусар стаці
Да з своею комусаркаю,
Да з кудравою да голоўкаю.*

Да ўцякаюць тые з-за столоў. Мужчына, екі от молодое, берэ ея коровая, а от молодого ёго коровая да ўжэ вушаюць. От ея хросны бацько, от ёго маршалок. Уверх подымуць ёго вушэй. По хаці ідуць. На короваех свечкі гораць. От молодое спяваюць:

*Да наша свечка ясна,
Да наша Галонька красна.*

От молодого адказваюць:

*Да наша свечка ясна,
Да наш Іванко красны.
От ея ўжэ так:*

*Чый, чый коровай вушэй?
Наш, наш коровай вушэй.*

А боярыя:

*Чый, чый коровай вушэй?
Наш, наш коровай вушэй.*

Да ўжэ коровай молодое на поліцу ці на печ, а молодого на стол, дзе молодое буў проці покута. Спяваюць боярыя стоя:

Да ў нашого свата

*Хорошая хата,
Чырчыком абсыпана,
Каліною да обтыкана.*

Да за столы садзяцца. Первуе молодые. Ек зусім колісь, то на полу іх сажалі, а то ўжэ на покуці. На кухню сядзелі, маці просцілала. Коровай перэд імі. Свецёлка коло молодого, вона сестра ёму ці так дзеўка, шоб неза-
мужам. Ек мала сестра, то й мала свецёлка. Свечкі на окно ставіць. Сад-
жаюць блізкіх молодого за етые столы, а далёкіх за тые. Спявалі:

*Сядзь, свахо, дай не верціса.
Есьцека место, дай садзіса,
Бо нашыя кошкі ласы,
Вурвалі кубло свасі.
Ёго беседу садзілі, а от её только дружок. Спявалі:
Прыехалі вулёўцы,
Просыпалі на столе чырвонцы.
Да погордуй, бацюхно, погордуй,
Хоць зімоньку мене погордуй.
Да не буду, дзіця моё, гордоваць,
Прыехалі госценькі, трэба оддаць.*

На столах ужэ стоіць. Вупіваюць. Усім носяць еднакова есці. Людзей чужых на дворэ поўно, шыюцца, аж вокна открываюцца. Боярые посядуць, поедзяць. Спяваюць:

*Да суха каша, суха,
А наша сваха глуха.
Затым вона не чуе,
Шо з сватом ночуе.*

У Перэрові була на веселлі і там спявалі:

*Да хорошая ж хата,
Печ её побелёная,
Чэсьць её отхвалёная.
Да хорошая свашка,
Да помазана кашка.
Комара затрошчылі,
Свахам кашу засмачылі.*

І от таке:

*Да паставілі юху,
Да вуцяг да комар муху.
Да поселі на крысі,
Да потопіліса ў місі.*

Поспяваюць етэ, поедзяць да дружок скупоўвацімуць. Бо вони ж шылі
молодому тыдзень сподне, перкалёўку. Тоўклі, шоб на стол з того по-
ставіць. Спяваюць:

*У старшого маршалка
Золотая ручка,
З кішэні да не вуймае
Дружок не скупляе.*

Дружка ека тарэлку дзержыць, а етые кладуць копейкі ці мо так смехом,
чэрэпкі екіе, бувало. Спяваюць:

*Старшы маршалок Нікон
По сметнічку нікаў
Да чэрэпчкі збірае,
Да дружэчок скупляе.*

Еке зерне сыпнуць, то спяваюць:

*Старшы маршалок кішэню верне,
Знайшоў ячне зерне
Да кладзе на тарэлцы,
Да плачэ по гарэлцы,
Да не так по гарэлцы,
Ек по красной дзеўцы.*

Рубля паложак на ту тарэлку, спяваюць:

*Маршалочкі молодые,
Вашы грошы золотые,
Нашы дружкі хорошы
Да не беруць ваши грошы.*

А етые ўжо й не ведаюць, як скупіць. То тут песня:

*Старша дружка да цыцата,
Другая чэрэвата,*

*А трэйця на дню ходзіць
Да ўвечары сына родзіць.
А ета ўжэ про маршалкоў:
А наш маршалок хорош,
Ек яблуко, вочы,
Ек гарбуза, нос,
Ледзьві чэрэво ў хату ўнёс.*

То ўжэ таку заспеваюць дружкам:

*А дружэчкі не дорожэце,
Дорого не берэце,
Бо дорога веліка,
Грэ сено купіці,
Конікі покорміці.*

Песён, шо Господзі, Господзі! Да ўжэ ек дружкі согласны, то сыплюць гарбузянкі на тарэлку. А маршалкі ўжэ бутылку станоўляць, пірога кладуць. Бувало, усё сало нарэжуць у тарэлочку да станоўляць. Да дружкі перэязваюць маршалкоў наметкамі, кветкі почэпляюць кжна сваёму. Колісь трох маршалкоў обоўязвалі. Ек скупаць, чуць поедзяць, улазяць з-за стала, гуляюць. У час, два ці тры ночы садзяцца за стол. Зноў вупіваюць, едзяць.

Гарэлкі колісь мало було. Бувало, жытню муку з картоплямі ў цэбер велізны, стоўкуць, на печ, тыдзень стоіць, укісне, сахарыною подсолодзяць да на вяселлі п'юць. Сахарыну перэжараць, шоб жоўты квас буў. Одним келюшочком, шо на раз коўценуць, усе столы обойдуць. Одна дружка коўценула да ўжэ танцуе ў сеньях, прыпеўвае: “На горэ куры несущца”. То за её да ў сцёпку схавалі сорам.

Перва закуска була сало сырэ. Елі боршч з мясом, яешню, коўбасу, юху, рыбу і жарану, і падзевану, коржыкі пшэнічныя, пампушкі мочаныя ў сыр. Ек бедныя булі, то й мало тое закускі. Казалі: “Да каша, да пампушка, да ўся наша закуска”. Жытнім рошчыняць, а пшанічным замесілі. І ячным мясілі. То тыя пампушкі ўжэ з осцюкамі. Последня закуска була каша з пшона на молоцэ і компот з груш. Казалі: “Ужэ послі кашы няма пашы” і “После груш нічога не ворущ”. Ек скуповалі дружок, погулялі да зноў за сталы, то спявалі:

*Да ў Іванка за гумном
Дай стаяць стогі радом,
Дай усе пшэнічныя.
А ў Галонькі за столом
Дай сядзяць сваты ўсе радом,
Дай усе ж воны да молодые.*

Отспеваюць етэ ўсе. Да ўжэ музыкі будуць. Була гармонь, смук, барабан. Кветкамі іх народжвалі. Смуком хорошчэ мог вуйграць, чым гормоною. А шчэ ж перэпой буў. Молодому ў ее хаці перэпівалі боярые. Хлопцу мало перэпівалі. Хто рубля, хто копейкі. Квасом перепівалі, компотом ці з груш, ці з яблук. Молоды седзіць. Екі мужчына поўз столы йдзе з чаркою. Становіцца, кажэ: “Перэпівае сусед” ці хто там. А той кажэ: “Перэпіваю шчасце, долю і век доўгі”. Ці так: “Перэпіваю ту целіцу, шо скачэ з печы на поліцу”. І так: “Перэпіваю кошэль гліны, шоб не прошло году да булі ў вас родзіны”. Адна баба казала: “Перэпіваю жэробчыка і поўжэробчыка, шоб прывозіў бабі дрова”. Бувало, бацько коня хлопцу перэп’е. Дзін бацько казаў: “І себе перэпіваю, шоб глядзеў”. Даўно колісь хлопцу не перэпівалі, толькі дзеўцы. Прыданые перэп’юць да ўжэ кончаюць. Ек розыходзяцца, песню еку невесельну заспеваюць. Позно розыходзіліся.

*Запісана ў г.п. Тураў Жыткавіцкага р-на
ад Гаршкален Усціны Адамаўны, 1913 г.н.,
студэнтам Яворскім С.*

Я вуходзіла замуж, дзецятко, по неволі, да не по любові. Мене сілою отдавалі. Прышлі сваты ко мне із Тонеж. Я согласілася йці. І мене ўдвох маці з бабою отнялі за рукі от жэніха. Не отдалі. Ой, вона куды замуж зайдзе. А я буду хворэць, а вона там будзе, а я тут, да я не знаціму. Ох, еке ж мне було сватоўство. Ну, не отдалі мене за того. А тут от сусед быў, сірота, годованік у бацька. Ужэ гэты прыйшоў у сваты. А я за гэтого не хоцела, а хоцела за другога. Так бацько й мацер: “То бедны, а ў гэтого поле, а ў того поля нема”. Колісь за гэтым полем млелі. У гэтого поле, да будзе за чым жыць. А за того бедного пойдзеш, так шо ты там будзеш робіць? Не отдалі мене, отдаюць за гэтого. Ужэ свадзьба, роб’яць свадзьбу. Ужэ йдуць гэто од молодого по мене. А гэты, шо мене хоцеў, то я вуйшла на двор по воду ці шчо, вон за мене. А ў нас тут сад буў большой, тут хата стояла колісь наша. А вон за мене да ў той сад. Да поселі мы ў кутку там у саду. І вон рэве, і я рэву. І нас шукаюць. Тут одна старуха подказала мацер, а маці кажэ: “Ну, а шо я зраблю? Точно пошлі да потоп’яцца”. Это ж было так. Не по любові жэніліса, пошлі да потопіліса. Ох, да тут крык, да зык, да суматоха, пока мене не трапілі да посадзілі за стол. Да от ека була мне свадзьба.

От ужэ заўтра вяселле. От прыходзіць хросна маці. Ужэ вона этого коровая строіць. Вон у місі ў такой велікой рошчынены. Хросна маці сама рошчыняла. Ужэ подходзіць вечор. Ужэ коровайніц позывалі. Это молада ходзіла, на коровай звала. А ў печэ трэба на коровай тры раз закідваць дрова. Не по багато, але ж трэба, шоб було тры разы. Згораць, а далей зноў раз закінуць, згораць, зноў раз закінуць. Ну, ужэ зовуць: “А дзе ж та маці, ужэ пора коровая саджаці”. Ужэ йдзе та маці, берэ гэту місу з этым цестам, і ўжэ вона стаўляе і кажэ: “Благослові, онец і маці, уся родзіна ў хаці, коровая ў печ саджаці”. Вона ўжэ берэ гэтэ цесто, качае й качае. І жонкі коло ее

стояць. Тожэ по трошку беруць да качаюць. Да одныя зробілі месеца, а тые роб’яць такіе бараночкі маленькіе, шчоб попекці да на этого коровая понізаць. А сад ужэ саджаюць, як спечэцца. Ужэ ж посылаюць маршалок: “Ідзіце ж, нарэжце росох із саду ў коровай”. Ну, ужэ гэта маці, як начынае качаць, ужэ вона й починае песню:

*Тройца по цэркві ходзіла,
Спаса за ручку водзіла.*

*Прэчыстая ж маці,
Прыдзі к нашой хаці*

Веселье зачынаці,

Коровая ў печ саджаці.

Ну, а потом ужэ й зноў. Воны і месяц, і спяваюць:

Дровна пшонка, дровна,

На ўсе ж вона здовна:

Куркі клююць, гускі шчыплюць,

На столе коровай.

Ото гэта песні такіе спяваюць. Ну, й шчэ ж багата песень, то шчо ж вам спяваць усе? Ці хваціць дзве? Замесілі ўжэ коровая, ужэ ўсе построілі, ужэ хлопцы прынеслі гэты сад. Гэты сад ужэ бяруць бабы от так о цесто роскачваюць. Некаторыя і гэтыя росохі пообматваюць гэтым цестом тоненько-тоненько. І гэтыя росохі трэба ў печ, як шчэ не саджаюць коровая, шоб оны запекліса. От тогды ўжэ коровая ў печ саджаюць, як ужэ гэтэ ўсе поготовілі. Ужэ спяваюць:

Росці, короваю,

На столе ж вусокі

Дай у печы ж шырокі,

Бо й наш род вялікі,

Трэба ёго абдзеліць.

От ужэ маці та хросна за этого коровая і понесла ў печ. Посадзіла ўжэ ёго ў печэ. Ужэ й печэцца гэты коровай. Ужэ муюць рукі, муюць этого стола. І несучь ужэ эту воду. От як у мене от садок, то под грушу, под яблуню лінуць дай назад ідуць. Да ўжэ й зноў песню спяваюць:

Мы на сад воду носілі,

Соловейка просілі:

– Леці, соловейка, з намі,

Мы коровай згібалі.

А ву на это знайце,

Да нам горэлочки дайце.

Ужэ мы седзімо, ждом, а коровай жэ печэцца, а боімоса, шоб коровай не вусох, шоб не засушыўса. Ужэ ек вуймом коровай, то ўжэ тогды саджаюць усіх за стол. Да ўжэ коровай за столом, а дружкі роб’яць гэтыя цацкі на коровай, шоб ёго ўжэ нарадзіць, шоб вон ужэ стояў, ночоваў нараджоны. Бо

ўзаўтра ж ужэ трэба готовіцца, ужэ ж узаўтра прыдуць госці. Это ў дзеўкі,
а ў хлопца тожэ ж.

*Запісана ў г.п. Тураў Жыткавіцкага р-на
ад Дамашкевіч Праскоўі Цярэньцеўны, 1921 г.н.,
студэнтам Яворскім С.*

РЕПОЗИТОРИЙ ГГУ ИМЕНИ Ф.СКОРИНЫ

Вучэбнае выданне

Новак Валянціна Станіславаўна

ФАЛЬКЛАРЫСТЫКА

ПРАКТЫЧНЫ ДАПАМОЖНІК

для студэнтаў спецыяльнасці

1-21 05 01 “Беларуская філалогія

У 4 частках

Частка 2

Падпісана ў друк 12.11.2009 (93) Фармат 60x84 1/16. Папера пісчая № 1.
Гарнітура “Таймс”. Ум.-друк. арк. 7,0 . Ул.-выд. арк. 5,5. Тыраж 25 экз.

Адрукавана ва ўстанове адукацыі
“Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт
імя Францыска Скарыны”
246019, г. Гомель, вул. Савецкая, 104